

Aguzarova Izeta

Æгъуызарты Изетæ

Агузарова Изета

Aguzarova Izeta Khadzhumarovna, Koraeva Zoya, Kochieva Manana

Агузарова Изета Хаджумаровна, Кораева Зоя Габоевна, Кочиева Манана Ясоновна

Recorded by Oleg Belyaev, Natalia Serdobolskaya, Arseniy Vydrin. Translated by Madina Darchieva.

Interlinearized by Oleg Belyaev and Arseniy Vydrin.

Записывали О.И. Беляев, А.П. Выдрин, Н.В. Сердобольская. Расшифровывала М.В. Дарчиева.

Глоссировали О.И. Беляев и А.П. Выдрин.

1.1	Мæ	сæры	хицау	,	нæ	лæг	кæддæр
	мæ=	сæр	-ы	хицау	нæ=	лæг	кæд -дæр
	POSS.1SG=	голова	GEN	хозяин	POSS.1PL=	человек	когда INDEF

мын	афтæ	загъта	,	искуы	дам	ма-иу	ахæм
=мын	афтæ	загът	-а	искуы	=дам	=ма =иу	ахæм
=1SG.ENCL.DAT	так	сказать	PST.TR.3SG	когда-либо	=мол	=ещё =ITER	такой

дзул	скæн	,	нæ	сыхæгты	зæронд	ус	,	дам	,
дзул	с- кæн	-*0	нæ=	сыхæг	-т -ы	зæронд	ус	=дам	
хлеб	PV	делать	IMP.2SG	сосед	PL GEN	старый	женщина	=мол	

Пæсæ	,	дам-иу	,	кодта	ахæм	дзул	.
Пæсæ	=дам	=иу	код	-т -а	ахæм	дзул	
Паса	=мол	=ITER	делать	TR	PST.TR.3SG	такой	хлеб

Мой муж когда-то мне говорит, испеки, говорит как-нибудь такой хлеб, какой делала жена нашего соседа, старая Пæсæ, она, говорит, пекла такой хлеб.

1.2	Æмæ	,	зæгъын	,	мын	,	зæгъ	,	куыд	кæнгæ
	æмæ	зæгъ	-ын	=мын	зæгъ	-*0	куыд	кæн	-гæ	
	и	сказать	PRS.1SG	=1SG.ENCL.DAT	сказать	IMP.2SG	как	делать	CONV	

у	,	уый	,	уырыссагау	-	йæ	рецепт	мын
у	уый	уырыссаг	-ау	йæ=	рецепт	=мын		
быть.PRS.3SG	DemDist.GEN	русский	EQU	POSS.3SG=	рецепт	=1SG.ENCL.DAT		
		по-русски						

зæгъ	,	æмæ	,	зæгъын	,	æй	æз	дæр
зæгъ	-*0	æмæ	зæгъ	-ын	=æй	æз	=дæр	
сказать	IMP.2SG	и	сказать	PRS.1SG	=3SG.ENCL.GEN	я	=PTCL	

скæндзынæн	.	
с- кæн	-дзынæн	
PV	делать	FUT.1SG

А ты, говорю, мне скажи, как его делать, по-русски – рецепт, говорю, мне Расскажи, и, говорю, я его тоже испеку.

, **æмæ-иу** **дзы** **дзул** **рауади** , **замманай**
 æмæ =иу =дзы дзул ра- уад -и замманай
 и =ITER =3PL.ENCL.ABL хлеб PV получаться PST.INTR.3SG замечательный

дзул .
 дзул
 хлеб

Тесто так, как обычно месят: на этой опаре месила тесто, добавляла еще муки, соль и все, что нужно еще, и получался хлеб, замечательный хлеб.

1.7 **Афтæ-иу** **атон** **æй** , **уæд-иу** **тонгæ**
 афтæ =иу а- тон -*0 =æй уæд =иу тон -гæ
 так =ITER PV рвать IMP.2SG =3SG.ENCL.GEN тогда =ITER рвать CONV

дæр ... **уыцы** **рæсугъд-иу** **уыди** , **бæмбæджы**
 =дæр уыцы рæсугъд =иу уыд -и бæмбæдж -ы
 =PTCL тот красивый =ITER быть PST.INTR.3SG вата GEN

хуызæн-иу **уыди** , **бумбулийы** **хуызæн-иу**
 хуыз -æн =иу уыд -и бумбули -йы хуыз -æн =иу
 вид DAT =ITER быть PST.INTR.3SG пух GEN вид DAT =ITER

уыди .
 уыд -и
 быть PST.INTR.3SG

Так разломаешь, и ломался он... такой красивый бывал, словно вата, словно пушинка был.

1.8 **Æз** **дæр** **æй** **нæ** **сыхæгты** **устытæн**
 æз =дæр =æй нæ= сыхæг -т -ы усты -т -æн
 я =PTCL =3SG.ENCL.GEN POSS.1PL= сосед PL GEN женщина PL DAT

бацамыдтон **уыцы** **зæронд** **усы** **рецепт** , **куыд-иу** **æй**
 бацамыдтон уыцы зæронд ус -ы рецепт куыд =иу =æй
 тот старый женщина GEN рецепт как =ITER =3SG.ENCL.GEN

кодта , **уый** , **æмæ-иу** **базармæ** **тъæбæртт** **кодтодтой**
 код -т -а уый æмæ =иу базар -мæ тъæбæртт
 делать TR PST.TR.3SG DemDist.GEN и =ITER базар ALL галоп

нартхоры **ссадмæ** .
 нартхор -ы ссад -мæ
 кукуруза GEN мука ALL

Я тоже показала нашим соседкам рецепт этой старушки, как она делала хлеб, и они бежали на базар за кукурузной мукой.

1.9 **Æмæ-иу** **мæнмæ** **хыл** **кодтой** , **цæмæ** **нын**
 æмæ =иу мæнмæ хыл код -т -ой цæмæ =нын
 и =ITER я.ALL ссора делать TR PST.TR.3PL что.ALL =1PL.ENCL.DAT

бацамыдтай		ацы	рецепт	,	иубаэсты	[уый	баэсты
бац- амыд	-т -ай	ацы	рецепт		иу баэсты		уый	баэсты
PV	показывать TR	PST.TR.2SG	DemProx	рецепт	один вместо		DemDist.GEN	вместо
научить								

] **йæ** **куы** **нæ** **зыдтаиккам** , **уæд** **тынг** **спокойнæ** , **вот**
 =йæ куы нæ зыд -т -аиккам уæд тынг спокойнæ
 =3SG.ENCL.GEN если NEG знать TR CNTRF.1PL тогда очень спокойно

я уже ошиблась , видите , как ... Перехожу на русский .
 И меня ругали они, зачем ты нам этот рецепт рассказала, если бы мы его не знали его, то спокойно бы...

1.10 **Тынг дзæбæх** , **дам** , **уыдыстæм** , **уыцы йед нæ**
 тынг дзæбæх =дам уыд -ыстæм уыцы йед нæ
 очень хороший =мол быть PST.INTR.1PL тот HES NEG

зыдтам , **куыд кæнгæ** **у** **уыцы дзул** , **æмæ** ,
 зыд -т -ам куыд кæн -гæ у уыцы дзул æмæ
 знать TR PST.TR.1PL как делать CONV быть.PRS.3SG тот хлеб и

дам , **æй** **кодтам** , **куыд зонаем** , **афтæ** .
 =дам =æй код -т -ам куыд зон -æм афтæ
 =мол =3SG.ENCL.GEN делать TR PST.TR.1PL как знать PRS.1PL так

Очень хорошо, говорит, мы жили, этот [рецепт] не знали, как этот хлеб печь, и, говорит, пекли, как знаем.

1.11 **Уый** **уын** **зæронд усы** **конд** **дзул** .
 уый =уын зæронд ус -ы конд дзул
 DemDist.NOM =2PL.ENCL.DAT старый женщина GEN делать.PTCP.PST хлеб

Это вам хлеб, который пекла старушка.

1.12 **Тынг** .
 тынг
 очень

Очень.
 1.13 **Вот** .
 Вот.

1.14 **Йер ам** **кæд стут** , **æмæ кæд нæ базивæг**
 йер ам кæд стут æмæ кæд нæ ба- зивæг
 сейчас DemProx.IN если быть.PRS.2PL и если NEG PV лень
 здесь

кæнон , **уæд уын** **æй** **скæндзынæн** , **æмæ**
 кæн -он уæд =уын =æй с- кæн -дзынæн æмæ
 делать SBJV.1SG тогда =2PL.ENCL.DAT =3SG.ENCL.GEN PV делать FUT.1SG и

уын **дзы** **бахæрын** **кæндзынæн** .
 =уын =дзы ба- хæр -ын кæн -дзынæн
 =2PL.ENCL.DAT =3SG.ENCL.ABL PV есть INF делать FUT.1SG

А теперь, если уж вы здесь, и если я не поленюсь, то испеку вам его, и угощу вас.

уыди	:	нæ	фос	нæ	дардтам	,	нæ	ницы
уыд -и		нæ=	фос	нæ	дард -т -ам		нæ	ницы
быть PST.INTR.3SG		POSS.1PL=	скот	NEG	содержать TR	PST.TR.1PL	NEG	ничто

Я жила в УЗК-а, здесь, в Алагире, жила, и чего-то такого удивительного у нас не было: скотину не держали, ничего.

5.1 Маргъ йедтæмæ	нæм		ницы	уыди
маргъ йедтæмæ	=нæм		ницы	уыд -и
птица кроме	=1PL.ENCL.ALL		ничто	быть PST.INTR.3SG

Кроме птицы у нас ничего не было.

5.2 Зджыдмæ	куы	рцыдтæн	,	уæд	бахадтæн
Зджыд -мæ	куы	р- цыд -тæн		уæд	ба- хауд -тæн
Згид ALL	когда	PV идти PST.INTR.1SG		тогда	PV падать PST.INTR.1SG

дзæбæх	бинонтæм	,	стыр	бинонтæм	,	гъæйтт	зæгъгæ
дзæбæх	бинон -т -æм		стыр	бинон -т -æм		гъæйтт	зæгъ -гæ
хороший	семья PL ALL		большой	семья PL ALL		ну	сказать CONV

хохаг	бинонтæ	æмæ	алцыдæр	дардтой	–	каркай
хох -аг	бинон -т -æ	æмæ	алцыдæр	дард -т -ой		карк -æй
гора SUF	семья PL NOM	и	всё	содержать TR	PST.TR.3PL	курица ABL

байдай		æмæ	фæуы	бæхæй	,	хъугæй	,	галæй
ба- йдай	-*0	æмæ	фæ- уы	бæх -æй		хъуг -æй		гал -æй
PV начинать/ся	IMP.2SG	и	PV быть.IMP.2SG	конь ABL		корова ABL		бык ABL
			закончить					
,	цы	нæ	сæм	уыди	,	ахæм	нæй	
	цы	нæ	=сæм	уыд -и		ахæм	нæй	
	что	NEG	=3PL.ENCL.ALL	быть PST.INTR.3SG		такой	EXST.NEG	

А когда я вышла замуж в Згид, попала в хорошую семью, в большую семью, в семью, живущую в горах, и все у них было – начиная от кур и заканчивая лошадьми, коровами, быками, – чего только у них не было.

6.1 Æмæ уыдонмæ		уæд	архайын	байдыдтон	,
æмæ уыдон	-мæ	уæд	архай -ын	ба- йдыд -т -он	
и	DemDist.PL.NOM	ALL	тогда	стараться INF	PV начинать/ся TR

æмæ цыхт	ахсын		дæр	уыдонмæ		базыдтон	,
æмæ цыхт	ахс	-ын	=дæр	уыдон	-мæ	ба- зыд -т -он	
и	сыр	свертываться	INF	=PTCL	DemDist.PL.NOM	ALL	PV знать TR

хъуг	дуцын	дæр	уыдонмæ	базыдтон	,	нæ
хъуг	дуц -ын	=дæр	уыдон	-мæ	ба- зыд -т -он	нæ
корова	доить	INF	=PTCL	DemDist.PL.NOM	ALL	PV знать TR

зыдтон	,	хьуг	куыд	дуцгæ	у	,	уый	.
зыд -т -он		хьуг	куыд	дуц -гæ	у		уый	
знать TR PST.TR.1SG		корова	как	доить CONV	быть.PRS.3SG		DemDist.NOM	

И у них уже я начала что-то делать, и сыр изготавливать, и коров доить у них научилась, не знала я, как надо корову доить.

6.2 Уымæ	гæсгæ	йæ	йер	дзурын	...
уы -мæ	гæсгæ	=йæ	йер	дзур -ын	
DemDist ALL	в соответствии	=3SG.ENCL.GEN	сейчас	говорить PRS.1SG	

К этому я рассказываю...

7.1 Æмæ сæм	æрæйæфтон	,	табу	йæхицæн	,
æмæ =сæм	æр- æйæфт -он		табу	йæ= хицæн	
и =3PL.ENCL.ALL	PV догнать PST.TR.1SG		молитва	POSS.3SG= REFL.DAT	

мæнæ уын	æй	Мæдинаæ загъта	,
мæнæ =уын	=æй	Мæдинаæ загът -а	
вот =2PL.ENCL.DAT	=3SG.ENCL.GEN	Мадина сказать PST.TR.3SG	

бæрæгбæтгæ	–	Алардыйы	бæрæгбон	.
бæрæгбæ -тт -æ		Аларды -йы	бæрæгбон	
праздник PL NOM		Аларды GEN	праздник	

И застала я у них, слава ему, вот Мадина вам сказала, праздники – праздник Аларды.

7.2 Уыцы Алардыйы	бæрæгбон	фæкæнынц	Хуымгæнæны	мæйы
уыцы Аларды -йы	бæрæгбон	фæ- кæн -ынц	Хуымгæнæн -ы	мæй -ы
тот Аларды GEN	праздник	PV делать PRS.3PL	апрель GEN	месяц INESS

кæрон æмæ Зæрдæвæрæны	мæйы	райдайæн	–	куыд
кæрон æмæ Зæрдæвæрæн -ы	мæй -ы	ра- йдай -æн		куыд
конец и май	GEN	начинать/ся INF2		как

начало

æрхауы	,	уымæ	гæсгæ	,	Куадзæны	фæстæ	ма
æр- хау -ы		уы -мæ	гæсгæ		Куадзæн -ы	фæстæ =ма	
PV падать PRS.3SG		DemDist ALL	в соответствии		Пасха GEN	после =ещё	

къуыри куы	рацæуы	,	уæд æй	скæнынц	.
къуыри куы	ра- цæу -ы		уæд =æй	с- кæн -ынц	
неделя когда	PV идти PRS.3SG		тогда =3SG.ENCL.GEN	PV делать PRS.3PL	

Этот праздник Аларды делают в конце апреля и начале мая – как придется, когда после Пасхи еще неделя пройдет, тогда его справляют.

8.1 Бæрæгбон хуыйны	Алардыйы	бæрæгбон	.
бæрæгбон хуыйн -ы	Аларды -йы	бæрæгбон	
праздник зватья PRS.3SG	Аларды GEN	праздник	

Праздник называется праздник Аларды.

8.2 Уырыссагау æй фæзæгъынц « Святая Варвара », фæлæ ,
 уырыссаг -ау =æй фæ- зæгъ -ынц Святая Варвара фæлæ
 русский EQU =3SG.ENCL.GEN PV сказать PRS.3PL но

дам , уый бынтон раст нæу
 =дам уый бынтон раст нæ у
 =мол DemDist.NOM совершенно истинный NEG быть.PRS.3SG

По-русски говорят «Святая Варвара», но это, говорят, не совсем верно.

9 Æмæ уырдаем æрхонынц ног чындыты , хæдзармæ чынды
 æмæ уырдаем æр- хон -ынц ног чынды -ыт -ы , хæдзар -мæ чынды
 и туда PV называть PRS.3PL новый невеста PL GEN дом ALL невеста

куы ꞑ рцæуы , уæд сæм æй
 куы р- цæу -ы уæд =сæм =æй
 когда PV идти PRS.3SG тогда =3PL.ENCL.ALL =3SG.ENCL.GEN

æрхонынц , ныххонынц æй уырдаем ,
 æр- хон -ынц ных- хон -ынц =æй уырдаем
 PV называть PRS.3PL PV называть PRS.3PL =3SG.ENCL.GEN туда

скæнынц ын кусарт , фыс
 с- кæн -ынц =ын кусарт фыс
 PV делать PRS.3PL =3SG.ENCL.DAT жертвенное животное овца
 закалывать животное в жертву

аргæвдынц , кæрдзынтæ , æмæ йæ слаууын
 аргæвд -ынц кæрдзын -тæ æмæ =йæ с- лæуу -ын
 зарезать PRS.3PL пирог PL и =3SG.ENCL.GEN PV стоять INF

кæнынц – уым ис дур , хибар дур , æмæ
 кæн -ынц уым ис дур хибар дур æмæ
 делать PRS.3PL DemDist.IN EXST камень уединённый камень и

йыл кæм сывæллæтты атулынц , иннæ хибар
 =йыл кæм сывæллæ -тт -ы а- тул -ынц иннæ хибар
 =3SG.ENCL.SUPER где ребенок PL GEN PV катать(ся) PRS.3PL другой уединённый

дурыл та – чындыты
 дур -ыл =та чынды -ыт -ы
 камень SUPER =же невеста PL GEN

И туда приводят молодых невесток, когда невеста приходит в дом, ее туда отводят, отводят ее туда, режут жертвенное животное, барана режут, пироги [пекут], и ставят ее [заставляют ее стать] – там есть камень, отдельный камень, и на нем где детей качают, а другой отдельный камень – для невесток.

10 Стæй ма ныххæссынц ноггуырды сывæллæтты дæр
 стæй =ма ных- хæсс -ынц ног гуырды сывæллæ -тт -ы =дæр
 потом =ещё PV носить PRS.3PL новый рожденный ребенок PL GEN =PTCL

уырдаэм	æмæ	сæ		уыдоны		дæр	гъе	уыцы	дурыл
уырдаэм	æмæ	=сæ		уыдон	-ы	=дæр	гъе	уыцы	дур -ыл
туда	и	=3PL.ENCL.GEN		DemDist.PL	GEN	=PTCL	ну	тот	камень SUPER

атулынц			ыскувынц		сын		цæмæй	бирæ
а- тул	-ынц		ыс- кув	-ынц	=сын		цæмæй	бирæ
PV	катать(ся)	PRS.3PL	PV	молиться	PRS.3PL		=3PL.ENCL.DAT	чтобы много

цæрой		цæмæй	æнæниз	уой		амонджын	уой
цæр -ой		цæмæй	æнæ= низ	уой		амонд -джын	уой
жить	SBJV.3PL	чтобы	без= болезнь	быть.SBJV.3PL		счастье ADJ	быть.SBJV.3PL

æмæ	афтæ	дарддæр	
æмæ	афтæ	дард	-дæр
и	так	далекий	COMPAR

А еще относят туда новорожденных детей и их на этом камне катают, молятся за них, чтобы они долго жили, чтобы были здоровы, счастливы чтоб были и так далее.

11 Йер	гъе	йоцы	бæрæгбон		... цыппар	мыггагæн	ис
йер	гъе	йоцы	бæрæг бон	-ы	цыппар	мыггаг -æн	ис
сейчас	ну	тот	заметный	возможность	INESS	четыре	род DAT EXST

цардахътæ		ис	дзы		сæрмагонд	кувæндон	– уырдаэм
цардахъ	-тæ	ис	=дзы		сæрмагонд	кувæндон	уырдаэм
молельный дом	PL	EXST	=3SG.ENCL.INESS		особый	святылище	туда

иууылдæр	адæм	ссауынц		уый	у	тынг	уæлиау
иууылдæр	адæм	с- сæу -ынц		уый	у	тынг	уæлиау
все	люди	PV идти	PRS.3PL	DemDist.NOM	быть.PRS.3SG	очень	высоко

хохы		къæдзæхты		сæрыл		афтæ	зæгъæн	и	стæй
хох -ы		къæдзæх -т -ы		сæр -ыл		афтæ	зæгъ -æн	и	стæй
гора	GEN	скала	PL GEN	голова	SUPER	так	сказать	INF2	EXST
									потом

дзы	и	цардæхътæ	
=дзы	и	цардæхъ -тæ	
=3SG.ENCL.ABL	EXST	молельный дом	PL

Вот на этом празднике... у четырех фамилий есть молельные домики, есть там и главное святилище – туда все поднимаются, оно очень высоко, на горе, на вершине скал, можно сказать, и еще есть там молельные домики.

12.1 Цардахъ	– хибар	хæдзæрттæ	алы	мыггагæн	дæр
цардахъ	хибар	хæдзæр -тт -æ	алы	мыггаг -æн	=дæр
молельный дом	уединённый	дом	PL NOM	каждый	род DAT =PTCL

Цардахъ – отдельные домики для каждой фамилии.

12.2 **Цыппар мыггаджы дзы ис** : **Æгъуызартæ** , **Габолатæ**
 цыппар мыггадж -ы =дзы ис Æгъуызар -тæ Габола -тæ
 четыре род GEN =3SG.ENCL.INESS EXST Агузаров PL Габолаев PL

, **Томæтæ æмæ Цæгæратæ – уыдонæн се** ‘ **ппæтæн дæр**
 Томæ -тæ æмæ Цæгæра -тæ уыдон -æн се= ппæт -æн =дæр
 Томаев PL и Цагараев PL DemDist.PL DAT POSS.3PL= все DAT =PTCL

ис хибар цардахътæ æмæ цардахы равзарынц
 ис хибар цардахъ -тæ æмæ цардахъ -ы ра- взар -ынц
 EXST отдельный молельный дом PL и молельный дом INESS PV выбирать PRS.3PL

фысым
 фысым
 хозяин (гостей)

Четыре фамилии там: Агузаровы, Габолаевы, Томаевы и Цагараевы – у них у всех есть отдельные домики и там выбирают хозяина.

13.1 **Æмæ уыцы фысыммæ фæхауы алцыдæр куывды**
 æмæ уыцы фысым -мæ фæ- хау -ы алцыдæр куывд -ы
 и тот хозяин (гостей) ALL PV падать PRS.3SG всё молитва GEN

бæрæгбонæй – йæхицæй ыскаены ...
 бæрæг бон -æй йæ= хицæй ыс- кæн -ы
 заметный возможность ABL POSS.3SG= REFL.ABL PV делать PRS.3SG

æркæны кусарт , сæхæдæг ыскаенынц
 æр- кæн -ы кусарт сæ= хæдæг ыс- кæн -ынц
 PV делать PRS.3SG жертвенное животное POSS.3PL= REFL PV делать PRS.3PL
 закалывать животное в жертву

бæгæны , сæхæдæг æркæнынц арахъ æмæ ма цы
 бæгæны сæ= хæдæг æр- кæн -ынц арахъ æмæ =ма цы
 пиво POSS.3PL= REFL PV делать PRS.3PL самогон и =ещё что

вæййы
 вæйй -ы
 бывать PRS.3SG

И этому хозяину положено сделать все для празднования – от себя он делает... режет жертвенное животное, сами они варят пиво, сами разливают араку и все, что еще бывает...

13.2 **Раздæр-иу дзы уыцы æртæ йед йедтæмæ ницы**
 раз -дæр =иу =дзы уыцы æртæ йед йедтæмæ ницы
 перед COMPAR =ITER =3SG.ENCL.INESS тот три HES кроме ничто

уыди , æртæ ...
 уыд -и æртæ
 быть PST.INTR.3SG три

Раньше, кроме трех этих (моментов), ничего не надо было, три...

14 **Фæлæ ма ныр** , **рæстæг куыд цæуы** **æмæ ивдзинадтæ**
 фæлæ =ма ныр рæстæг куыд цæу -ы æмæ ивд -дзинад -тæ
 но =ещё сейчас время как идти PRS.3SG и меняться AN PL
 изменение

куыд цæуынц , **зæгъæм** **афтæ** , **цивилизаци** , **æмæ сæм**
 куыд цæу -ынц зæгъ -æм афтæ цивилизаци æмæ =сæм
 как идти PRS.3PL сказать SBJV.1PL так цивилизация и =3PL.ENCL.ALL

ныр æрхæссынц **кæм къафеттæ** , **кæм ситро балхæнынц** **æмæ**
 ныр æр- хæсс -ынц кæм къафет -тæ кæм ситро ба- лхæн -ынц æмæ
 сейчас PV носить PRS.3PL где конфета PL где ситро PV купить PRS.3PL и

афтæ алцытæ .
 афтæ алцы -т -æ
 так всякий PL NOM

Но сейчас еще, как время идет и перемены идут, скажем так, цивилизация, и теперь еще приносят где конфеты, где лимонад покупают и так далее все остальное.

15 **Йер дарддæр ма гъе уыцы бæрæгбон ваййы** , **куыд**
 йер дард -дæр =ма гъе уыцы бæрæгбон вайй -ы куыд
 сейчас далекий COMPAR =ещё ну тот праздник бывать PRS.3SG как

æй загътон , **ахæссы** **æртæ къуырийы** , **æртæ**
 =æй загът -он а- хæсс -ы æртæ къуыри -йы æртæ
 =3SG.ENCL.GEN сказать PST.TR.1SG PV носить PRS.3SG три неделя GEN три

къуырийы фæстæ та сæнынц **сæрмагонд куывд** ,
 къуыри -йы фæстæ =та с- кæн -ынц сæрмагонд куывд
 неделя GEN после =же PV делать PRS.3PL особый молиться.PTCP.PST

фæхуыйны « **арфæгæнæнтæ** ».
 фæ- хуыйн -ы арфæ гæн -æн -тæ
 PV зваться PRS.3SG благодарность делать INF2 PL

А дальше еще этот праздник бывает, как я сказала, тянется три недели, спустя три недели делают отдельный кувд, называется он «арфæгæнæнтæ» (благодарение).

16.1 **Арфæгæнæнтæм та æрхонынц æнæхъæн**
 арфæ гæн -æн -т -æм =та æр- хон -ынц æнæхъæн
 благодарность делать INF2 PL ALL =же PV называть PRS.3PL весь

Ирыстоны адамы , **æмæ æрцæуынц** , **сæрмагондæй**
 Ирыстон -ы адам -ы æмæ æр- цæу -ынц сæрмагонд -æй
 Осетия GEN люди GEN и PV идти PRS.3PL особый ABL

мысайнагтæй балхæнынц стыр кусарт ,
 мысайнаг -т -æй ба- лхæн -ынц стыр кусарт
 пожертвование PL ABL PV купить PRS.3PL большой жертвенное животное

аргæвдынц **æй** , **æмæ уым** **мæнæ æрбацауæг**
 аргæвд -ынц =æй æмæ уым мæнæ æр- ба- цау -æг
 зарезать PRS.3PL =3SG.ENCL.GEN и DemDist.IN вот PV PV идти PTCP.PRS

лæгтæ **нæ фæкувынц** , **ис дзы** **алкæмæн**
 лæг -т -æ нæ фæ- кув -ынц ис =дзы алкæмæн
 человек PL NOM NEG PV молиться PRS.3PL EXST =3SG.ENCL.ABL все.DAT

дæр æвзæрст **лæгтæ**
 =дæр æвзæрст лæг -т -æ
 =PTCL выбирать.PTCP.PST человек PL NOM

На арфæгæнæн приглашается весь народ Осетии, и приезжают, отдельно на пожертвования покупают жертвенного быка, режут его, и там не приезжие мужчины молятся, есть там у всех (фамилий) избранные люди.

16.2 Æртæ лæгмæ **хæлтгæ** **сыппарынц** – **жребий** – **хæлтгæ**
 æртæ лæг -мæ хæл -ттæ сы- ппар -ынц жребий хæл -ттæ
 три человек ALL жребий PL PV бросать PRS.3PL жребий жребий PL

сыппарынц **æмæ уыцы хæлтгæм** **гæсгæ** **скæнынц**
 сы- ппар -ынц æмæ уыцы хæл -тт -æм гæсгæ с- кæн -ынц
 PV бросать PRS.3PL и тот жребий PL ALL в соответствии PV делать PRS.3PL

кувæг **лæгтæ**
 кув -æг лæг -т -æ
 молиться PTCP.PRS человек PL NOM

Трое мужчин кидают жребий, кидают жребий и согласно этому выбирают жреца.

17 Вæййы **дзы** **дуаргæнæг** , **дуаргæнæг**
 вæйй -ы =дзы дуар гæн -æг дуар гæн -æг
 бывать PRS.3SG =3SG.ENCL.INESS дверь делать PTCP.PRS дверь делать PTCP.PRS

, **фыццаг дæр** **уыцы лæг** **байгом** **кæны** **Алардыйæн**
 фыццаг =дæр уыцы лæг бай- гом кæн -ы Аларды -йæн
 первый =PTCL тот человек PV открытый делать PRS.3SG Аларды DAT

йæ **дуар** , **рахæссы** **нывтæ** , **цы дзы**
 йæ= дуар ра- хæсс -ы ныв -тæ цы =дзы
 POSS.3SG= дверь PV носить PRS.3SG изображение PL что =3SG.ENCL.INESS

вæййы , **уыдон** , **фароны** **арæхьытæ** , **иннæ**
 вæйй -ы уыдон фарон -ы арæхь -ытæ иннæ
 бывать PRS.3SG DemDist.PL.NOM прошлый год GEN самогон PL другой

азтæй **ма** ... **раздæры** **азтæй** **дзы** **цы**
 аз -т -æй =ма раздæр -ы аз -т -æй =дзы цы
 год PL ABL =ещё вначале GEN год PL ABL =3SG.ENCL.INESS что

баззайы , **уыдон** , **бæгæны дæр** **ныууадзынц**
ба- ззай -ы уыдон бæгæны =дæр ныу- уадз -ынц
PV оставаться PRS.3SG DemDist.PL.NOM пиво =PTCL PV отпускать PRS.3PL

иуцасдæр , **æмæ уый дæр æвæрд вæййы**
иу цасдæр æмæ уый =дæр æвæрд вæйй -ы
один несколько и DemDist.NOM =PTCL класть.PTCP.PST бывать PRS.3SG

мидæгæй хæдзары æмæ йæ адаеммæ рахæссынц иу
мидæг -ай хæдзар -ы æмæ йæ= адаем -мæ ра- хæсс -ынц иу
внутри ABL дом INESS и POSS.3SG= люди ALL PV носить PRS.3PL один

афæдзы фæстæ .
афæдз -ы фæстæ
год GEN после

Бывает там дуаргæнæг (человек, открывающий дверь святилища), сначала этот человек открывает дверь святилища Аларды, выносит иконы, то, что там бывает, прошлогоднюю араку, с других лет что... с прошлых лет что остается, это, и пиво оставляют немного, и оно находится внутри дома (святилища), и его выносят к людям через год.

18.1 **Æмæ уыцы дуаргæнæг**
æмæ уыцы дуар гæн -æг
и тот дверь делать PTCP.PRS

И этот человек, который открывает дверь святилища.

18.2 **Стæй ма уыйимæ вæййы дыууæ кувæг**
стæй =ма уый -имæ вæйй -ы дыууæ кув -æг
потом =ещё DemDist COMIT бывать PRS.3SG два молиться PTCP.PRS

лæджы уыцы кувæг лæгтæ та фæкувынц
лæдж -ы уыцы кув -æг лæг -т -æ =та фæ- кув -ынц
человек GEN тот молиться PTCP.PRS человек PL NOM =же PV молиться PRS.3PL

, **адæм фæцауынц** , **сæ хæссинагтæ** ,
адæм фæ- цау -ынц сæ= хæсс -инаг -тæ
люди PV идти PRS.3PL POSS.3PL= носить PTCP.FUT PL

кувинагтæ æрæвæрынц , **æмæ сын сæ**
кув -инаг -тæ æр- æвæр -ынц æмæ =сын =сæ
молиться PTCP.FUT PL PV класть PRS.3PL и =3PL.ENCL.DAT =3PL.ENCL.GEN

скувынц кувæг лæгтæ .
с- кув -ынц кув -æг лæг -т -æ
PV молиться PRS.3PL молиться PTCP.PRS человек PL NOM

Еще с ним бывают два жреца, эти жрецы молятся, люди ходят, пироги кладут, и жрецы молятся над ними.

19 **Уыдоны** **æдде** **ма** **вæййы** **алы** **мыггагæй** **дæр**
 уыдон -ы æдде =ма вæйй -ы алы мыггаг -æй =дæр
 DemDist.PL GEN снaружи =ещё бывать PRS.3SG каждый род ABL =PTCL

фысым , **лæггадгæнæг** , **æмæ** **уыдон** **та** **йер**
 фысым лæггад гæн -æг æмæ уыдон =та йер
 хозяин (гостей) служение делать PTCP.PRS и DemDist.PL.NOM =же сейчас

арфæгæнæнты **фæкусынц** **алцыдæр** , **цы**
 арфæ гæн -æн -т -ы фæ- кус -ынц алцыдæр цы
 благодарность делать INF2 PL GEN PV работать PRS.3PL всё что

фæхауы **уый** – **кусæрттаг** **ссарынц** ,
 фæ- хау -ы уый кусæрттаг ссар -ынц
 PV падать PRS.3SG DemDist.NOM жертвенное животное найти PRS.3PL

равзарынц **æй** , **бæгæны** **сфыцынц** **æмæ** , **цы**
 ра- взар -ынц =æй бæгæны с- фыц -ынц æмæ цы
 PV выбрать PRS.3PL =3SG.ENCL.GEN пиво PV варить PRS.3PL и что

адæм æрцауы , **уыдонæн** **кад** , **рад** , **æгъдауæй**
 адæм æр- цау -ы уыдон -æн кад рад æгъдау -æй
 люди PV идти PRS.3SG DemDist.PL DAT почёт очередь обычай ABL

фынгтæ **æрæвæрынц** **æмæ** **сæ** **бафысым**
 фынг -т -æ æр- æвæр -ынц æмæ =сæ ба- фысым
 угощение PL NOM PV класть PRS.3PL и =3PL.ENCL.GEN PV хозяин (гостей)

кæнынц , **куыд æмбæлы** , **афтæ сын** **балæггад**
 кæн -ынц куыд æмбæл -ы афтæ =сын ба- лæггад
 делать PRS.3PL как встречать PRS.3SG так =3PL.ENCL.DAT PV служение

кæнынц .
 кæн -ынц
 делать PRS.3PL

Кроме этого еще бывает от каждой фамилии фысым (на правах хозяина принимающий гостей), оказывающий почет, а они во время арфæгæнæн-а все делают, что нужно – ищут быка, выбирают его, варят пиво и людям, которые приезжают, по обычаю накрывают столы и встречают их как хозяин гостя, как положено, оказывают им почести.

20.1 **Йер** **Алардыйы** **фысымтæ** **куы** **уой** , **уæд** **алкæмæ**
 йер Аларды -йы фысым -тæ куы уой уæд алкæмæ
 сейчас Аларды GEN хозяин (гостей) PL если быть.SBJV.3PL тогда все.ALL

дæр ... **уый** **нымайынц** **стыр** **кадыл** , **æмæ**
 =дæр уый нымай -ынц стыр кад -ыл æмæ
 =PTCL DemDist.GEN уважать PRS.3PL большой почёт SUPER и

алчидæр	ын	йæ	фыдæхæй	фæтæрсы
алчи =дæр	=ын	йæ=	фыдæх -æй	фæ- тæрс -ы
каждый =PTCL	=3SG.ENCL.DAT	POSS.3SG=	гнев ABL	PV бояться PRS.3SG

Вот если на празднике Аларды они хозяева, то это всем... все считают за большое уважение, и все боятся его гнева.

20.2 Дзæгъæлдзырд	кæнæн	дзы	нæй	Алардыйы	бын
дзæгъæл дзырд	кæн -æн	=дзы	нæй	Аларды -йы	бын
напрасный говорить	делать INF2	=3SG.ENCL.INESS	EXST.NEG	Аларды GEN	низ

æвзæр	дзыхæй	дзураен	дзы	нæй	куы
æвзæр дзых -æй	дзур -æн	=дзы	нæй	куы	
плохой рот ABL	говорить INF2	=3SG.ENCL.INESS	EXST.NEG	если	

фæрæдийынц	уæд дæр	...
фæ- рæдий -ынц	уæд =дæр	
PV ошибаться PRS.3PL	тогда =PTCL	

Пустословить нельзя у святилища Аларды, плохие слова говорить нельзя, если кто ошибается, то...

21.1 Стæй йæ	фæхонынц	æргом	дзуар
стæй =йæ	фæ- хон -ынц	æргом	дзуар
потом =3SG.ENCL.GEN	PV называть PRS.3PL	откровенный	святой

И называют его откровенным святым.

21.2 Куы йын	зæгъай	исты	куы зæгъай
куы =йын	зæгъ -ай	исты	куы зæгъ -ай
если =3SG.ENCL.DAT	сказать SBJV.2SG	что-нибудь	если сказать SBJV.2SG

мæнæ дæ	бынмæ	ссæудзынаен	мæнæ дын
мæнæ дæ=	бын -мæ	ссæу -дзынаен	мæнæ =дын
вот POSS.2SG=	низ ALL	взобратся FUT.1SG	вот =2SG.ENCL.DAT
DISC			DISC

кусарт	акæндзынаен	табу	йын	уæд	æмæ
кусарт	а- кæн -дзынаен	табу	=йын	уæд	æмæ
жертвенное животное	PV делать FUT.1SG	молитва	=3SG.ENCL.DAT	тогда	и

йæ	куы асайай	уæд адæймагыл	рабæрæг
йæ=	куы а- сай -ай	уæд адæймаг -ыл	ра- бæрæг
POSS.3SG=	если PV обманывать SBJV.2SG	тогда человек SUPER	PV заметный

вæййы
вæйй -ы
бывать PRS.3SG

Если ему скажешь, что-нибудь скажешь, вот приду к твоему святилищу, зарежу в твою честь жертвенное животное, слава ему, и если обманешь его, то на человеке это сказывается.

21.3 **Рабæрæг** **ыл** **вæййы** **афтæ** , **йе** **исты**
 ра- бæрæг =ыл вæйй -ы афтæ йе= исты
 PV заметный =3SG.ENCL.SUPER бывать PRS.3SG так POSS.3SG= что-нибудь

йыл **æрцæуы** **æвзæр** **ми** , **æмæ** **уымæ**
 =йыл æр- цæу -ы æвзæр ми æмæ уы -мæ
 =3SG.ENCL.SUPER PV идти PRS.3SG плохой поступок и DemDist ALL

гæсгæ **адæм** **фæархайынц** , **цæмæй** **сын** ... **цæмæй** **ма**
 гæсгæ адæм фæ- архай -ынц цæмæй =сын цæмæй ма
 в соответствии люди PV стараться PRS.3PL чтобы =3PL.ENCL.DAT чтобы NEG

асайой **Алардыйы** , **уый**
 а- сай -ой Аларды -йы уый
 PV обманывать SBJV.3PL Аларды GEN DemDist.GEN

Сказывается так, или что-нибудь плохое с ним случается, и поэтому люди стараются, чтобы им... чтобы не обмануть Аларды.

22.1 **Йер** **æз** **куы** **рцыдтæн** , **уæд** **ахæм** ...
 йер æз куы р- цыд -тæн уæд ахæм
 сейчас я когда PV идти PST.INTR.1SG тогда такой

æрæййæфтон **ахæм** **ныхас** .
 æр- æййæфт -он ахæм ныхас
 PV догнать PST.TR.1SG такой слово

Вот когда я пришла (вышла замуж), то такое... застала такое.

22.2 **Хъæуы** **хицау** **дзы** **куыста** , **хъæуы** **хицау** -
 хъæу -ы хицау =дзы куыст -а хъæу -ы хицау
 село GEN хозяин =3SG.ENCL.INESS работать PST.TR.3SG село GEN хозяин

председатель сельского совета , **хъæуы** **хицау** **уыди** **сылгоймаг** **æмæ**
 председатель хъæу -ы хицау уыд -и сылгоймаг æмæ
 председатель село GEN хозяин быть PST.INTR.3SG женщина и

уæд
 уæд
 тогда

Председателем сельсовета работала женщина и...

22.3 **Советон** **Цæдисы** **заманы-иу** **афтæ** **нæ** **уыди** ,
 советон Цæдис -ы заман -ы =иу афтæ нæ уыд -и
 советский союз GEN время GEN =ITER так NEG быть PST.INTR.3SG

æмæ-иу **нæ** **уагътой** **адæмы** **мæнæ** **кувæндæттæ** **æмæ**
 æмæ =иу нæ уагът -ой адæм -ы мæнæ кувæндæ -тт -æ æмæ
 и =ITER NEG отпускать PST.TR.3PL люди GEN вот святилище PL NOM и
 DISC

афтæ дарддæр , **аргъуантаем** **цауын** **на** **уагътой** .
афтæ дард -дæр аргъуан -т -æм цау -ын на уагът -ой
так далекий COMPAR церковь PL ALL идти INF NEG отпускать PST.TR.3PL

Во время Советского Союза было же так, и не пускали же людей в святилища и так далее, в церкви не разрешали ходить.

22.4 **Æмæ уый** **дæр** **йæ** **ныхмæ сдзырдта** ,
æмæ уый =дæр йæ= **ныхмæ с-** дзырд -т -а
и DemDist.NOM =PTCL POSS.3SG= против PV говорить TR PST.TR.3SG

Алардыйы **ныхмæ** , **табу** **йын** **уæд** , **æмæ уымæ**
Аларды -йы **ныхмæ** табу =йын уæд æмæ уы -мæ
Аларды GEN против молитва =3SG.ENCL.DAT быть.IMP.3SG и DemDist ALL

гæсгæ **цæстæй** **нал** **уыдта** .
гæсгæ цæст -æй нал уыд -т -а
в соответствии глаз ABL больше.не видеть TR PST.TR.3SG

И она тоже что-то против Аларды сказала, слава ему, и поэтому перестала видеть.

22.5 **Æмæ йын** **хæлттæ** **сыппæрстой** , **уым**
æмæ =йын хæл -тт -æ сы- ппæрст -ой уым
и =3SG.ENCL.DAT жребий PL NOM PV бросать PST.TR.3PL DemDist.IN

уыди **зæронд** **лæг** , **цæй** **аххос** **ын** **у**
уыд -и зæронд лæг цæй аххос =ын у
быть PST.INTR.3SG старый человек что.GEN вина =3SG.ENCL.DAT быть.PRS.3SG

, **уый** , **æмæ** , **дам** , **дын** **у** **гъе** **уыцы** **кувды**
уый æмæ =дам =дын у гъе уыцы
DemDist.GEN и =мол =2SG.ENCL.DAT быть.PRS.3SG ну тот

йеды ... **зæды** **аххос** .
йед -ы зæд -ы аххос
HES GEN ангел GEN вина

И бросили жребий, там был один старик, (чтобы узнать) из-за чего у нее это (потеря зрения), и, говорит, из-за этого святого.

22.6 **Æмæ гъе йод** **скодта** **кувинагтæ** , **æмæ** ,
æмæ гъе йод с- код -т -а кув -инæг -т -æ æмæ
и ну тогда PV делать TR PST.TR.3SG молиться PTCP.FUT PL NOM и
праздничные пироги

куыд уын **æй** **загътон** , **афтæмæй** , **Зджыд**
куыд =уын =æй загът -он афтæмæй Зджыд
как =2PL.ENCL.DAT =3SG.ENCL.GEN сказать PST.TR.1SG так Згид

тынг уæлиау **ран** **у** , **уыцы** **кувæндон** **тынг** **уæлиау** **у**
тынг уæлиау ран у уыцы кувæндон тынг уæлиау у
очень высоко место быть.PRS.3SG тот святилище очень высоко быть.PRS.3SG

, амаэ йаэ	зонгуытыл	хæрдмаэ	фæлæсыди	гъе
амаэ йаэ=	зонгуы -т -ыл	хæрд -маэ	фæ- лæсыд -и	гъе
и POSS.3SG=	колено PL SUPER	подъем ALL	PV ползать PST.INTR.3SG	ну

йордаэм уыцы кувæндонмаэ
 йордаэм уыцы кувæндон -маэ
 туда тот святилище ALL

И она приготовила молитвенные пироги, и, как я вам сказала, Згид находится очень высоко, это святилище очень высоко, и она проползла на коленях туда, к этому святилищу.

22.7 Ссыди	, скуывтой	йын	, амаэ
ссыд -и	с- куывт -ой	=йын	амаэ
взобраться PST.INTR.3SG	PV молиться PST.TR.3PL	=3SG.ENCL.DAT	и

фæстамаэ æрцыди	цæстæй	уынгæйæ
фæстамаэ æр- цыд -и	цæст -æй	уын -гæ -йæ
обратно PV идти PST.INTR.3SG	глаз ABL	видеть CONV ABL

Они поднялась, помолились за нее, и обратно она спустилась зрячая.

22.8 Амаэ йаэ	уæдай	фæстамаэ	, æз Зджыды	фæцардтæн
амаэ йаэ=	уæд -æй	фæстамаэ	æз Зджыд -ы	фæ- цард -тæн
и POSS.3SG=	тогда ABL	обратно	я Згид GEN	PV жить PST.INTR.1SG

йер æстай	фыццагæм	азы	ссыдтæн	, амаэ
йер æстай	фыццаг -æм	аз -ы	ссыд -тæн	амаэ
сейчас восемьдесят	первый ORD	год GEN	взобраться PST.INTR.1SG	и

дзы	æндæразмæты	фæцардтæн	, дыууын аст
=дзы	æндæраз	-мæты фæ- цард -тæн	дыууын аст
=3SG.ENCL.INESS	позапрошлый год	PV жить PST.INTR.1SG	двадцать восемь

азы дзы	фæцардтæн	амаэ уæдай	рыммаэ
аз -ы =дзы	фæ- цард -тæн	амаэ уæд -æй	рым -маэ
год GEN =3SG.ENCL.INESS	PV жить PST.INTR.1SG	и тогда ABL	сейчас ALL

йер-иу	уыцы ус	ссыди	алы хатт дæр	,
йер - =иу	уыцы ус	ссыд -и	алы хатт =дæр	
сейчас =ITER	тот женщина	взобраться PST.INTR.3SG	каждый раз =PTCL	

аивта	Дзауджыхъæумаэ	, Дзауджыхъæуай	дæр-иу
ивт -а	Дзауджыхъæу -маэ	Дзауджыхъæу -æй	=дæр - =иу
менять PST.TR.3SG	Владикавказ ALL	Владикавказ ABL	=PTCL =ITER

ссыди
 ссыд -и
 взобраться PST.INTR.3SG

И после этого я в Згиде жила, в 71-ом году я туда пришла и до позапрошлого года там жила, двадцать семь лет я там прожила, и с тех пор эта женщина приезжала каждый раз; она переехала во Владикавказ,

но из Владикавказа тоже приезжала.

22.9 **Æмæ йын** алы хатт дæр **кувинæгтæ**
 æмæ =йын алы хатт =дæр кув -инæг -т -æ
 и =3SG.ENCL.DAT каждый раз =PTCL молиться PTCP.FUT PL NOM
 праздничные пироги

фæласы , **уый** **тыххæй** **æмæ** **гъе** **уыцы** **зæды** **фæрцы**
 фæ- лас -ы уый тыххæй æмæ гъе уыцы зæд -ы фæрцы
 PV возить PRS.3SG DemDist.GEN для и ну тот ангел GEN благодаря

фæстæмæ йæ **цæстæй** **уынын** **байдыдта**
 фæстæмæ йæ= цæст -æй уын -ын ба- йдыд -т -а
 обратно POSS.3SG= глаз ABL видеть INF PV начинать/ся TR PST.TR.3SG

И каждый раз она возит ему (святому) молитвенные пироги, потому что благодаря этому святому она прозрела.

22.10 **Раздæр æй** **куыд бафхæрдта** , **афтæ**
 раздæр =æй куыд ба- фхæрд -т -а афтæ
 вначале =3SG.ENCL.GEN как PV наказывать TR PST.TR.3SG так

йын **тæригъæд дæр** **бакодта** **æмæ йын**
 =йын тæригъæд =дæр ба- код -т -а æмæ =йын
 =3SG.ENCL.DAT жалость =PTCL PV делать TR PST.TR.3SG и =3SG.ENCL.DAT

фæстæмæ йæ **цæсты** ... **цæмæй уына** , **уый**
 фæстæмæ йæ= цæст -ы цæмæй уын -а уый
 обратно POSS.3SG= глаз GEN чтобы видеть SBJV.3SG DemDist.GEN

йын **радта** **фæстæмæ**
 =йын рад -т -а фæстæмæ
 =3SG.ENCL.DAT дать TR PST.TR.3SG обратно

Как он сначала ее наказал, так и сжалился над ней и обратно ее глаза... дал ей зрение вновь.

23.1 **Йер ма уын** **радзурдзынæн** **гъе уый** **дæр** ,
 йер =ма =уын ра- дзур -дзынæн гъе уый =дæр
 сейчас =ещё =2PL.ENCL.DAT PV говорить FUT.1SG ну DemDist.GEN =PTCL

кувæндæттæ **Зджыды** **бирæ и** , **бирæ** **кувæндæттæ**
 кувæндæ -тт -æ Зджыд -ы бирæ и бирæ кувæндæ -тт -æ
 святилище PL NOM Згид GEN много EXST много святилище PL NOM

дзы **и**
 =дзы и
 =3SG.ENCL.INESS EXST

А еще я вам расскажу кое-что, в Згиде много святилищ, много там святилищ.

23.2 **Стæй ма дзы** , **йер** **кæй-иу**
 стæй =ма =дзы йер кæй =иу
 потом =ещё =3SG.ENCL.INESS сейчас кто.GEN =ITER

рәййәфтон , **нә** **тәккә** **цуры** , **әз** **Æгъуызартәм**
 р- әййәфт -он нә= тәккә цур -ы әз Æгъуызар -т -әм
 PV догнать PST.TR.1SG POSS.1PL= как.раз около GEN я Агузаров PL ALL
 застать

әрцыдтән , **әмә** **дзы** **афтә** **цалдәр** **хәдзары** –
 әр- цыд -тән әмә =дзы афтә цал -дәр хәдзар -ы
 PV ийти PST.INTR.1SG и =3SG.ENCL.INESS так сколько INDEF дом GEN

Æгъуызарты **къуылдым әй** **хуыдтой** – **әмә**
 Æгъуызар -т -ы къуылдым =әй хуыд -т -ой әмә
 Агузаров PL GEN пригорок =3SG.ENCL.GEN называть TR PST.TR.3PL и

дзы **афтиддәр** **Æгъуызартә** **царди** , **әмә**
 =дзы афтид =дәр Æгъуызар -тә цард -и әмә
 =3SG.ENCL.INESS только =PTCL Агузаров PL жить PST.INTR.3SG и

сә **цуры** **уыди** **Уациллайы** **кувәндон** .
 =сә цур -ы уыд -и Уацилла -йы кувәндон
 =3PL.ENCL.GEN около GEN быть PST.INTR.3SG Уацилла GEN святилище
 Уацилла

И еще то, что я застала там, прямо возле нас, я за Агузарова вышла замуж, и там несколько домов – его называли пригорок Агузаровых – и там только Агузаровы жили, и рядом с ними было святилище Уацилла.

23.3 **Уациллайы** **куывд** **та** **фәкәныңц** **хурхәтәны мәйы** ,
 Уацилла -йы куывд =та фә- кән -ыңц хурхәтән -ы мәй -ы
 Уацилла GEN праздник =же PV делать PRS.3PL солнцестояние GEN месяц GEN
 июнь

июны **мәй** , **йә** **фәстаг** **бон** **къуырисәры** .
 июн -ы мәй йә= фәстаг бон къуыри сәр -ы
 июнь GEN месяц POSS.3SG= последний день неделя голова GEN

А праздник Уацилла совершается в июне в последний понедельник.

23.4 **Æмә йә** **куыд** **әрыйәфтон** ?
 әмә йә= куыд әры- ййәфт -он
 и POSS.3SG= как PV догнать PST.TR.1SG
 застать

И в каком виде я его застала?

23.5 **Ног** **чындз** **уыдтән** **әмә** **ссыдыстәм** ,
 ног чындз уыд -тән әмә ссыд -ыстәм
 новый невеста быть PST.INTR.1SG и взобратъся PST.INTR.1PL

схуыдтой **мә** , **әмә** **фысым**
 с- хуыд -т -ой =мә әмә фысым
 PV приглашать TR PST.TR.3PL =1SG.ENCL.GEN и хозяин (гостей)

дзы **вәййы** .
 =дзы вәйй -ы
 =3SG.ENCL.INESS бывать PRS.3SG

Я была молодой невесткой и мы пошли, отвели меня, а там бывает хозяин (застолья).

23.6 **Алы хæдзар дæр æрхæссы йæ**
 алы хæдзар =дæр æр- хæсс -ы йæ=
 каждый дом =PTCL PV носить PRS.3SG POSS.3SG=

кувинаæгтæ , **æрхæссы** **ма цыхт дæр** ,
 кув -инаг -т -æ æр- хæсс -ы =ма цыхт =дæр
 молиться PTCP.FUT PL NOM PV носить PRS.3SG =ещё сыр =PTCL
 праздничные пироги

æрхæссы **ма багæны** , **фысымтæ** **дæр та**
 æр- хæсс -ы =ма багæны фысым -т -æ =дæр =та
 PV носить PRS.3SG =ещё пиво хозяин (гостей) PL NOM =PTCL =же

сæхицæй **ыскæнынц** **кусарт** , **багæны** , **арахъ** ,
 сæ= хицæй ыс- кæн -ынц кусарт багæны арахъ
 POSS.3PL= REFL.ABL PV делать PRS.3PL жертвенное животное пиво самогон

куыд вæййы , **афтæ** .
 куыд вæйй -ы афтæ
 как бывать PRS.3SG так

Каждый дом приносит свою жертвенную пищу, приносят еще и сыр, приносят и пиво, а хозяйева со своей стороны тоже режут жертвенное животное, делают пиво, араку, как и следует.

23.7 **Æмæ цы цыхтытæ æрцæуы** , **уыцы цыхтытæй**
 æмæ цы цыхт -ыт -æ æр- цæу -ы уыцы цыхт -ыт -æй
 и что сыр PL NOM PV идти PRS.3SG тот сыр PL ABL

ыскæнынц **иумæйаг дзыкка** .
 ыс- кæн -ынц иумæйаг дзыкка
 PV делать PRS.3PL общий дзыкка

И из сыров, которые собираются, из этого сыра делают общее дзыкка.

24.1 **Переводить не надо** , **да ?**
 не

24.2 **Дзыкка скæнынц** , **сызмæнтынц** **цыхт** , **стыр аджы**
 дзыкка с- кæн -ынц сы- змæнт -ынц цыхт стыр аджы
 дзыкка PV делать PRS.3PL PV мешать PRS.3PL сыр большой котел

йæ **ныккæнынц** , **уже уын** **æй**
 =йæ нык- кæн -ынц уже =уын =æй
 =3SG.ENCL.GEN PV делать PRS.3PL уже =2PL.ENCL.DAT =3SG.ENCL.GEN

æвдисын , **мæ** **къухæй уын** **æй**
 æвдис -ын мæ= къух -æй =уын =æй
 показывать PRS.1SG POSS.1SG= рука ABL =2PL.ENCL.DAT =3SG.ENCL.GEN

æвдисын

æвдис -ын
показывать PRS.1SG

Делают дзыкка, перемешивают сыр, помещают его в большой котел, уже я вам показываю, рукой своей показываю.

24.3 Я употребила вот это всегдашнее « уже », которое нельзя употреблять , но
я вот это уже но
уже

все равно .

24.4 Я стараюсь все-таки ...
я
я

24.5 Æмæ-иу æй аджы нывгæдтой , æмæ уымæй
æмæ =иу =æй аджы ны- вгæд -т -ой æмæ уым -æй
и =ITER =3SG.ENCL.GEN котел PV лить TR PST.TR.3PL и DemDist ABL

кæнын байдыдтой ... дзыкка-иу скодтой
кæн -ын ба- йдыд -т -ой дзыкка =иу с- код -т -ой
делать INF PV начинать/ся TR PST.TR.3PL дзыкка =ITER PV делать TR PST.TR.3PL

И в котел помещали, и из этого начинали делать... дзыкка делали.

24.6 Дзыкка змæстой , аг та-иу уыди дзæбæх
дзыкка змæст -ой аг =та =иу уыд -и дзæбæх
дзыкка мешать PST.TR.3PL котел =же =ITER быть PST.INTR.3SG хороший

дзæвгар дынджыр аг , иу-цыппар ведра уа , ахæм , фондз
дзæвгар дынджыр аг иу - цыппар ведра уа ахæм фондз
большой большой котел один четыре ведра быть.SBJV.3SG такой пять

ведра уа
ведра уа
ведра быть.SBJV.3SG

Дзыкка мешали, а котел был большим котлом, где-то четыре ведра, такой, или пять ведер.

24.7 Æмæ-иу гъе йоцы дзыккайæ ... дзыкка-иу сызмæстой
æмæ =иу гъе йоцы дзыкка -йæ дзыкка =иу сы- змæст -ой
и =ITER ну тот дзыкка ABL дзыкка =ITER PV мешать PST.TR.3PL

æмæ-иу йæ фыцын байдыдтой
æмæ =иу =йæ фыц -ын ба- йдыд -т -ой
и =ITER =3SG.ENCL.GEN варить INF PV начинать/ся TR PST.TR.3PL

И из этого дзыкка... мешали дзыкка, и начинали его варить.

25.1 **Чындзытæ-иу** **æй** **кодтой**
чындз -ыт -æ =иу =æй код -т -ой
невеста PL NOM =ITER =3SG.ENCL.GEN делать TR PST.TR.3PL

фысымты **чындзытæ**
фысым -т -ы чындз -ытæ
хозяин (гостей) PL GEN невеста PL

Невестки его делали, невестки хозяев.

25.2 **Азмæнтын-иу** **æй** **хъуыди** , **гъе**
а- змæнт -ын =иу =æй хъуыд -и гъе
PV мешать INF =ITER =3SG.ENCL.GEN быть.нужным PST.INTR.3SG ну

æмæ-иу **йæ** **сой** **куы** **суагъта** , **дзыкка-иу**
æмæ =иу =йæ сой куы с- уагът -а дзыкка =иу
и =ITER =3SG.ENCL.GEN жир когда PV производить PST.TR.3SG дзыкка =ITER

куы **сывдылди** , **уæд** **уыцы** **сойæ-иу** **систой**
куы сы- вдылд -и уæд уыцы сойæ =иу с- ист -ой
когда PV месить PST.INTR.3SG тогда тот =ITER PV братъ PST.TR.3PL
жир

æмæ-иу **йæ** ...
æмæ =иу =йæ
и =ITER =3SG.ENCL.GEN

Надо было помешать его, и когда выделялся жир, дзыкка когда получалось, то брали этого жира и его...

25.3 **Бæлас** **дзы** **уыди** , **нæзы** **бæлас** , **æмæ-иу**
бæлас =дзы уыд -и нæзы бæлас æмæ =иу
дерево =3SG.ENCL.INESS быть PST.INTR.3SG сосна дерево и =ITER

йæ **лæгтæ** **скуывтой** , **цоппай-иу**
=йæ лæг -т -æ с- куывт -ой цоппай =иу
=3SG.ENCL.GEN человек PL NOM PV молиться PST.TR.3PL ритуальный хоровод =ITER

кодтой
код -т -ой
делать TR PST.TR.3PL

Там было дерево, сосновое дерево, и мужчины молились, совершали цоппай (ритуальный хоровод).

25.4 **Цоппай** **уый** **у** **хоровод** , **уыцы** **бæласы** ,
цоппай уый у хоровод уыцы бæлас -ы
ритуальный хоровод DemDist.NOM быть.PRS.3SG хоровод тот дерево GEN

нæзы **бæласы** **алыварс**
нæзы бæлас -ы алыварс
сосна дерево GEN вокруг

Цоппай – то есть, хоровод, вокруг этого дерева, вокруг соснового дерева

25.5 **Лæгтæ-иу** , **куырис-иу** **сбастой** , **куырис** ,
 лæг -т -æ =иу куырис =иу с- баст -ой куырис
 муж PL NOM =ITER сноп =ITER PV связывать PST.TR.3PL сноп

æрбахастой-иу , **йæ** , **куырис** , **æмæ-иу**
 æрба- хаст -ой =иу =йæ куырис æмæ =иу
 PV носить PST.TR.3PL =ITER =3SG.ENCL.GEN сноп и =ITER

æрæвæрдтой , **цоппай-иу** **скодтой** ,
 æр- æвæрд -т -ой цоппай =иу с- код -т -ой
 PV класть TR PST.TR.3PL ритуальный хоровод =ITER PV делать TR PST.TR.3PL

скуывтой-иу .

Мужчины брали сноп, сноп, приносили этот сноп, и ставили его, совершали обряд цоппай, возносили молитву.

25.6 **Æмæ-иу** **гъе** **уыцы** **царвæй** , **дзыккайы** **царвæй** ,
 æмæ =иу гъе уыцы царв -æй дзыкка -йы царв -æй
 и =ITER ну тот топленое масло ABL дзыкка GEN топленое масло ABL

æркодтой **Уациллайы** **бæласы** **бынмæ** **дурыл** .
 æр- код -т -ой Уацилла -йы бæлас -ы бын -мæ дур -ыл
 PV делать TR PST.TR.3PL Уацилла GEN дерево GEN низ ALL камень SUPER

А этот жир, жир, который выделился при приготовлении дзыкка, выливали на камень, который находится под деревом Уацилла.

25.7 **Æмæ-иу** **скуывтой** , **цæмæй** **æрцæуæг** ... **цы** **аз**
 æмæ =иу с- куывт -ой цæмæй æр- цæу -æг цы аз
 и =ITER PV молиться PST.TR.3PL чтобы PV идти PTCP.PRS что год

æрцæуа , **уый** **дæр** **та** **хорджын** **уа** ,
 æр- цæу -а уый =дæр =та хор -джын уа
 PV идти SBJV.3SG DemDist.NOM =PTCL =же зерно ADJ быть.SBJV.3SG

бæркаджын **уа** , **фос** **æмæ** **хор** **куыд** **бирæ** **уа** ,
 бæркад -джын уа фос æмæ хор куыд бирæ уа
 изобилие ADJ быть.SBJV.3SG скот и зерно чтобы много быть.SBJV.3SG

адæм **дзæбæх** **куыд** **уой** , **афтæ** .
 адæм дзæбæх куыд уой афтæ
 люди здоровый чтобы быть.SBJV.3PL так

И возносили молитву, чтобы наступающий... год, который наступает, был урожайным, плодородным чтобы был, чтобы скота и зерна было много, чтобы люди были здоровы.

25.8 **Гъе** **ныр** **йер** **йодæттæ** , **фысымтæ-иу** **кæм**
 гъе ныр йер йодæ -ттæ фысым -т -æ =иу кæм
 ну сейчас сейчас DemDist.PL PL хозяин (гостей) PL NOM =ITER где

уыдыстæм

уыд -ыстæм
быть PST.INTR.1PL

Вот такими они были хозяевами...

26.1 **Æмæ ма уын уæд та дарддæр-иу куы**
 æмæ =ма =уын уæд =та дард -дæр =иу куы
 и =ещё =2PL.ENCL.DAT тогда =же далекий COMPAR =ITER когда

рацыди, **Зæрдæвæрæны мæй фæци**, **Сусæны**
 ра- цыд -и Зæрдæвæрæн -ы мæй фæци Сусæн -ы
 PV идти PST.INTR.3SG май GEN месяц PV+быть.PRS.3SG июль GEN

мæй фæци, **æрхæццæ-иу хосгæрдæнтæ**
 мæй фæци æр- хæццæ =иу хос гæрд -æн -т -æ
 месяц PV+быть.PRS.3SG PV смешанный =ITER сено пробиваться INF2 PL NOM
 наступать сенокос

æмæ-иу уæд та скодтой Сусæны мæйы фæстæ
 æмæ =иу уæд =та с- код -т -ой Сусæн -ы мæй -ы фæстæ
 и =ITER тогда =же PV делать TR PST.TR.3PL июль GEN месяц GEN после

скодтой-иу Цыргъисæны куывд
 с- код -т -ой =иу Цыргъисæн -ы куывд
 PV делать TR PST.TR.3PL =ITER Цыргъисæн GEN праздник

А там дальше, когда завершался месяц май, кончался июль и наступало время сенокоса, то по окончании июля совершали праздник Цыргъисæн.

26.2 **Цыргъисæны – уый хæхбæсты стыр куывд**
 Цыргъисæн -ы уый хæхбæст -ы стыр куывд
 Цыргъисæн GEN DemDist.NOM горная местность GEN большой праздник

та-иу сæм уымæ гæсгæ уыди
 =та =иу =сæм уы -мæ гæсгæ уыд -и
 =же =ITER =3PL.ENCL.ALL DemDist ALL в соответствии быть PST.INTR.3SG

фæдфæдыл-иу цалдæр куывды цыди
 фæд фæд -ыл =иу цал -дæр куывд -ы цыд -и
 след след SUPER =ITER сколько INDEF праздник GEN идти PST.INTR.3SG

Цыргъисæн – в горах большим праздником считался, потому что подряд несколько праздников шло.

26.3 **Адæммæ-иу хосгæрдæнтæ куы**
 адæм -мæ =иу хос гæрд -æн -т -æ куы
 люди ALL =ITER сено пробиваться INF2 PL NOM когда
 сенокос

байдыдтой уæд-иу уым дæр та-иу
 ба- йдыд -т -ой уæд =иу уым =дæр =та =иу
 PV начинать/ся TR PST.TR.3PL тогда =ITER DemDist.IN =PTCL =же =ITER

фысымтæ , **æмæ-иу** **кæм дыууæ**
 фысым -т -æ ра- взæрст -ой æмæ =иу кæм дыууæ
 хозяин (гостей) PL NOM PV выбирать PST.TR.3PL и =ITER где два

лæджы , **уыдысты** , **кæм дыууæ хæдзары** , **кæм æртæ**
 лæдж -ы уыд -ысты кæм дыууæ хæдзар -ы кæм æртæ
 человек GEN быть PST.INTR.3PL где два дом GEN где три

хæдзары .
 хæдзар -ы
 дом GEN

Когда у людей начинался сенокос, они выбирали хозяев праздника, и это были иногда двое людей, иногда два дома, иногда три дома.

26.4 **Æмæ хос-иу** **нама карстой** , **цалынмæ-иу** **Цыргъисæны**
 æмæ хос =иу нама карст -ой цалынмæ =иу Цыргъисæн -ы
 и сено =ITER ещё.не резать PST.TR.3PL пока =ITER GEN

куывд **ыскодтой** , **уæд** .
 куывд ыс- код -т -ой уæд
 праздник PV делать TR PST.TR.3PL тогда

И сено не косили, пока не справят праздник Цыргъисæн.

26.5 **Цыргъисæны** **куывд** – **цыргъ** , **острый** , **ома** , **сæ**
 Цыргъисæн -ы куывд цыргъ острый ома сæ=
 Цыргъисæн GEN праздник острый острый то есть POSS.3PL=

цæвджытæ-иу **цалынмæ райстой** , **уæдмæ-иу** **куывд**
 цæвджы -т -æ =иу цалынмæ ра- йст -ой уæдмæ =иу куывд
 коса PL NOM =ITER пока PV брать PST.TR.3PL до.тех.пор =ITER праздник

скодтой .
 с- код -т -ой
 PV делать TR PST.TR.3PL

Праздник Цыргъисæн – цыргъ означает острый, то есть, они не брались за косу, пока не справят праздник.

26.6 **Æмæ та-иу** **куывд** **куы** **скодтой** , **уæд-иу**
 æмæ =та =иу куывд куы с- код -т -ой уæд =иу
 и =же =ITER праздник когда PV делать TR PST.TR.3PL тогда =ITER

дыккаг бон ацыдысты , **æмæ-иу** **хосгæрдæнтæ**
 дыккаг бон а- цыд -ысты æмæ =иу хос гæрд -æн -т -æ
 второй день PV идти PST.INTR.3PL и =ITER сено пробиваться INF2 PL NOM
 сенокос

байдыдтой .
 ба- йдыд -т -ой
 PV начинать/ся TR PST.TR.3PL

И когда праздник заканчивался, на второй день (после этого) начинался сенокос.

26.7 Хосгæрдæнты-иу афтæ-иу адæм хынджылаæg
 хос гæрд -æн -т -ы =иу афтæ =иу адæм хынджылаæg
 сено пробиваться INF2 PL GEN =ITER так =ITER люди насмешка
 сенокос

кодтой , **хынджылаæg** , **заægгæ** , **æвдæлгæ-иу**
 код -т -ой хынджылаæg заægг -гæ æвдæл -гæ =иу
 делать TR PST.TR.3PL насмешка сказать CONV иметь время CONV =ITER
 мол

никай кодта , **æмæ-иу загътой** : « **Ради Бога**
 никæй код -т -а æмæ =иу загът -ой Ради Бога
 никто.GEN делать TR PST.TR.3SG и =ITER сказать PST.TR.3PL ради Бога

, **кæд цыфæнды рынчын дæ** , **уæддæр**
 кæд цы фæнд -ы рынчын дæ уæд =дæр
 если что хотеть PRS.3SG больной быть.PRS.2SG тогда =PTCL

хосгæрдæнты ма амæл , **ничидæ**
 хос гæрд -æн -т -ы ма а- мæл -*0 ничидæ=
 лекарство пробиваться INF2 PL GEN NEG PV умирать IMP.2SG никто POSS.2SG=
 сенокос

бавæрдзæни », - **заægгæ-иу** , **адæм афтæ дзырдтой**
 ба- вæр -дзæни заægг -гæ =иу адæм афтæ дзырд -т -ой
 PV класть FUT.3SG сказать CONV =ITER люди так говорить TR PST.TR.3PL

, **ма байед кæнут** , **заægгæ**
 ма ба- йед кæн -ут заægг -гæ
 NEG PV HES делать IMP.2PL сказать CONV
 мол

Шутили, значит, так: "Если ты болен, ради Бога не умирай в сенокос, а то, мол, никто тебе не похоронит"
 - мол, так люди говорили, не умирайте, мол.

27.1 Уымæй уæлдай ма дзы бирæ кувæндæттæ
 уым -æй уæлдай =ма =дзы бирæ кувæндæ -тт -æ
 DemDist ABL особый =ещё =3SG.ENCL.INESS много святилище PL NOM

уыд ...
 уыд -*0
 быть PST.INTR.3SG

Кроме этих, еще много святилищ было...

27.2 Ис , **æмæ ис** , **ну** , **адæм дзы** , **нал и**
 ис æмæ ис ну адæм =дзы нал и
 EXST и EXST HES люди =3SG.ENCL.INESS больше.не EXST

Есть, и есть, ну, людей уже там нет.

27.3 Гье йер æз Зджыды кой кæнын фылдæр , **ахæм бирæ**
 гье йер æз Зджыд -ы кой кæн -ын фылдæр ахæм бирæ
 ну сейчас я Згид GEN упоминание делать PRS.1SG больше такой много

дзы адæм нал и , мæнæ нæм , куыд
 =дзы адæм нал и мæнæ =нæм куыд
 =3SG.ENCL.INESS люди больше.не EXST вот =1PL.ENCL.ALL как
 DISC

æй зæгъон , падзахад нын баххуыс
 =æй зæгъ -он падзахад =нын ба- ххуыс
 =3SG.ENCL.GEN сказать SBJV.1SG государство =1PL.ENCL.DAT PV помощь

кодта æмæ нын гъе йам хæдзæрттæ
 код -т -а æмæ =нын гъе йам хæдзæр -тт -æ
 делать TR PST.TR.3SG и =1PL.ENCL.DAT ну DemProx.IN дом PL NOM

радта
 рад -т -а
 дать TR PST.TR.3SG

Вот я о Згиде больше говорю, не так уже много там людей, вот нам, как это сказать, правительство помогло и выделило нам здесь дома.

27.4 Ахæм программæ ис
 ахæм программæ ис
 такой программа EXST

Такая программа есть.

27.5 Уый дæр сæ хъæуы истæмæн ?
 уый =дæр =сæ хъæу -ы истæмæн
 DemDist.NOM =PTCL =3PL.ENCL.GEN быть.нужным PRS.3SG что-нибудь.DAT

Это тоже зачем-нибудь им нужно?

27.6 Радзурæм æй цæй !
 ра- дзур -æм =æй цæй
 PV говорить IMP.1PL =3SG.ENCL.GEN что.GEN

Давай расскажем!

27.7 Кæмдæр ... Подскажем , что где-то какие-то программы действуют российские
 кæм -дæр что
 где INDEF что

...

Где-то... Подскажем, что где-то какие-то программы действуют российские...

28 Мадина : Æрмæст иронау !
 Мадина æрмæст ирон -ау
 Мадина только осетинский EQU

Мадина: Только по-осетински!

29.1 Изета : О , зæгъæм , ахæм , падзахад ахæм ... Зæгъæм
 Изета о зæгъ -æм ахæм падзахад ахæм зæгъ -æм
 Изета да сказать IMP.1PL такой государство такой сказать IMP.1PL

, **программæ** .
 программæ
 программа

Изета: Да, скажем, такая, правительственная такая... скажем, программа

29.2 **Зæронд хæдзæртгæ** **кæм бамагуыр сты** , **кæм нал**
 зæронд хæдзæр -тт -æ кæм ба- магуыр сты кæм нал
 старый дом PL NOM где PV бедный быть.PRS.3PL где больше.не

бæззынц **цæрынмæ** , **уымæ** **гæсгæ** **сын** ,
 бæзз -ынц цæр -ын -мæ уы -мæ гæсгæ =сын
 годиться PRS.3PL жить INF ALL DemDist ALL в соответствии =3PL.ENCL.DAT

адæмæн , **радтой** **æхца** , **æмæ сæ** **хицауад** , **мæнæ**
 адæм -æн рад -т -ой æхца æмæ сæ= хицау -ад мæнæ
 люди DAT дать TR PST.TR.3PL деньги и POSS.3PL= хозяин NMLZ вот
 правительство DISC

нæ **районы** **хицауад** , **февнæлдтой** , **сæ**
 нæ= район -ы хицау -ад фе- внæлд -т -ой сæ=
 POSS.1PL= район GEN хозяин NMLZ PV начинать TR PST.TR.3PL POSS.3PL=
 правительство

гæххæттыгæ **рæвдз** **уыдысты** , **Мæскуымæ сæ**
 гæххæтт -ыт -æ рæвдз уыд -ысты Мæскуы -мæ =сæ
 документ PL NOM готовый быть PST.INTR.3PL Москва ALL =3PL.ENCL.GEN

аластой

а- ласт -ой
 PV возить PST.TR.3PL

Там, где дома обветшали, где в них невозможно уже жить, поэтому им, людям, выделили деньги, и их администрация, то есть, администрация нашего района, взалась, бумаги у них были готовы, они отвезли их в Москву.

29.3 **Æмæ уымæ** **гæсгæ** **нын** **ыскодтой**
 æмæ уы -мæ гæсгæ =нын ыс- код -т -ой
 и DemDist ALL в соответствии =1PL.ENCL.DAT PV делать TR PST.TR.3PL

мæнæ гъе ам **гъе ацы** **дыууæ подъезды** **фарсмæ** **ма** ,
 мæнæ гъе ам гъе ацы дыууæ подъезд -ы фарс -мæ =ма
 вот ну DemProx.IN ну DemProx два подъезд GEN сторона ALL =ещё
 DISC здесь

иннæ дыууæ подъезды **æрдæг** **кондтыгæ** **уыдысты** ,
 иннæ дыууæ подъезд -ы æрдæг кондт -ыт -æ уыд -ысты
 другой два подъезд GEN половина делать.PTCP.PST PL NOM быть PST.INTR.3PL

æмæ нын **сæ** **махæн бацæттæ** **кодтой**
 æмæ =нын =сæ махæн ба- цæттæ код -т -ой
 и =1PL.ENCL.DAT =3PL.ENCL.GEN мы.DAT PV готовый делать TR PST.TR.3PL

Поэтому для нас сделали вот здесь, вот рядом с этими двумя подъездами, другие два подъезда были

недоделаны, и для нас их подготовили.

29.4	Дæлæ	ма	гъе	уым	дæр	иу	хæдзар	сарæзтой
	дæлæ	=ма	гъе	уым	=дæр	иу	хæдзар	с- арæзт -ой
	там.внизу	=ещё	ну	DemDist.IN	=PTCL	один	дом	PV делать PST.TR.3PL

И вон там тоже один дом еще построили.

29.5	Ардæм	Зджыд	æмæ	Холстæй		ралыгъдысты	
	ардæм	Зджыд	æмæ	Холст	-æй	ра- лыгъд	-ысты
	сюда	Згид	и	Холст (поселок)	ABL	PV переселяться	PST.INTR.3PL

шахтерты	æрзæдкъахæнтæй		уыди		Садоны	комбинат
шахтер -т -ы	æрзæдкъахæн -т -æй		уыд -и		Садон -ы	комбинат
шахтер PL GEN		PL ABL	быть	PST.INTR.3SG	Садон GEN	комбинат

æмæ	ныр	нал	кусынц
æмæ	ныр	нал	кус -ынц
и	сейчас	больше.не	работать PRS.3PL

Сюда из Згида и Холста переехали люди, из шахтерских поселков, был в Садоне комбинат, сейчас уже больше не работают (там люди).

29.6	Фæлæ	кæддæры	заманты	дзы	чи	фæфыдæбон
	фæлæ	кæд -дæр -ы	заман -т -ы	=дзы	чи	фæ- фыдæбон
	но	когда INDEF GEN	время PL GEN	=3SG.ENCL.INESS	кто	PV тяжкий труд

кодта	гъе	уыцы	адæмæн	кæддæр-никæд	нæ
код -т -а	гъе	уыцы	адæм -æн	кæд -дæр	никæд
делать TR PST.TR.3SG	ну	тот	люди DAT	когда COMPAR	никогда
				наконец-то	POSS.1PL=

падзахад	цыдæр	æххуыс	бакодта
падзахад	цы -дæр	æххуыс	ба- код -т -а
государство	что INDEF	помощь	PV делать TR PST.TR.3SG

Но тем, кто там когда-то давно трудился, этим людям наконец-то наше правительство оказало такую-то помощь.

29.7	Уымæй	уæлдай	ма	дæлæ	Нузал	æмæ	Мызуры	адæмæн
	уым	-æй	уæлдай	=ма	дæлæ	Нузал	æмæ	Мызур -ы
	DemDist	ABL	особый	=ещё	там.внизу	Нузал	и	Мизур GEN
								люди DAT

дæр	дæлæ	гъе	уым	иу-æртæ	уæладзыг	хæдзары
=дæр	дæлæ	гъе	уым	иу æртæ	уæладзыг	хæдзар -ы
=PTCL	там.внизу	ну	DemDist.IN	один три	этаж	дом GEN
				примерно три		

сарæзтой	æмæ	гъе	уым	дæр	цæрынц	адæм
с- арæзт -ой	æмæ	гъе	уым	=дæр	цæр -ынц	адæм
PV делать PST.TR.3PL	и	ну	DemDist.IN	=PTCL	жить PRS.3PL	люди

Кроме этого, для переселенцев из Нузала и Мизура вон там где-то три многоэтажных дома построили, и там тоже живут люди.

29.8 Йер афтæ , цыдæртæ зыдтон , зонгæ ма
 йер афтæ цы -дæр -т -æ зыд -т -он зон -гæ =ма
 сейчас так что INDEF PL NOM знать TR PST.TR.1SG знать CONV =ещё

адæймаг цыдæртæ фæкæны , фæлæ се ‘ ппæт
 адæймаг цы -дæр -т -æ фæ- кæн -ы фæлæ се= ппæт
 человек что INDEF PL NOM PV делать PRS.3SG но POSS.3PL= все

хъæуынц – нæ хъæуынц , уый нæ
 хъæу -ынц нæ хъæу -ынц уый нæ
 быть.нужным PRS.3PL NEG быть.нужным PRS.3PL DemDist.GEN NEG

зонын ...
 зон -ын
 знать PRS.1SG

Вот так, кое-что знала, обычно знает человек что-то, но нужно ли все это или не нужно, этого я не знаю...

30 Мадина : Уый мæнæ тынг къæвдатæ куы
 Мадина уый мæнæ тынг къæвда -т -æ куы
 Мадина DemDist.NOM вот очень дождь PL NOM когда
 DISC

рацыди , уый фæстæ ?
 ра- цыд -и уый фæстæ
 PV идти PST.INTR.3SG DemDist.GEN после

Мадина: Это все после того, как прошли сильные дожди?

31.1 Изета : О .
 Изета о
 Изета да

Изета: Да.

31.2 На , тынг къæвдатæ куы рацыди дыууын ...
 на тынг къæвда -т -æ куы ра- цыд -и дыууын
 PRED.NEG очень дождь PL NOM когда PV идти PST.INTR.3SG двадцать

дыууæ сæдæ ... дыууæ мин дыккæгæм азы куы уыди
 дыууæ сæдæ дыууæ мин дыккæг -æм аз -ы куы уыд -и
 два сто два тысяча второй ORD год GEN когда быть PST.INTR.3SG

къæвда , о , Хурхæтæны ссæдзæм бон уыди .
 къæвда о Хурхæтæн -ы ссæдз -æм бон уыд -и
 дождь да солнцестояние GEN двадцать ORD день быть PST.INTR.3SG
 июнь

Нет, когда прошли сильные ливни, в двадцать... двести... две тысячи втором году, когда был дождь, да, было двадцатое июня.

31.3 Хъуыды йæ кæнын , махæн ма нæ
 хъуыды =йæ кæн -ын махæн =ма нæ=
 мысль =3SG.ENCL.GEN делать PRS.1SG мы.DAT =ещё POSS.1PL=

чызгæн	йæ	гуырæнбон	дæр	уыди	æхсæв
чызг -æн	йæ=	гуыр -æн бон	=дæр	уыд -и	æхсæв
девочка DAT	POSS.3SG=	рождаться INF2	день =PTCL	быть PST.INTR.3SG	ночь
		день рождения			
нæм	лæгтæ	фæбадтысты	скуывтой		
=нæм	лæг -т -æ	фæ- бадт -ысты	с- куывт -ой		
=1PL.ENCL.ALL	человек PL NOM	PV сидеть PST.INTR.3PL	PV молиться PST.TR.3PL		
æмæ райсомæй	нæ	лæг куыстмæ	ацыди		
æмæ райсом -æй	нæ=	лæг куыст -мæ	а- цыд -и		
и утро ABL	POSS.1PL=	муж работа ALL	PV идти PST.INTR.3SG		

Я помню, у нашей дочери еще был день рождения, вечером у нас сидели гости, а утром мой муж ушел на работу.

31.4	Æмæ куыстмæ	ацыди	æмæ йæм	иу
	æмæ куыст -мæ	а- цыд -и	æмæ =йæм	иу
	и работа ALL	PV идти PST.INTR.3SG	и =3SG.ENCL.ALL	один

зынæг	сæм	нæ
зын -æг	=сæм	нæ
появляться PTCP.PRS	=3PL.ENCL.ALL	NEG

И ушел он на работу, и никто к ним не пришел.

31.5	Ай	дам	кæм сты	адæм кæм сты
	ай	=дам	кæм сты	адæм кæм сты
	DemProx.NOM	=мол	где быть.PRS.3PL	люди где быть.PRS.3PL

æрцыди	иу	адæймаг дæр	дам	шахтæмæ	не
æр- цыд -и	иу	адæймаг =дæр	=дам	шахтæ -мæ	не
PV идти PST.INTR.3SG	один	человек =PTCL	=мол	шахта ALL	NEG

рбацыди	кæм	дам	сты
рба- цыд -и	кæм	=дам	сты
PV идти PST.INTR.3SG	где	=мол	быть.PRS.3PL

Это, говорит, где они, где люди, пришел, ни один человек, говорит, на шахту не пришел, где, говорит, они.

31.6	Рухс нал	уыди	телефонтæ	нал
	рухс нал	уыд -и	телефон -т -æ	нал
	свет больше.не	быть PST.INTR.3SG	телефон PL NOM	больше.не

куыстой	ницыуал	куыста
куыст -ой	ницы уал	куыст -а
работать PST.TR.3PL	ничто больше	работать PST.TR.3SG

Света не было, телефоны перестали работать, ничего не работало.

31.7 **Æмæ** , **дам** , **ныр** **адæм** **цы** **фесты**
 æмæ =дам ныр адæм цы фе- сты
 и =мол сейчас люди что PV быть.PRS.3PL

И, куда, говорит, люди подевались.

31.8 **Уæд** **рацæй-рабон** **æмæ** **стыр** **къæвда** **рацыди**
 уæд ра- цæй- ра- бон æмæ стыр къæвда ра- цыд -и
 тогда PV PV PV день и большой дождь PV идти PST.INTR.3SG

Тогда, через некоторое время пошел сильный ливень.

31.9 **Æмæ** **ма** , **мæнмæ** **гæсгæ** , **мæнмæ** **гæсгæ** **нæ** , **фæлæ**
 æмæ =ма мæнмæ гæсгæ мæнмæ гæсгæ нæ фæлæ
 и =ещё я.ALL в соответствии я.ALL в соответствии NEG но

адæм **æй** **афтæ** **рахатыдтой** , **къæдзæхтæ** **дæр**
 адæм =æй афтæ ра- хатыд -т -ой къæдзæх -т -æ =дæр
 люди =3SG.ENCL.GEN так PV понимать TR PST.TR.3PL скала PL NOM =PTCL

бæзмæлыдысты , **хæхтæ** **дæр** **бæзмæлыдысты** , **æмæ**
 ба- змæлыд -ысты хæх -т -æ =дæр ба- змæлыд -ысты æмæ
 PV двигаться PST.INTR.3PL гора PL NOM =PTCL PV двигаться PST.INTR.3PL и

уымæ **гæсгæ** **дæтгæ** **ратыдтой** **бирæ**
 уы -мæ гæсгæ дæт -т -æ ра- тыд -т -ой бирæ
 DemDist ALL в соответствии вода PL NOM PV рвать TR PST.TR.3PL много

рæттæй
 рæ -тт -æй
 место PL ABL

И еще, по-моему, не по-моему, а люди так поняли, что и горы содрогнулись, и скалы содрогнулись, и поэтому во многих местах прорвались подземные воды.

31.10 **Дон-иу** **кæцæй** **нæ** **цыди** , **гъер** **къæдзæхы** **фахсæй**
 дон =иу кæцæй нæ цыд -и гъер къæдзæх -ы фахс -æй
 вода =ITER откуда NEG идти PST.INTR.3SG сейчас скала GEN склон ABL

, **æмæ-иу** **гъе** **уырдыгæй** **дæр** **дон** **ратыдта**
 æмæ =иу гъе уырдыгæй =дæр дон ра- тыд -т -а
 и =ITER ну оттуда =PTCL вода PV рвать TR PST.TR.3SG

Даже там, где не шла вода, например, прямо из скалы, и даже оттуда прорвалась вода.

31.11 **Æмæ** **уыцы** **дæтгæ** **сæ** **разæй** **ахастой** ,
 æмæ уыцы дæт -т -æ сæ= раз -æй а- хаст -ой
 и тот вода PL NOM POSS.3PL= перед ABL PV носить PST.TR.3PL

гъер **Зджыдæй** **атыдтой** , **Ходæй** **æмæ** **сæ** **разæй**
 гъер Зджыд -æй а- тыд -т -ой Ход -æй æмæ сæ= раз -æй
 сейчас Згид ABL PV рвать TR PST.TR.3PL Ход ABL и POSS.3PL= перед ABL

Садон , **Галон** , **Галон** , **Садон** **æмæ** **Мызуры** **хъæутæ**
 Садон Галон Галон Садон æмæ Мызур -ы хъæу -т -æ
 Садон Галон Галон Садон и Мизур GEN село PL NOM

ахастой **уым** **дæләмæ** , **Куырайтты** **хъæутæ**
 а- хаст -ой уым дæлә -мæ Куырайтт -ы хъæу -т -æ
 PV носить PST.TR.3PL DemDist.IN там.внизу ALL Курайтта GEN село PL NOM

И эти воды унесли, вот из Згиде прорвались, из Хода и смыли Садон, Галон, Галон, Садон и села Мизур унесли туда вниз, села Курайтта.

31.12 **Гъе** **æмæ** **гъе** **уæд дæр** , **куы** **зæгъын** , **Мæскуыйæ**
 гъе æмæ гъе уæд =дæр куы зæгъ -ын Мæскуы -йæ
 ну и ну тогда =PTCL ведь сказать PRS.1SG Москва ABL

ссыдысты , **федтой** **алы** **рæтты**
 ссыд -ысты фед -т -ой алы рæ -тт -ы
 взобратся PST.INTR.3PL PV+видеть TR PST.TR.3PL каждый место PL INESS

И тогда тоже, как и говорю, из Москвы приехали, посмотрели в разных местах.

31.13 **Æмæ** **цæрынмæ** **нал** **бæззыдысты** , **сæ**
 æмæ цæр -ын -мæ нал бæззыд -ысты сæ=
 и жить INF ALL больше.не годиться PST.INTR.3PL POSS.3PL=

хæдзæрттæ **хæлд** **æрцыдысты** , **дæттæ** ...
 хæдзæр -тт -æ хæлд æр- цыд -ысты дæт -т -æ
 дом PL NOM разрушаться.PART.PST PV идти PST.INTR.3PL вода PL NOM

нал **дзы** **уыди** , **уырыссагау** ,
 нал =дзы уыд -и уырыссаг -ау
 больше.не =3SG.ENCL.INESS быть PST.INTR.3SG русский EQU

коммуникацитæ , **ницыуал** **дзы** **уыди**
 коммуникаци -т -æ ницы уал =дзы уыд -и
 коммуникация PL NOM ничто больше =3SG.ENCL.INESS быть PST.INTR.3SG

Они непригодны стали для жилья, дома были разрушены, воды... не было там уже, по-русски, коммуникаций, ничего там не было.

31.14 **Фæндаг** **та** **æппындæр** **саразынмæ** ... **афтæ** **æнхъæлды**
 фæндаг =та æппындæр с- араз -ын -мæ афтæ æнхъæлд -ой
 путь =же совсем PV строить INF ALL так думать PST.TR.3PL

æмæ **йæ** **нал** **сараздысты** , **фæлæ** **йæ**
 æмæ =йæ нал с- араз -дысты фæлæ =йæ
 и =3SG.ENCL.GEN больше.не PV строить FUT.3PL но =3SG.ENCL.GEN

сарæзтой , **куыддæрты** **йæ** **сарæзтой**
 с- арæзт -ой куыд -дæр -т -ы =йæ с- арæзт -ой
 PV строить PST.TR.3PL как INDEF PL GEN =3SG.ENCL.GEN PV делать PST.TR.3PL

уæддæр
уæддæр
все-таки

А дорога совершенно к постройке... думали, что не построят ее уже, но построили, как-то все-таки построили ее.

31.15 **Фæлæ** **гъе** **уæд** **Садон** , **Галоны** **хъæуытæ** **раивтой** ,
фæлæ **гъе** **уæд** **Садон** **Галон -ы** **хъæу -ыт -æ** **ра- ивт -ой**
но **ну** **тогда** **Садон** **Галон GEN** **село PL NOM** **PV** **менять PST.TR.3PL**

баххуыс **сын** **кодтой** , **æхца** **сын**
ба- ххуыс =сын код -т -ой æхца =сын
PV **помощь =3PL.ENCL.DAT** **делать TR PST.TR.3PL** **деньги =3PL.ENCL.DAT**

радтой
рад -т -ой
дать TR PST.TR.3PL

Но тогда уже поселки Садон, Галон переселили, помогли им, выделили им деньги.

31.16 **Сæ** **бон** **уыди** , **кæм сæ**
сæ= бон уыд -и кæм =сæ
POSS.3PL= **возможность** **быть PST.INTR.3SG** **где =3PL.ENCL.GEN**

фæнды , **раздæр сæ** **нæ** **уагътой** , **кæм**
фæнд -ы **раздæр =сæ** **нæ** **уагът -ой** **кæм**
хотеть PRS.3SG **вначале =3PL.ENCL.GEN** **NEG** **отпускать PST.TR.3PL** **где**

сæ **фæнды** , **уым** , **афтиддæр** **загътой** ,
=сæ **фæнд -ы** **уым** **афтид =дæр** **загът -ой**
=3PL.ENCL.GEN **хотеть PRS.3SG** **DemDist.IN** **только =PTCL** **сказать PST.TR.3PL**

афтиддæр **Алагир** **районы** **балхæнут** **уæхицæн**
афтид =дæр **Алагир -ы** **район -ы** **ба- лхæн -ут** **уæ=** **хицæн**
только =PTCL **Алагир GEN** **район INESS** **PV** **купить IMP.2PL** **POSS.2PL=** **REFL.DAT**

хæдзæртгæ
хæдзæр -тт -æ
дом PL NOM

Они могли (покупать), где хотят, сначала им не разрешали там, где они хотели, только, сказали, только в Алагирском районе покупайте себе дома.

31.17 **Фæлæ** **уый** **фæстæ** **æнæхъæн** **Ирыстоны** **дæр** **сæ**
фæлæ **уый** **фæстæ** **æнæхъæн** **Ирыстон -ы** **=дæр** **сæ=**
но **DemDist.GEN** **после** **весь** **Осетия INESS** **=PTCL** **POSS.3PL=**

бон **уыди** , **кæмдæриддæр сæ** **фæнды**
бон **уыд -и** **кæмдæриддæр =сæ** **фæнд -ы**
возможность **быть PST.INTR.3SG** **езде =3PL.ENCL.GEN** **хотеть PRS.3SG**

равзарын , **уый**
 ра- взар -ын уый
 PV выбирать INF DemDist.GEN

Но потом во всей Осетии они могли, где только захотят выбрать.

31.18 **Хæдзæртгæ** **равзæрстой** **æмæ** **рацыдысты**
 хæдзæр -тт -æ ра- взæрст -ой æмæ ра- цыд -ысты
 дом PL NOM PV выбирать PST.TR.3PL и PV идти PST.INTR.3PL

Они выбрали себе дома и переехали.

32.1 **Æмæ** **гъе** **уæд** **мах** **дæр** **тæрсын** **байдыдтам**
 æмæ гъе уæд мах =дæр тæрс -ын ба- йдыд -т -ам
 и ну тогда мы.NOM =PTCL бояться INF PV начинать/ся TR PST.TR.1PL

æнæхъæн **комы** **ма** **иунагæй** **куыд** **уыдзыстæм** **афтид** **Зджыд**
 æнæхъæн ком -ы =ма иунаг -æй куыд уы -дзыстæм афтид Зджыд
 весь ущелье GEN =ещё один ABL как быть FUT.1PL только Згид

И тогда уже и мы стали бояться, как мы, один лишь Згид, будем в целом ущелье одни.

32.2 **Ай** **уыдзæни** **бирагъбадæн** **ком** , **мыййаг**
 ай уы -дзæни бирагъ бад -æн ком мыййаг
 DemProx.NOM быть FUT.3SG волк сидеть INF2 ущелье может быть

дзы **адæм** **куы** **нал** **уа**
 =дзы адæм куы нал уа
 =3SG.ENCL.INESS люди ведь больше.не быть.SBJV.3SG

Это будет ущелье, в котором волки будут собираться, вдруг уже людей здесь не будет.

32.3 **Æмæ-иу** **тарстыстæм** , **уый** **тыххæй** **æмæ** **мах** **тынг**
 æмæ =иу тарст -ыстæм уый тыххæй æмæ мах тынг
 и =ITER бояться PST.INTR.1PL DemDist.GEN для и мы.NOM очень

уæлиау **цæуæм** , **æмæ-иу** **нæм** **хæдтулгæ** **тедтæ**
 уæлиау цæу -æм æмæ =иу =нæм хæдтулгæ тед -т -æ
 высоко идти PRS.1PL и =ITER =1PL.ENCL.ALL машина и так далее PL NOM

дæр **афтæ** **нæ** **цыдысты** , **зынтæй-иу** **нæм**
 =дæр афтæ нæ цыд -ысты зын -т -æй =иу =нæм
 =PTCL так NEG идти PST.INTR.3PL трудный PL ABL =ITER =1PL.ENCL.ALL

цыдысты **æнæуый** **рæстæджы** **дæр**
 цыд -ысты æнæуый рæстæдж -ы =дæр
 идти PST.INTR.3PL обычный время INESS =PTCL

И мы боялись, потому что мы очень высоко поднимаемся, к нам и машины не так часто ездили, с трудом поднимались они и в обычное время.

32.4 Уæд ма , зæгъын , ныр та куыд уызæни ?
 уæд =ма зæгъ -ын ныр =та куыд уы -дзæни
 тогда =ещё сказать PRS.1SG сейчас =же как быть FUT.3SG

А что, говорю, теперь будет?

32.5 Гъе уæд мах дæр падзахадмæ фыссын
 гъе уæд мах =дæр падзахад -мæ фысс -ын
 ну тогда мы.NOM =PTCL государство ALL писать INF

байдыдтам , Путинæй байдай , уæд
 ба- йдыд -т -ам Путин -æй ба- йдай -*0 уæд
 PV начинать/ся TR PST.TR.1PL Путин ABL PV начинать/ся IMP.2SG тогда

уыди Путин президент , уый фæстæ Медведев , æмæ
 уыд -и Путин президент уый фæстæ Медведев æмæ
 быть PST.INTR.3SG Путин президент DemDist.GEN после Медведев и

йыл аст азы йæм
 =йыл аст аз -ы =йæм
 =3SG.ENCL.SUPER восемь год GEN =3SG.ENCL.ALL

фенхæлмæ кастыстæм

фе- нхæл -мæ каст -ыстæм
 PV надежда ALL смотреть PST.INTR.1PL
 ждать

И тогда мы тоже стали писать письма правительству, начиная от Путина, тогда президентом был Путин, потом Медведеву, и прождали семь лет.

32.6 Фæлæ нын бантысти , нæ къухы
 фæлæ =нын ба- нтыст -и нæ= къух -ы
 но =1PL.ENCL.DAT PV удаваться PST.INTR.3SG POSS.1PL= рука GEN

бафтыди , æмæ цы нæ зæрды уыди
 ба- фтыд -и æмæ цы нæ= зæрд -ы уыд -и
 PV прибавлять PST.INTR.3SG и что POSS.1PL= сердце GEN быть PST.INTR.3SG

, уый бакодтам
 уый ба- код -т -ам
 DemDist.GEN PV делать TR PST.TR.1PL

Но получилось у нас, и осуществили мы то, что задумали.

33.1 Фæлæ йыл фæсмон дæр кæмдæр акæнæм ,
 фæлæ =йыл фæсмон =дæр кæм -дæр а- кæn -æм
 но =3SG.ENCL.SUPER сожаление =PTCL где INDEF PV делать PRS.1PL

кæд хохæй раивтам , уæддæр нæ хæдзæрттæ
 кæд хох -æй ра- ивт -ам уæд =дæр нæ= хæдзæр -тт -æ
 если гора ABL PV менять PST.TR.1PL тогда =PTCL POSS.1PL= дом PL NOM

нырма уым сты
 нырма уым сты
 пока еще DemDist.IN быть.PRS.3PL

Но мы и сожалеем тоже временами, если мы с гор переселились, все равно наши дома все еще там.

33.2 **Æмæ нын сæ кæд паддзахад нæ байсиккой**
 æмæ =нын =сæ кæд паддзахад нæ ба- йс -иккой
 и =1PL.ENCL.DAT =3PL.ENCL.GEN если государство NEG PV брать OPT.3PL

æмæ сæ нæ фехаликкой , уæд уыцы хъæуимæ дæр
 æмæ =сæ нæ фе- хал -иккой , уæд уыцы хъæу -имæ =дæр
 и =3PL.ENCL.GEN NEG PV ломать OPT.3PL тогда тот село COMIT =PTCL

махæн баст и бирæ хорздзинæдтæ
 махæн баст и бирæ хорз -дзинæд -т -æ
 мы.DAT связывать.PART.PST EXST много хороший AN PL NOM

Если правительство их у нас не отнимет и не разрушит их, с этим селом у нас связано много хорошего.

33.3 **Æвæццагæн , не рыгон бонтæ уым кæй**
 æвæццагæн не= рыгон бон -т -æ уым кæй
 наверное POSS.1PL= молодой день PL NOM DemDist.IN COMP

арвыстам , уымæ гæсгæ , мах ницæмæй
 а- рвыст -ам , уы -мæ гæсгæ , мах ницæмæй
 PV проводить PST.TR.1PL DemDist ALL в соответствии мы.NOM ничто.ABL

хъаст кæнæм Зджыдæй
 хъаст кæн -æм Зджыд -æй
 жалоба делать PRS.1PL Згид ABL

Наверное, потому что мы молодость провели там, мы ни на что не жалуемся на Згид.

33.4 **Зын нын дзы уыди , тынг зын**
 зын =нын =дзы уыд -и тынг зын
 трудный =1PL.ENCL.DAT =3SG.ENCL.INESS быть PST.INTR.3SG очень трудный

нын дзы-иу уыди , фæлæ уæддæр
 =нын =дзы =иу уыд -и фæлæ уæддæр
 =1PL.ENCL.DAT =3SG.ENCL.INESS =ITER быть PST.INTR.3SG но все-таки

Сложно нам там было, очень сложно было, но все же.

33.5 **Ныуарыд-иу дзы афтæ , иу хатт ,**
 ныу- уарыд иу =дзы афтæ иу хатт
 PV идти(о.дожде) один =3SG.ENCL.INESS так один раз

хъуыды кæнын , æмæ Джеоргуыбатæ уыди ,
 хъуыды кæн -ын æмæ Джеоргуыба -т -æ уыд -и
 мысль делать PRS.1SG и PL NOM быть PST.INTR.3SG
 помнить

кусæртгæ

кусæрт -т -æ а- код -т -ам
 жертвенное животное PL NOM PV делать TR PST.TR.1PL

акодтам

Там выпадало столько снега, однажды, я помню, было время праздника Джеоргуыба, мы принесли жертвы.

33.6 **Райсомæй та , гъе уæд дæр та нæ лæг æмæ нæ**
 райсом -æй =та гъе уæд =дæр =та нæ=
 утро ABL =же ну тогда =PTCL =же POSS.1PL= муж и POSS.1PL=

хистæр чызг куыстмæ цыдысты , æмæ фыццагдæр
 хистæр чызг куыст -мæ цыд -ысты æмæ фыццаг -дæр
 старший девочка работа ALL идти PST.INTR.3PL и первый INDEF

ацыди нæ сыхæй нæ хистæр чызг , æмæ
 а- цыд -и нæ= сых -æй нæ= хистæр чызг æмæ
 PV идти PST.INTR.3SG POSS.1PL= квартал ABL POSS.1PL= старший девочка и

дзæбæх чызг у , зæгъæм , дæргъæлвæст чызг
 дзæбæх чызг у зæгъ -æм дæргъ æлвæст чызг
 хороший девочка быть.PRS.3SG сказать IMP.1PL длина тянуть.PART.PST девочка
 рослый

А утром, тогда тоже мой муж и наша старшая дочь шли на работу, и первой с нашей улицы вышла наша старшая дочь, а она рослая девушка, скажем, высокая.

33.7 **Æмæ ацыди , æмæ йæ уæрагæй йæ**
 æмæ а- цыд -и æмæ йæ= уæраг -æй йæ=
 и PV идти PST.INTR.3SG и POSS.3SG= колено ABL POSS.3SG=

астæумæты уыди мит
 астæумæ -т -ы уыд -и мит
 по пояс PL GEN быть PST.INTR.3SG снег

Она вышла, и снег был ей где-то по колено, где-то по пояс.

33.8 **Куыстмæ афтæмæй ацыди , фæстæмæ куы**
 куыст -мæ афтæмæй а- цыд -и фæстæмæ куы
 работа ALL так PV идти PST.INTR.3SG обратно когда

цыди изæрæй , уæд та уже æрбадти мит ,
 цыд -и изæр -æй уæд =та уже æр- бадт -и мит
 идти PST.INTR.3SG вечер ABL тогда =же уже PV сидеть PST.INTR.3SG снег
 уже

дзæбæх иу метыры , рдæг фæкъаддæр и
 дзæбæх иу метыр -ы рдæг фæ- къаддæр и
 хороший один метр GEN половина PV меньший EXST

Так она пошла на работу, а когда шла вечером обратно, снег уже осел, где-то на полметра уменьшился.

33.9 Уымæ гæсгæ
 уы -мæ гæсгæ
 DemDist ALL в соответствии

Вот так.

33.10 Зын-иу нын дзы уыди , фæлæ
 зын =иу =нын =дзы уыд -и фæлæ
 трудный =ITER =1PL.ENCL.DAT =3SG.ENCL.INESS быть PST.INTR.3SG но

дзы уæддæр фæрæзтам царын , дардтам
 =дзы уæддæр фæрæзт -ам цар -ын дард -т -ам
 =3SG.ENCL.INESS все-таки мочь PST.TR.1PL жить INF содержать TR PST.TR.1PL

фос дæр , алцы дæр
 фос =дæр алцы =дæр
 скот =PTCL всякий =PTCL

Сложно нам там было, но все равно мы могли там жить, скотину держали, и всякое.

33.11 Афтæ-иу уыди , æмæ-иу нæм нæ
 афтæ =иу уыд -и æмæ =иу =нæм нæ=
 так =ITER быть PST.INTR.3SG и =ITER =1PL.ENCL.ALL POSS.1PL=

хæдзары , гъе ныр афтид махмæ нæ , фæлæ бирæтæм ,
 хæдзар -ы гъе ныр афтид махмæ нæ фæлæ бирæ -т -æм
 дом GEN ну сейчас только мы.ALL NEG но много PL ALL

цалдæргай галтæ , хъуццытæ , бæхтæ-иу
 цал -дæр -гай гал -т -æ хъуцц -ыт -æ бæх -т -æ =иу
 сколько INDEF DISTR бык PL NOM корова PL NOM конь PL NOM =ITER

нæм иу-фараст дæр уыди
 =нæм иу фараст =дæр уыд -и
 =1PL.ENCL.ALL один девять =PTCL быть PST.INTR.3SG

Бывало, что в нашем доме, не только у нас, но у многих, по несколько быков, коров, лошадей у нас бывало около девяти даже.

33.12 Ну , хæдзары-иу сæ нæ дардтам ,
 ну хæдзар -ы =иу =сæ нæ дард -т -ам
 HES дом INESS =ITER =3PL.ENCL.GEN NEG содержать TR PST.TR.1PL

фæлæ-иу кæмдæр хызтысты
 фæлæ =иу кæм -дæр хызт -ысты
 но =ITER где INDEF пасти/сь PST.INTR.3PL

Ну, мы не в доме мы их держали, где-то паслись они.

33.13 Æз дæр-иу сæ дæуæй арæхдæр нæ
 æз =дæр =иу =сæ дæуæй арæх -дæр нæ
 я =PTCL =ITER =3PL.ENCL.GEN ты.ABL частый COMPAR NEG

уыдтон

уыд -т -он
видеть TR PST.TR.1SG

Я их тоже не чаще, чем ты, видела.

33.14 **Кæд-иу сæ** **искуы** **ркодта** **æнæуый**
 кæд =иу =сæ искуы р- код -т -а æнæуый
 когда =ITER =3PL.ENCL.GEN когда-либо PV делать TR PST.TR.3SG обычный

мæнæ сæ **анымайæм** , **зæгъгæ** , **æндæр** ... **Гъе**
 мæнæ =сæ а- нымай -æм , зæгъ -гæ , æндæр гъе
 вот =3PL.ENCL.GEN PV считать IMP.1PL сказать CONV другой ну
 DISC мол

уымæ гæсгæ
 уы -мæ гæсгæ
 DemDist ALL в соответствии

Так, иногда он (муж) приводил их, чтобы посчитать, мол, а так... Вот так.

33.15 **Ахæм хабæртгæ**
 ахæм хабæр -тт -æ
 такой известие PL NOM

Такие дела.

34 **Мадина** : **Æмæ уæ** **нæ** **бахъыгдардтой** **уæд** **сымах**
 Мадина Æмæ =уæ нæ ба- хъыгдард -т -ой уæд сымах
 Мадина и =2PL.ENCL.GEN NEG PV мешать TR PST.TR.3PL тогда мы.GEN

?

Так вам они (дожди) не нанесли ущерба?

35.1 **Изета** : **Мах нæ** **бахъыгдардтой**
 Изета мах нæ ба- хъыгдард -т -ой
 Изета мы.GEN NEG PV мешать TR PST.TR.3PL

Изета: Нам они не помешали.

35.2 **Мах уæлиау нæ** **уыдыстæм** , **æмæ мах ницы**
 мах уæлиау нæ уыд -ыстæм æмæ мах ницы
 мы.NOM высоко PTCL быть PST.INTR.1PL и мы.GEN ничто

бахъыгдардта

ба- хъыгдард -т -а
 PV мешать TR PST.TR.3SG

Мы же высоко были, и нам он не повредил.

35.3 **Тынг уæлиау нæ** **уыдыстæм**
 тынг уæлиау нæ уыд -ыстæм
 очень высоко PTCL быть PST.INTR.1PL

Мы же были очень высоко.

35.4 **Фæлæ-иу уый фæстæ хынджылæг кодтам** ..
 фæлæ =иу уый фæстæ хынджылæг код -т -ам
 но =ITER DemDist.GEN после насмешка делать TR PST.TR.1PL

Но потом мы шутили.

35.5 **Садон æмæ-иу Галон та , уыдон сæ хай куы**
 Садон æмæ =иу Галон =та уыдон сæ= хай куы
 Садон и =ITER Галон =же DemDist.PL.NOM POSS.3PL= часть когда

атыдтой , **паддзахадаей** , **уæд сæ** **нал**
 а- тыд -т -ой паддзахад -æй уæд =сæ нал
 PV рвать TR PST.TR.3PL государство ABL тогда =3PL.ENCL.GEN больше.не

фæндыди , **сæ** **хæдзæрттæ** **дæр** **Галоны** **æмæ**
 фæндыд -и сæ= хæдзæр -тт -æ =дæр Галон -ы æмæ
 хотеть PST.INTR.3SG POSS.3PL= дом PL NOM =PTCL Галон INESS и

Садоны фесафын .
 Садон -ы фе- саф -ын
 Садон INESS PV терять INF

Садон и Галон, они когда получили свое от правительства, то уже не хотели дома свои потерять в Галоне и Садоне.

35.6 **Æмæ сæхи** **йедтæ** ... **фатертæ**
 æмæ сæ= хи йед -т -æ фатер -т -æ
 и POSS.3PL= REFL.GEN HES PL NOM квартира PL NOM

лæвæрдтой , **уым** **та-иу** **цæргæ** **кодтой** .
 лæвæрд -т -ой уым =та =иу цæр -гæ код -т -ой
 давать TR PST.TR.3PL DemDist.IN =же =ITER жить CONV делать TR PST.TR.3PL

И свои эти... квартиры они сдавали, а жили там.

35.7 **Æмæ мах дæр куы сфæнд кодтам** , **цæмæй**
 æмæ мах =дæр куы с- фæнд код -т -ам цæмæй
 и мы.NOM =PTCL когда PV решение делать TR PST.TR.1PL чтобы

нын ... **ралидзæм** , **уæд-иу** **сын** **уый**
 =нын ра- лидз -æм уæд =иу =сын уый
 =1PL.ENCL.DAT PV бежать PRS.1PL тогда =ITER =3PL.ENCL.DAT DemDist.NOM

зын уыди .
 зын уыд -и
 трудный быть PST.INTR.3SG

И когда мы тоже надумали, чтобы... переселиться, это им было неприятно.

35.8 **Уыдон та уымæй тарстысты** , **Зджыды** **куы**
 уыдон =та уым -æй тарст -ысты Зджыд -ы куы
 DemDist.PL.NOM =же DemDist ABL бояться PST.INTR.3PL Згид GEN если

раивой , **уæд сæм** , **машинаæ нал** , **цæудзæни** ,
 ра- ив -ой уæд =сæм машинаæ нал цæу -дзæни
 PV менять SBJV.3PL тогда =3PL.ENCL.ALL машина больше.не ийти FUT.3SG

мæнаæ рейсовый автобус кæй хонынц , **уый сæм**
 мæнаæ рейсовый автобус кæй хон -ынц уый =сæм
 вот кто.GEN называть PRS.3PL DemDist.NOM =3PL.ENCL.ALL
 DISC
нал цæудзæни .
 нал цæу -дзæни
 больше.не ийти FUT.3SG

А они того боялись, что если Згид переселят, то к ним и машины перестанут ездить, то, что называют рейсовый автобус, он перестанет ездить.

35.9 Ток сын куы нал дæттой , **рухс** , **электрон**
 ток =сын куы нал дæтт -ой рухс электрон
 ток =3PL.ENCL.DAT ведь больше.не давать SBJV.3PL свет электрический

рухс сын куы нал уа , **æмæ гъе уымæ**
 рухс =сын куы нал уа æмæ гъе уы -мæ
 свет =3PL.ENCL.DAT ведь больше.не быть.SBJV.3SG и ну DemDist ALL

гæсгæ тарстысты æмæ сæ наæ фæндыди
 гæсгæ тарст -ысты æмæ =сæ наæ фæндыд -и
 в соответствии бояться PST.INTR.3PL и =3PL.ENCL.GEN NEG хотеть PST.INTR.3SG

Прекратят подачу тока, света, электрического света у них больше не будет, и поэтому они боялись и не хотели.

35.10 Æмæ-иу махима схыл сты , **цæй** , **цы наæ**
 æмæ =иу мах -имæ с- хыл сты цæй цы наæ
 и =ITER мы.NOM COMIT PV ссора быть.PRS.3PL что.GEN что NEG

уæ уадзы , **уæлæ æнцад цæрут** ,
 =уæ уадз -ы уæлæ æнцад цæр -ут
 =2PL.ENCL.GEN отпускать PRS.3SG вон наверху спокойный жить IMP.2PL

зæгъгæ æмæ зæгъын , **мах дæр ратонæм** .
 зæгъ -гæ æмæ зæгъ -ын мах =дæр ра- тон -æм
 сказать CONV и сказать PRS.1SG мы.NOM =PTCL PV рвать PRS.1PL
 мол

И они ругались с нами, ну что, что вам мешает, живите спокойно, мол, а мы, я говорю, тоже получим свое.

35.11 Гъер гъе уымæ гæсгæ , **æмæ-иу сæ**
 гъер гъе уы -мæ гæсгæ æмæ =иу =сæ
 сейчас ну DemDist ALL в соответствии и =ITER =3PL.ENCL.GEN

Вот так вот...

35.12 Уæд-иу сæ нæ лæгтæ хынджылæг кæнын
уæд =иу =сæ нæ= лæг -т -æ хынджылæг кæн -ын
тогда =ITER =3PL.ENCL.ABL POSS.1PL= человек PL NOM насмешка делать INF

байдыдтой : уæ дзыхтæ , дам , дзæбæх ,
ба- йдыд -т -ой уæ= дзых -т -æ =дам дзæбæх
PV начинать/ся TR PST.TR.3PL POSS.2PL= рот PL NOM =мол хороший

сабыр куы нæ уат , уæд та , дам , уыл
сабыр куы нæ уат уæд =та =дам =уыл
тихий если NEG быть.SUBJ.2PL тогда =же =мол =2PL.ENCL.SUPER

уæлейæ шлюзтæ фегом кæндзыстæм æмæ та , дам ,
уæле -йæ шлюз -тæ фе- гом кæн -дзыстæм æмæ =та =дам
наверху ABL шлюз PL PV открытый делать FUT.1PL и =же =мол

уыл дон раскъæрдзыстæм , зæгъгæ .
=уыл дон ра- скъæр -дзыстæм зæгъ -гæ
=2PL.ENCL.SUPER вода PV гнать FUT.1PL сказать CONV
МОЛ

Наши мужчины начинали подшучивать над ними: не будете держать язык за зубами, так мы, говорит, сверху шлюзы откроем и, говорит, опять обольем вас, мол.

35.13 Если , говорит , молчать не будете , то , говорит , опять шлюзы
если , говорит , молчать не будете , то , говорит , опять шлюзы
если , говорит , молчать не будете , то , говорит , опять шлюзы
если , говорит , молчать не будете , то , говорит , опять шлюзы -ы

откроем , и вас затопит , шутили так наши .
и вас так
EXST

35.14 Гьер ахæм хабæртæ .
гьер ахæм хабæр -тт -æ
сейчас такой известие PL NOM

Вот такие дела.

36.1 Мадина : Куырæйттæ та цы хонут ?
Мадина Куырæйттæ =та цы хон -ут
Мадина Курайтта =же что называть PRS.2PL

Мадина: А что вы называете «Курайтта»?

36.2 Бæрæгбоны дæр æй хъуыстон – Куырæйттæ
бæрæг бон -ы =дæр =æй хъуыст -он Куырæйттæ
заметный день INESS =PTCL =3SG.ENCL.GEN слышать PST.TR.1SG Курайтта
праздник
, Куырæйттæ .
Куырæйттæ
Курайтта

И на празднике я слышала – Курайтта, Курайтта.

37.1 **Изета** : **Куырайттæ** – **Зджыдмæ** **мама** **ссу** , **гъе** **уæд**
 Изета Куырайттæ Зджыд -мæ =ма ма с- су -*0 гъе уæд
 Изета Курайтта Згид ALL =ещё NEG PV идти IMP.2SG ну тогда

Галон æмæ Зджыды фæндаджы астау ис Куырайттæ .
 Галон æмæ Зджыд -ы фæндадж -ы астау ис Куырайттæ
 Галон и Згид GEN путь GEN между EXST Курайтта

Изета: Курайтта – не доходя до Згида, там по дороге между Галоном и Згидом находится Куырайттæ.

37.2 **Хъæу у** , **гыщцыл хъæу у** .
 хъæу у гыщцыл хъæу у
 село быть.PRS.3SG маленький село быть.PRS.3SG

Это село, маленькое село.

37.3 **Гъе ныр уым царди** ... **Садон æмæ Галон сты**
 гъе ныр уым цард -и Садон æмæ Галон сты
 ну сейчас DemDist.IN жить PST.INTR.3SG Садон и Галон быть.PRS.3PL

...

Там жил... Садон и Галон.

38.1 **Фыццагдæр дзы уыди** **дæллаг Зджыд æмæ**
 фыццаг -дæр =дзы уыд -и дæллаг Зджыд æмæ
 первый INDEF =3SG.ENCL.INESS быть PST.INTR.3SG нижний Згид и

дзы уыди Куырайттæ .
 =дзы уыд -и Куырайттæ
 =3SG.ENCL.INESS быть PST.INTR.3SG Курайтта

Сначала там был нижний Згид и был Курайтта.

38.2 **Садон æмæ Галон та** , **шахтæ куы байгом кодтой** ,
 Садон æмæ Галон =та шахтæ куы бай- гом код -т -ой
 Садон и Галон =же шахта когда PV открытый делать TR PST.TR.3PL

гъе уæд фæзындысты **гъе уымæ гæсгæ** , **мæнæ**
 гъе уæд фæ- зынд -ысты гъе уы -мæ гæсгæ мæнæ
 ну тогда PV появляться PST.INTR.3PL ну DemDist ALL в соответствии вот
 DISC

Бельги шахтæ куы байгом кодта , **гъе уæд фе** ... **гъе**
 Бельги шахтæ куы бай- гом код -т -а гъе уæд фе- гъе
 Бельгия шахта когда PV открытый делать TR PST.TR.3SG ну тогда PV ну

уæд сæ скодтой .
 уæд =сæ с- код -т -ой
 тогда =3PL.ENCL.GEN PV делать TR PST.TR.3PL

А Садон и Галон появились, когда открыли шахту, вот когда Бельгия открыла шахту, тогда... тогда их построили.

38.3 **Зджыды дæр** , **Уæллаг Зджыд дæр гъе уæд**
 Зджыд -ы =дæр Уæллаг Зджыд =дæр гъе уæд
 Згид GEN =PTCL верхний Згид =PTCL ну тогда

фæзынди

фæ- зынд -и
 PV появляться PST.INTR.3SG

И Згид тоже, Верхний Згид тоже тогда появился.

38.4 **Уæллаг Зджыд** .
 Уæллаг Зджыд
 верхний Згид

Верхний Згид.

38.5 **Гъе уæд уым дæр советон заманы ... Къолхоз**
 гъе уæд уым =дæр советон заман -ы Къолхоз
 ну тогда DemDist.IN =PTCL советский время INESS колхоз

тедгæ дæр-иу дзы уыди ,
 тед -т -æ =дæр - =иу =дзы уыд -и
 и так далее PL NOM =PTCL =ITER =3SG.ENCL.INESS быть PST.INTR.3SG

къолхозгæ , фæлаæ хæхбæсты къолхоз дарын зын
 къолхоз -т -æ фæлаæ хæхбæст -ы къолхоз дар -ын зын
 колхоз PL NOM но горная местность INESS колхоз содержать INF трудный

уыди

уыд -и
 быть PST.INTR.3SG

Там тоже в советское время... Колхоз даже там был, колхозы, но в горах сложно было содержать колхоз.

39 **Мадина : Хохы къолхоз уыди ?**
 Мадина хох -ы къолхоз уыд -и
 Мадина гора GEN колхоз быть PST.INTR.3SG

Мадина: В горах был колхоз?

40 **Изета : О , хохы къолхоз уыди** .
 Изета о хох -ы къолхоз уыд -и
 Изета да гора GEN колхоз быть PST.INTR.3SG

Изета: Да, в горах колхоз был.

41 **Кочиева Манана : ... цалымæ мидаемæ нæ балыгъди ...**
 Кочиева Манана цалымæ мидаемæ нæ ба- лыгъд -и
 Кочиева Манана пока внутрь NEG PV бежать PST.INTR.3SG

Кочиева Манана: [Попросите ее что-нибудь рассказать]...пока она не убежала в дом...

42 **Тина** : **Æмæ йæ** , **ардæм æрбакæнæм** , **хуыздæр**
 Тина Æмæ =йæ ардæм æрба- кæн -æм хуыздæр
 Тина и =3SG.ENCL.GEN сюда PV делать IMP.1PL лучше

нæу ?
 нæ у
 NEG быть.PRS.3SG

Тина: А давайте сюда ее приведем, так не лучше?

43 **Кочиева Манана** : **О** , **мæнæ ам** **сбадзæн** **æмæ**
 Кочиева Манана о мæнæ ам с- бад -дзæн æмæ
 Кочиева Манана да вот DemProx.IN PV сидеть FUT.3SG и
 DISC здесь

дзурдзæни
 дзур -дзæни
 говорить FUT.3SG

Кочиева Манана: Да, вот сюда она сядет и будет рассказывать.

44 **Изета** : **Зойæ** ?
 Изета Зойæ
 Изета Зоя

Изета: Зоя?

45 **Нора** : **Ардæм дын** **не** , **рбасæуджени**
 Нора ардæм =дын не рба- сæу -джени
 Нора сюда =2SG.ENCL.DAT NEG PV идти FUT.3SG

Нора: Сюда она не придет.

46 **Тина** : **Æрбахон** **дын** **æй** ?
 Тина æрба- хон -он =дын =æй
 Тина PV приглашать SBJV.1SG =2SG.ENCL.DAT =3SG.ENCL.GEN

Тина: Привести тебе ее?

47 **Мадина** : **Нæхæдæг æм** **бацæуæм** , **худинаг у**
 Мадина нæхæдæг =æм ба- цæу -æм худинаг у
 Мадина мы.сами =3SG.ENCL.ALL PV идти PRS.1PL позор быть.PRS.3SG

Мадина: Сами к ней подойдем, а то неудобно.

48 **Тина** : **Омæ йæм** **бацæут** , **устыты** **цурмæ**
 Тина омæ =йæм ба- цæ -ут усты -т -ы цур -мæ
 Тина ну =3SG.ENCL.ALL PV идти IMP.2PL женщина PL GEN около ALL

бацæут
 ба- цæ -ут
 PV идти IMP.2PL

Тина: Ну подойдите, к женщинам подойдите.

49 **Кто-то** : **Нæу** **худинаг** .
кто-то нæ у худинаг
NEG быть.PRS.3SG позор

Кто-то: Удобно.

50.1 **Тина** : **Бацæуæнт** **сæ** **цурмæ** .
Тина ба- цæу -æнт =сæ цур -мæ
Тина PV идти IMP.3PL =3PL.ENCL.GEN около ALL

Тина: Пусть подойдут к ним.

50.2 **Уадз æмæ сæм** **бацæуой** !
уадз æмæ =сæм ба- цæу -ой
пусть и =3PL.ENCL.ALL PV идти SBJV.3PL

Пусть к ним подойдут!

51.1 **Кочиева Манана** : **Мæнæ æрбасæуы** , **кæдæм ма** !
Кочиева Манана мæнæ æрба- сæу -ы кæдæм =ма
Кочиева Манана вот PV идти PRS.3SG куда =ещё
DISC

Кочиева Манана: Вот она идет, куда еще!

51.2 **Ам хуыздæр у** , **уым кæм æрбадой** **адон**
ам хуыздæр у уым кæм æр- бад -ой адон
DemProx.IN лучше быть.PRS.3SG DemDist.IN где PV сидеть SBJV.3PL эти
здесь

?

Здесь луше, там где они рассядутся все?

52 **Тина** : **Сейчас она вам много расскажет** .
Тина сейчас вам
Тина сейчас вам

53 **Кочиева Манана** : **Уый мæнæ ам æрбаджени æмæ**
Кочиева Манана уый мæнæ ам æр- бад -джени æмæ
Кочиева Манана DemDist.NOM вот DemProx.IN PV сидеть FUT.3SG и
DISC здесь

дзурджысты ахæм ныхас кæнджысты .
дзур -джысты ахæм ныхас кæн -джысты
говорить FUT.3PL такой слово делать FUT.3PL

Кочиева Манана: Она вот сюда сядет и будет рассказывать.

54.1 **Кто-то** : **Куыд ахъуыды кæнон** ?
кто-то куыд а- хъуыды кæн -он
как PV мысль делать SBJV.1SG

Кто-то: Что мне придумать?

54.2 **Сæхæдæг æй кæд афæрсиккой** .
сæ= хæдæг =æй кæд а- фæрс -иккой
POSS.3PL= REFL =3SG.ENCL.GEN если PV спрашивать OPT.3PL

Вдруг они сами ее спросят.

54.3 **Уыдон сабыргай дзурын хъæуы**
уыдон сабыр -гай дзур -ын хъæу -ы
DemDist.PL.NOM тихий DISTR говорить INF быть.нужным PRS.3SG
потихоньку

Это надо потихонечку рассказывать.

55.1 **Кочиева Манана : Сабыргай цæмæн у ?**
Кочиева Манана сабыр -гай цæмæн у
Кочиева Манана тихий DISTR почему быть.PRS.3SG
потихоньку

Кочиева Манана: Почему потихонечку?

55.2 **Адаймаг , мах дæр хъусæм**
адаймаг мах =дæр хъус -æм
человек мы.NOM =PTCL слушать PRS.1PL

Человек, мы тоже будем слушать.

55.3 **Закъæттæ сытæ и , куыд уыди рæстæджы**
закъæ -тт -æ сы -т -æ и куыд уыд -и рæстæдж -ы
закон PL NOM что PL NOM EXST как быть PST.INTR.3SG время INESS

хабæртгæ , уыдон радзур
хабæр -тт -æ уыдон ра- дзур -*0
известие PL NOM DemDist.PL.GEN PV говорить IMP.2SG

Какие законы, какие были истории в те времена, расскажи об этом.

55.4 **Иронау**
ирон -ау
осетинский EQU

По-осетински.

56.1 **Тина : Сæхæдæг æй бафæрсдзысты**
Тина сæ= хæдæг =æй ба- фæрс -дзысты
Тина POSS.3PL= REFL =3SG.ENCL.GEN PV спрашивать FUT.3PL

Тина: Сами они ее спросят.

56.2 **Задавайте вопросы , она будет отвечать .**
вопросы отвечать

57 **Кочиева Манана : Мæнæ ам æрбад , рауай**
Кочиева Манана мæнæ ам æр- бад -*0 ра- уай -*0
Кочиева Манана вот DemProx.IN PV сидеть IMP.2SG PV скакать IMP.2SG
DISC здесь

Кочиева Манана: Вот здесь садись, иди.

58 **Зоя : Рагон хабæртгæ ?**
Зоя рагон хабæр -тт -æ
Зоя древний известие PL NOM

Зоя: Давние события?

59 **Кочиева Манана** : **Маенæ уый радзырдта** , **нæ**
Кочиева Манана маенæ уый ра- дзырд -т -а нæ=
Кочиева Манана вот DemDist.NOM PV говорить TR PST.TR.3SG POSS.1PL=
DISC

ирон ахуыргæнæг , **дыккаг ахуыргæнæг та нын ды дæ**
ирон ахуыргæнæг дыккаг ахуыргæнæг =та =нын ды дæ
осетинский учитель второй учитель =же =1PL.ENCL.DAT ты быть.PRS.2SG

Кочиева Манана: Вот она рассказала, наша учительница по осетинскому, а вторая учительница у нас ты.

60 **Тина** : **Истыгæ сын ... Цы уын**
Тина исты -т -æ =сын цы =уын
Тина что-нибудь PL NOM =3PL.ENCL.DAT что =2PL.ENCL.DAT

радзура , **уый йын зæгъут** ,
ра- дзур -а уый =йын зæгъ -ут
PV говорить SBJV.3SG DemDist.GEN =3SG.ENCL.DAT сказать IMP.2PL

бафæрсут

ба- фæрс -ут
PV спрашивать IMP.2PL

Тина: Что-нибудь им... Что ей вам рассказать, скажите ей, спросите.

61 **Кочиева Манана** : **Вопрос дайте ему** , **и ... По-осетински скажет ...**
Кочиева Манана и
Кочиева Манана EXST

62 **Арсений** : **Ну что-нибудь интересное про свою жизнь** .
Арсений Ну жизнь
Арсений

63.1 **Тина** : **Иронау дзур** .
Тина ирон -ау дзур -*0
Тина осетинский EQU говорить IMP.2SG

Тина: По-осетински говори.

63.2 **Раджыйы хабæртгæ истыгæ радзур** .
раджы -йы хабæр -тт -æ исты -т -æ ра- дзур -*0
давно GEN известие PL NOM что-нибудь PL NOM PV говорить IMP.2SG

О давних событиях что-нибудь расскажи.

64.1 **Зоя** : **Раджы æгъдаутгæ æндæрхуызон уыдысты** , **æртæккæйы**
Зоя раджы æгъдау -ттæ æндæр хуыз -он уыд -ысты æртæккæ -йы
Зоя давно обычай PL другой вид ADJ быть PST.INTR.3PL сейчас GEN
другой

æгъдæуттæ нæ уыди
 æгъдæу -ттæ нæ уыд -и
 обычай PL NEG быть PST.INTR.3SG

Зоя: Раньше традиции были другими, нынешних традиций не было.

64.2 Раджы ...

раджы
 давно

Раньше...

65 Наташа : Случай интересный .

Наташа
 Наташа

66.1 Зоя : Раджы ирон адæймаг мæнæ афтæ , æнæ цъындайæ , нæ
 Зоя раджы ирон адæймаг мæнæ афтæ æнæ= цъында -йæ нæ
 Зоя давно осетинский человек вот так без= чулок ABL NEG
 DISC

цыди , мæнæ ахæм шлæпкæты нæ цыди ,
 цыд -и мæнæ ахæм шлæпкæ -т -ы нæ цыд -и
 идти PST.INTR.3SG вот такой шлепки PL INESS NEG идти PST.INTR.3SG
 DISC

мæнæ ахæм дысты нæ цыди , æнæ цъындатæй нæ
 мæнæ ахæм дыс -т -ы нæ цыд -и æнæ= цъында -т -æй нæ
 вот такой рукав PL GEN NEG идти PST.INTR.3SG без= чулок PL ABL NEG
 DISC

цыди , уæд худинаг уыди
 цыд -и уæд худинаг уыд -и
 идти PST.INTR.3SG тогда позор быть PST.INTR.3SG

Зоя: Раньше осетинка вот так, без чулков, не ходила, вот в таких шлепках не ходила, с такими рукавами не ходила, без чулков не ходила, это было позорно.

66.2 Æнæ сæрбæттæнæй

æнæ= сæр бæтт -æн -æй
 без= голова связывать INF2 ABL
 косынка

Без косынки.

66.3 Чындз æнæ сæрбæттæнæй нæ цыди
 чындз æнæ= сæр бæтт -æн -æй нæ цыд -и
 невеста без= голова связывать INF2 ABL NEG идти PST.INTR.3SG
 косынка

Невестка без косынки не ходила.

66.4 Йер ... Хæдзармæ уæдджытæ-иу куы ‘ рбацыди ...
 йер хæдзар -мæ уæдджы -т -æ =иу куы рба- цыд -и
 сейчас дом ALL гость PL NOM =ITER если PV идти PST.INTR.3SG

Йер	мәнән	мæ	фыдән	...	уыдис	настоящий	ирон
йер	мәнән	мæ=	фыд -ән		уыд -ис	настоящий	ирон
сейчас	я.DAT	POSS.1SG=	отец DAT		быть PST.INTR.3SG	настоящий	осетинский

лæг
лæг
человек

Теперь... Когда в дом приходили гости... Вот, например, у моего отца... он был настоящим осетином.

66.5	Æмæ-иу	хæдзармæ	уазджытæ	куы	рбацыдысты	
	æмæ =иу	хæдзар -мæ	уазджы -т -æ	куы	рба- цыд -ысты	
	и =ITER	дом ALL	гость PL NOM	если	PV идти PST.INTR.3PL	

уæд	мәнән	æндæр	агъуыстмæ	бацауæн	нæ	уыди	æз
уæд	мәнән	æндæр	агъуыст -мæ	ба- цау -ән	нæ	уыд -и	æз
тогда	я.DAT	другой	комната ALL	PV идти INF2	NEG	быть PST.INTR.3SG	я

хъуамæ	уырдыг	лæууыдаин	сæ	цуры
хъуамæ	уырдыг	лæууыд -аин	сæ=	цур -ы
нужно	вертикальное положение	стоять CNTRF.1SG	POSS.3PL=	около GEN

И когда приходили гости, то мне нельзя было пройти в другую комнату, я должна была около них стоять.

66.6	Фынаёй	кæнынмæ	дæр	ма	бацу	сæ	цуры
	фынаёй	кæн -ын -мæ	=дæр	ма	ба- цу -*0	сæ=	цур -ы
	сон	делать INF ALL	=PTCL	NEG	PV идти IMP.2SG	POSS.3PL=	около GEN

лæуу	цалынмæ	хæдзары	бадынц	гъе	уæдмæ
лæуу -*0	цалынмæ	хæдзар -ы	бад -ынц	гъе	уæдмæ
стоять IMP.2SG	пока	дом INESS	сидеть PRS.3PL	ну	до.тех.пор

И спать нельзя было уйти, стой возле них, пока они сидят в доме, до тех пор.

66.7	Стæй	йер	афтæ-иу	уыди	æмæ-иу	ме
	стæй	йер	афтæ =иу	уыд -и	æмæ =иу	ме=
	потом	сейчас	так =ITER	быть PST.INTR.3SG	и =ITER	POSS.1SG=

фсымæр	уым	куы	нæ	уыд	уæд-иу	сын
фсымæр	уым	куы	нæ	уыд -*0	уæд =иу	=сын
брат	DemDist.IN	если	NEG	быть PST.INTR.3SG	тогда =ITER	=3PL.ENCL.DAT

арахъ	дæр	лæвæрдтон	уырдыг	лæууыдтæн
арахъ	=дæр	лæвæрд -т -он	уырдыг	лæууыд -тæн
самогон	=PTCL	давать TR	PST.TR.1SG	стоять PST.INTR.1SG

К тому же бывало так, что когда не было моего брата там, тогда я тоже араку им разливала, за столом прислуживала.

66.8 **Æмæ дæ** **графин стьолыл** **ма** **рываер**
 æмæ дæ= графин стьол -ыл ма ры- вæр -*0
 и POSS.2SG= графин стол SUPER NEG PV класть IMP.2SG

И графин на стол не ставь.

66.9 **Целый день куы бадой** , **нае** , **гье уæд дæр** **дæ**
 целый день куы бад -ой нае гье уæд =дæр дæ=
 целый день если сидеть SBJV.3PL NEG ну тогда =PTCL POSS.2SG=

графиныл **хæц** **йафтæ** , **стьолыл** **æй** **ма**
 графин -ыл хæц -*0 йафтæ стьол -ыл =æй ма
 графин SUPER держать IMP.2SG так стол SUPER =3SG.ENCL.GEN NEG

вæр , **фесты** , **рауадз сын** **æмæ та** ...
 вæр -*0 фе- сты ра- уадз =сын æмæ =та
 класть IMP.2SG PV быть.PRS.3PL PV пусть =3PL.ENCL.DAT и =же
 закончили

Даже если они целый день будут сидеть, все равно графин держи вот так, не ставь его на стол, выпили, налей им опять и...

66.10 **Цалынмæ уыдон** **ныхæстæ** **каной** , **таураегьтæ**
 цалынмæ уыдон ныхæс -т -æ кæн -ой таураегь -т -æ
 пока DemDist.PL.NOM слово PL NOM делать SBJV.3PL легенда PL NOM

, **уæдмæ** **лауу**
 уæдмæ лауу -*0
 до.тех.пор стоять IMP.2SG

Пока они будут разговаривать, рассказывать истории, до тех пор стой.

66.11 **Фыццаг афтæ уыдис**
 фыццаг афтæ уыд -ис
 первый так быть PST.INTR.3SG

Раньше было так.

66.12 **Стæй уæд чынды куы ацауа** **чызг** , **чызг**
 стæй уæд чынды -ы куы а- цау -а чызг чызг
 потом тогда невеста GEN если PV идти SBJV.3SG девочка девочка

чынды **куы ацауа** , **цалынмæ хæдзары** **хистæртæ**
 чынды -ы куы а- цау -а цалынмæ хæдзар -ы хистæр -т -æ
 невеста GEN если PV идти SBJV.3SG пока дом GEN старший PL NOM

нууылдæр схуыссой , **уæдмæ хьуамæ чынды ма схуысса**
 иууылдæр с- хуысс -ой уæдмæ хьуамæ чынды ма с- хуысс -а
 все PV спать SBJV.3PL до.тех.пор нужно невеста NEG PV спать SBJV.3SG

А когда девушка уже выйдет замуж, девушка замуж выйдет, пока все старшие не лягут спать, до тех пор невестка не должна ложиться спать.

66.13 **Уыдон** куы схуыссой , гье уæд куыд бон , боньгон
 уыдон куы с- хуысс -ой гье уæд куыд бон боньгон
 DemDist.PL.NOM когда PV спать SBJV.3PL ну тогда как день днем

æфснайыс , гье **афтæ æхсæв бафснай** , æмæ **йафтæмæй**
 æфснай -ыс гье афтæ æхсæв ба- фснай -*0 æмæ йафтæмæй
 убирать PRS.2SG ну так ночь PV убирать IMP.2SG и так

бацу æмæ **йафтæмæй схуысс** .
 ба- цу -*0 æмæ йафтæмæй с- хуысс -*0
 PV идти IMP.2SG и так PV спать IMP.2SG

А когда они уже лягут, тогда как день, днем как убираешь, так же уברי ночью, и тогда уже иди и ложись спать.

66.14 **Стæй дæм** уазджытæ æхсæвы бынаты куы
 стæй =дæм уазджы -т -æ æхсæв -ы бынат -ы куы
 потом =2SG.ENCL.ALL гость PL NOM ночь INESS место INESS если

баззайой хуыссинмæ , æхсæвиуат кæнынмæ , уæд
 ба- ззай -ой хуысс -ын -мæ æхсæвиуат кæн -ын -мæ уæд
 PV оставаться SBJV.3PL спать INF ALL ночевка делать INF ALL тогда

хъуамæ уазджытæн сæ цырыхъхытæ , сæ
 хъуамæ уазджы -т -æн сæ= цырыхъхъ -ыт -æ сæ=
 нужно гость PL DAT POSS.3PL= сапог PL NOM POSS.3PL=

хæлæфтыл иту сæвæрай , **полностью мæнæ афтæ хъуамæ**
 хæлæф -т -ыл иту с- æвæр -ай полностью мæнæ афтæ хъуамæ
 штаны PL SUPER уютюг PV класть SBJV.2SG полностью вот так нужно
 DISC

сæвæрай сæ дзаумайыл сын иту , æмæ
 с- æвæр -ай сæ= дзаума -йыл =сын иту æмæ
 PV класть SBJV.2SG POSS.3PL= одежда SUPER =3PL.ENCL.DAT уютюг и

сæ дзæбæх бандоныл æрæвæр се
 =сæ дзæбæх бандон -ыл æр- æвæр -*0 се=
 =3PL.ENCL.GEN хороший стул SUPER PV класть IMP.2SG POSS.3PL=

сыстынмæ
 сы- ст -ын -мæ
 PV вставить INF ALL

Потом если гости с ночевкой остались, ночевать, то ты должна гостям их сапоги (почистить), их брюки погладить, полностью так должна погладить все их вещи, и аккуратно на стул положить к утру.

66.15 **Райсомæй куы рабадой** , уæд **хъуамæ алкæмæн дæр**
 райсом -æй куы ра- бад -ой уæд хъуамæ алкæмæн =дæр
 утро ABL когда PV сидеть SBJV.3PL тогда нужно все.DAT =PTCL
 встать с постели

йæ	дзаумæттыл	иту	вæрд	уа
йæ=	дзаумæ -тт -ыл	иту	вæрд	уа
POSS.3SG=	одежда PL SUPER	утюг	клась.PTCP.PST	быть.SBJV.3SG

Утром когда встанут они, то у каждого вещи должны быть выглажены.

66.16	Æмæ бафснай	æмæ йафтæмæй схуысс
	æмæ ба- фснай -*0	æмæ йафтæмæй с- хуысс -*0
	и PV убирать IMP.2SG	и так PV спать IMP.2SG

И убери и тогда ложись спать.

66.17	Ахæм , ирон æгъдæуттæ афтæ уыдысты
	ахæм ирон æгъдæу -ттæ афтæ уыд -ысты
	такой осетинский обычай PL так быть PST.INTR.3PL

Так, осетинские обычаи были таковы.

66.18	Мæнæ фæндагыл фæцауыс , фæндагыл , æмæ уæртæ
	мæнæ фæндаг -ыл фæ- цау -ыс фæндаг -ыл æмæ уæртæ
	вот путь SUPER PV идти PRS.2SG путь SUPER и вон
	DISC

хистæр æрбацауы , уæд иуфарс балæуу ,
хистæр æрба- цау -ы уæд иу фарс ба- лæуу -*0
старший PV идти PRS.3SG тогда один сторона PV стоять IMP.2SG

иуфарс алауу æмæ хистæры ауадз , æмæ
иу фарс а- лæуу -*0 æмæ хистæр -ы а- уадз -*0 æмæ
один сторона PV стоять IMP.2SG и старший GEN PV отпускать IMP.2SG и

уый куы ацауа , уæд ды дæр ацу
уый куы а- цау -а уæд ды =дæр а- цу -*0
DemDist.NOM если PV идти SBJV.3SG тогда ты =PTCL PV идти IMP.2SG

Вот по дороге идешь, по дороге, и там старший идет тебе навстречу, встань в сторону, отойди в сторону и пропусти старшего, и когда он уже пройдет, тогда и ты проходи.

66.19	Йер дæ , мæнæ афтæ уынджы цæхгæрмаæ цауын
	йер =дæ мæнæ афтæ уындж -ы цæхгæр -мæ цау -ын
	сейчас =2SG.ENCL.GEN вот так улица GEN поперечный ALL идти INF
	DISC

хъæуы , æмæ чидæр æрбацауы хистæр адæмæй ,
хъæу -ы æмæ чи -дæр æрба- цау -ы хистæр адæм -æй
быть.нужным PRS.3SG и кто INDEF PV идти PRS.3SG старший люди ABL

æрлæуу , æмæ цалынмæ уый раймгъуыйа , уæдмæ
æр- лæуу -*0 æмæ цалынмæ уый раймгъуый -а уæдмæ
PV стоять IMP.2SG и пока DemDist.NOM SBJV.3SG до.тех.пор

ма йын ... йæ фæндаг ма алыг кæ
ма =йын йæ= фæндаг ма а- лыг кæ
NEG =3SG.ENCL.DAT POSS.3SG= путь NEG PV отрезанный делать.IMP.2SG

Вот, например, надо тебе пересечь улицу, и кто-то из старших идет, остановись, и пока он не пройдет, до тех пор не... не пересекай ему дорогу.

66.20 **Раджы йахаем хабæртгæ уыди**
 раджы йахаем хабæр -тт -æ уыд -и
 давно такой известие PL NOM быть PST.INTR.3SG

Раньше такое было.

66.21 **Æртæккæ та афтæ нæу**
 æртæккæ =та афтæ нæ у
 сейчас =же так NEG быть.PRS.3SG

А сейчас уже не так.

66.22 **Йер ...**
 йер
 сейчас

Сейчас...

67 **Мадина : Ам цæрыс рагæй дæр ?**
 Мадина ам цæр -ыс рагæй =дæр
 Мадина DemProx.IN жить PRS.2SG издавна =PTCL
 здесь

Мадина: Вы здесь давно живете?

68.1 **Зоя : О , мæнæм ам**
 Зоя о мæнæм ам
 Зоя да вот DemProx.IN
 здесь

Зоя: Да, вот здесь.

68.2 **Хъæдгæройнаг дæн æнæуый**
 хъæдгæройн -аг дæн æнæ= уый
 Кадгарон SUF быть.PRS.1SG без= DemDist

А так я из Кадгарона.

68.3 **Йахаем ... Чызгыскъæфтыгæ дæр афтæ уыдис**
 йахаем чызг ыскъæфт -ыгæ =дæр афтæ уыд -ис
 такой девочка похищать.PTCP.PST PL =PTCL так быть PST.INTR.3SG
 похищение невесты

æмæ-иу чызг æппындæр куы нæ фæндыди , чызджы
 æмæ =иу чызг æппындæр куы нæ фæндыд -и чыздж -ы
 и =ITER девочка совсем если NEG хотеть PST.INTR.3SG девочка GEN
 девушку

уæддæр-иу лæппуы зæрдæмæ фæцыди , уæд-иу
 уæддæр =иу лæппу -йы зæрдæ -мæ фæ- цыд -и уæд =иу
 все-таки =ITER мальчик GEN сердце ALL PV идти PST.INTR.3SG тогда =ITER

æй ... цыфæнды зынай дæр
 =æй цы фæнд -ы зын -æй =дæр
 =3SG.ENCL.GEN что хотеть PRS.3SG трудный ABL =PTCL

бабырстой хæдзармæ æмæ-иу æй
ба- бырст -ой хæдзар -мæ æмæ =иу =æй
PV вламываться PST.TR.3PL дом ALL и =ITER =3SG.ENCL.GEN

ахастой
а- хаст -ой
PV носить PST.TR.3PL

Такое... И невест воровали так, что девушка даже если совсем не хотела, все равно если она приглянулась молодому человеку, все равно ее... любой ценой заходили в дом и воровали ее.

68.4 **Чызгыскъæфт** дæр йафтæ уыди
чызг ыскъæфт =дæр йафтæ уыд -и
девушка похищать.PTCP.PST =PTCL так быть PST.INTR.3SG
похищение невесты

И девушек тоже так воровали.

69.1 **Агузарова Изета** : **Йер Зойæйы ныхасмæ гæсгæ** , **æз дæр**
Агузарова Изета йер Зойæ -йы ныхас -мæ гæсгæ æз =дæр
Агузарова Изета сейчас Зоя GEN слово ALL в соответствии я =PTCL

æрымысыдтæн
æры- мысыд -тæн
PV вспоминать PST.INTR.1SG

Агузарова Изета: Вот к Зоиным словам, я тоже вспомнила.

69.2 **Мæ фыдымад Хъантион уыди** , **Хъантиты**
мæ= фыд -ы мад Хъанти -он уыд -и Хъанти -т -ы
POSS.1SG= отец GEN мать Кантеев ADJ быть PST.INTR.3SG Кантеев PL GEN
бабушка

чызг уыди , **æмæ уыди** **фондз æфсымæры хо**
чызг уыд -и æмæ уыд -и фондз æфсымæр -ы хо
девушка быть PST.INTR.3SG и быть PST.INTR.3SG пять брат GEN сестра

, **æмæ-иу ын** **йæ хистæр æфсымæр** , **Тотрадз** , **афтæ**
æмæ =иу =ын йæ= хистæр æфсымæр Тотрадз афтæ
и =ITER =3SG.ENCL.DAT POSS.3SG= старший брат Тотрадз так

куы загъта , **уæд куыд уыди** , **цалынмæ дам** ...
куы загът -а уæд куыд уыд -и цалынмæ =дам
когда сказать PST.TR.3SG тогда как быть PST.INTR.3SG пока =мол

хонæг дæм ну-æртæ хатты æрбацæуой ,
хон -æг =дæм иу æртæ хатт -ы æрба- цæу -ой
называть PTCP.PRS =2SG.ENCL.ALL один три раз GEN PV идти SBJV.3PL

уæдмæ нæ хæдзарæй куыд нæ ацæуай , **афтæ**
уæдмæ нæ= хæдзар -æй куыд нæ а- цæу -ай афтæ
до.тех.пор POSS.1PL= дом ABL чтобы NEG PV идти SBJV.2SG так

Моя бабушка была Кантеева, по девичьей фамилии она была Кантеева, и была она сестрой пяти братьев,

и когда ей ее старший брат, Тотрадз, говорил, как тогда было, пока тебя... пока где-то три раза тебя не позовут (на какой-либо праздник), чтобы ты никуда не вышла из дому.

70 **Стэй даэ** , **цалынмæ æз ауадзон** , **йæ**
 стэй =даэ цалынмæ æз а- уадз -он йæ=
 потом =2SG.ENCL.GEN пока я PV отпускать SBJV.1SG POSS.3SG=

хистæр æфсымæр Тотрадзæй цалынмæ бар райстанд ,
 хистæр æфсымæр Тотрадз -æй цалынмæ бар ра- йст -айд
 старший брат Тотрадз ABL пока разрешение PV брать CNTRF.3SG

хъазтмæ ацауыны бар , **гъе чындзхæссæг** , **уæд** ,
 хъазт -мæ а- цау -ын -ы бар гъе чындз хæсс -æг уæд
 танцы ALL PV идти INF GEN разрешение ну невеста носить PTCP.PRS тогда

дам , **ма ацу** .
 =дам ма а- цу -*0
 =мол NEG PV идти IMP.2SG

И пока я тебя не отпущу, пока она не отпросится у своего старшего брата на праздник (хъаст/танцы), или чындзхæссæг (на второй день свадьбы молодые родственники и соседи невесты едут в дом жениха), до тех пор, говорит, не уходи.

71.1 **Æмæ кæддæр сæм йафтаæ хонджытæ**
 æмæ кæд -дæр =сæм йафтаæ хон -дж -ытæ
 и когда INDEF =3PL.ENCL.ALL так называть PTCP.PRS PL

бацыдысты , **Тотрадз та кæмдæр уыди** , **кæдæм**
 ба- цыд -ысты Тотрадз =та кæм -дæр уыд -и кæдæм
 PV идти PST.INTR.3PL Тотрадз =же где INDEF быть PST.INTR.3SG куда

ацыди , **мæгъа** , **æмæ нæ уыди** , **хæдзары** ,
 а- цыд -и мæгъа æмæ нæ уыд -и хæдзар -ы
 PV идти PST.INTR.3SG не знаю и NEG быть PST.INTR.3SG дом INESS

æмæ йæ йæ мад ауагъта .
 æмæ =йæ йæ= мад а- уагът -а
 и =3SG.ENCL.GEN POSS.3SG= мать PV отпускать PST.TR.3SG

И как-то к ним пришли зовущие на праздник, а Тотрадз был где-то, куда он ушел, не знаю, и не было его дома, а ее отпустила ее мама.

71.2 **Хуыдта йæ** , **хуыдта** , **йæ**
 хуынд -т -а =йæ хуынд -т -а йæ=
 зваться TR PST.TR.3SG =3SG.ENCL.GEN зваться TR PST.TR.3SG POSS.3SG=

мады , **æмæ йæ уый ауагъта** ,
 мад -ы æмæ =йæ уый а- уагът -а
 мать GEN и =3SG.ENCL.GEN DemDist.GEN PV отпускать PST.TR.3SG

ацу , **дам** , **зæгъгæ** .
 а- цу -*0 =дам зæгъ -гæ
 PV идти IMP.2SG =мол сказать CONV

Звала его, звал ее мать, и она ее отпустила, иди, мол, говорит.

72 Æмæ ацыди , **æмæ чызджытимæ** , **хъазты** , **лаууы**
 æмæ а- цыд -и æмæ чыздж -ыт -имæ хъазт -ы лаууу -ы
 и PV идти PST.INTR.3SG и девочка PL COMIT танцы INESS стоять PRS.3SG

, **æмæ** , **дам** , **хъазты** , **лаууын** , **æмæ** , **дам** , **Тотрадз**
 æмæ =дам хъазт -ы лаууу -ын æмæ =дам Тотрадз
 и =мол танцы INESS стоять PRS.1SG и =мол Тотрадз

фæзынди , **æмæ** , **дам** , **афтæ ракæс-бакæс**
 фæ- зынд -и æмæ =дам афтæ ра- кæс ба- кæс
 PV появляться PST.INTR.3SG и =мол так PV смотреть PV смотреть

кæны , **æмæ** , **дам** , **адæргæй** , **мæ** , **быны**
 кæн -ы æмæ =дам адæрг -æй =мæ бын -ы
 делать PRS.3SG и =мол страх ABL =1SG.ENCL.GEN низ INESS
 смотреть по сторонам

амызтон , **фæтарсттæн** , **дам** , **тæккæ** , **дам** ,
 а- мызт -он фæ- тарст -тæн =дам тæккæ =дам
 PV мочиться PST.TR.1SG PV бояться PST.INTR.1SG =мол как.раз =мол

мæм , **дзы** , **куы** , **ркæса** , **зæгъгæ** .
 =мæм =дзы куы р- кæс -а зæгъ -гæ
 =1SG.ENCL.ALL =3SG.ENCL.INESS если PV смотреть SBJV.3SG сказать CONV

И она пошла и стоит там с девушками, и, говорит, стою я на танцах, и, говорит, Тотрадз появился, и, говорит, туда-сюда смотрит, и, говорит, я от страха не знала, куда деться, испугалась, говорит, сейчас, говорит, он мне как устроит, мол.

73.1 Фæтарсти , **æмæ** ... **Гъе ахæм хабæртгæ-иу**
 фæ- тарст -и æмæ гъе ахæм хабæр -тгæ =иу
 PV бояться PST.INTR.3SG и ну такой известие PL =ITER

уыди .
 уыд -и
 быть PST.INTR.3SG

Испугалась и... Вот таки дела были.

73.2 Ныр та , **куы дын** , **æй** , **зæгъын** ,
 ныр =та куы =дын æй зæгъ -ын
 сейчас =же если =2SG.ENCL.DAT =3SG.ENCL.GEN сказать PRS.1SG

арæвдз , **уыдзысты** .
 а- рæвдз уы -дзысты
 PV готовый быть FUT.3PL

А сейчас, говорю же вам, сразу все готовы.

74.1 **Зоя** : **Стаэй йер аэз афтæ æрыййæфтон** , **мæхæдæг** ...
 Зоя стаэй йер аэз афтæ æры- ййæфт -он мæхæдæг
 Зоя потом сейчас я так PV догнать PST.TR.1SG я.сам

кафын **тедтаем** **рæвдз** **уыдтæн** .
 каф -ын тед -т -æм рæвдз уыд -тæн
 танцевать INF и так далее PL PRS.1PL готовый быть PST.INTR.1SG

Зоя: И вот я так, например, застала, сама... я хорошо умела танцевать.

74.2 **Мæнæн хонæг** **куы нæ уыдаид** **мæ** **хæдзармæ**
 мæнæн хон -æг куы нæ уыд -айд мæ= хæдзар -мæ
 я.DAT называть PTCP.PRS если NEG быть CNTRF.3SG POSS.1SG= дом ALL

, **мæнмæ** , **мæ** **номыл** **хонæг** , **уæд** **мæ**
 мæнмæ мæ= ном -ыл хон -æг уæд =мæ
 я.ALL POSS.1SG= имя SUPER называть PTCP.PRS тогда =1SG.ENCL.GEN

мæ **фыд ницы хуызы** **ауагътаид** .
 мæ= фыд ницы хуыз -ы а- уагът -айд
 POSS.1SG= отец ничто вид INESS PV отпустить CNTRF.3SG

И если бы ко мне домой не пришел хонæг (зовущий на праздник), ко мне, ко мне лично, то меня бы мой отец ни за что не отпустил.

75.1 **Æмæ-иу хонæг** **куы** **рбадзырдта** **йер** ,
 æмæ =иу хон -æг куы рба- дзырд -т -а йер
 и =ITER называть PTCP.PRS если PV говорить TR PST.TR.3SG сейчас

уæд та-иу **уже мæм** **æгъдауыл** **хонæг** , **уæд**
 уæд =та =иу уже =мæм æгъдау -ыл хон -æг уæд
 тогда =же =ITER уже =1SG.ENCL.ALL обычай SUPER называть PTCP.PRS тогда

та **мын** **иу** ... **уæд афтæ** : « **Чызг** , **дæумæ** **не** »
 =та =мын =иу уæд афтæ чызг дæумæ не
 =же =1SG.ENCL.DAT =ITER тогда так девочка ты.ALL PTCL

рбацыдысты , **цæуыннæ ацæуыс** ?».
 рба- цыд -ысты цæуыннæ а- цæу -ыс
 PV идти PST.INTR.3PL почему.не PV идти PRS.2SG

И когда хонæг звал уже, тогда уже ко мне по обычаю зовущий пришел, и тогда он (отец)... тогда уже так: «Девочка, к тебе же пришли, почему ты не идешь?».

75.2 **Æндæр-иу фæндыры хъæрмаэ смондаг** **дæн**
 æндæр =иу фæндыр -ы хъæр -мæ с- мондаг дæн
 другой =ITER гармошка GEN звук ALL PV сильно желающий быть.PRS.1SG

кафынмæ	,	фæлæ-иу	мын	цæуæн	нæ
каф -ын -мæ		фæлæ =иу	=мын	цæу -æн	нæ
танцевать INF ALL		но =ITER	=1SG.ENCL.DAT	идти INF2	NEG

уыди	,	хонæг	мæм	нæма	уыд
уыд -и		хон -æг	=мæм	нæма	уыд -*0
быть PST.INTR.3SG		называть PTCP.PRS	=1SG.ENCL.ALL	ещё.не	быть PST.INTR.3SG

æмæ
æмæ
и

А я уже не могла устоять под звуки гармошки, хотела танцевать, но идти мне нельзя было, не было ко мне хонæг (зовущего).

76.1 Йафтæ уыди	раздæр	,	æнæ	хонæгæй	нæ
йафтæ уыд -и	раздæр		æнæ=	хон -æг	-æй нæ
так быть PST.INTR.3SG	вначале		без=	называть PTCP.PRS	ABL NEG

цыдысты	чызг	дæр	,	лæппу	дæр
цыд -ысты	чызг	=дæр		лæппу	=дæр
идти PST.INTR.3PL	девочка	=PTCL		мальчик	=PTCL

Так было раньше, без зовущего не шли ни девушка, ни молодой человек.

76.2 Йер ма цытæ радзурæм	?
йер ма цы -тæ ра- дзур -æм	
сейчас NEG что PL PV говорить SBJV.1PL	

Что еще рассказать?

77 Раджы ... раджы усгур хæдзармæ-иу	куы	бацыди	,	нæ
раджы раджы усгур хæдзар -мæ =иу	куы	ба- цыд -и		нæ
давно давно жених дом ALL =ITER	когда	PV идти PST.INTR.3SG		NEG

,	уæд	...	æртæккæ	лæппутæ	нæ	зонынц	чызг	æвзарын	,
	уæд		æртæккæ	лæппу -т -æ	нæ	зон -ынц	чызг	æвзар -ын	
	тогда		сейчас	мальчик PL NOM	NEG	знать PRS.3PL	девочка	выбирать INF	

фæлæ-иу	раджы	лæппу	усгур	куы	бацыди	хæдзармæ	,
фæлæ =иу	раджы	лæппу	усгур	куы	ба- цыд -и	хæдзар -мæ	
но =ITER	давно	мальчик	жених	когда	PV идти PST.INTR.3SG	дом ALL	

уæд-иу	мæнæ	йæ	худ	систа	æмæ-иу	сусæгæй
уæд =иу	мæнæ	йæ=	худ	с- ист -а	æмæ =иу	сусæг -æй
тогда =ITER	вот	POSS.3SG=	шапка	PV братъ PST.TR.3SG	и =ITER	тайна ABL

стъолы	бын	сæрфта	,	рыг	дзы	...	æмæ	та-иу
стъол -ы	бын	сæрфт -а		рыг	=дзы		æмæ	=та =иу
стол GEN	низ	тереть PST.TR.3SG		пыль	=3SG.ENCL.INESS		и	=же =ITER

æм	æркасти	,	ома	рыг	дзы	ис
=æм	æр- каст -и		ома	рыг	=дзы	ис
=3SG.ENCL.ALL	PV смотреть PST.INTR.3SG		то есть	пыль	=3SG.ENCL.INESS	EXST

æви нæ
 æви нæ
 или NEG

Раньше... раньше когда жених (молодой человек, достигший возраста женитьбы) приходил в дом, то... сейчас молодые люди не умеют выбрать хорошую девушку, но когда раньше молодой человек приходил в дом, то он снимал шапку и втихаря проводил её под столом, есть ли пыль... и посмотрит на нее (шапку), есть на ней пыль или нет.

78	Агузарова Изета	:	Стьолы	бын	дæр-иу	сæрфтой	?
	Агузарова Изета		стьол -ы	бын	=дæр =иу	сæрфт -ой	
	Агузарова Изета		стол GEN	низ	=PTCL =ITER	тереть PST.TR.3PL	

Агузарова Изета: И под столом проводили?

79.1	Зоя	:	Уæдæ	!
	Зоя		уæдæ	
	Зоя		так	

Зоя: Так!

79.2	Æз	мæхæдæг	федтон	.
	æз	мæхæдæг	фед -т -он	
	я	я.сам	PV+видеть TR	PST.TR.1SG

Я сама видела.

79.3	Ме	‘	мхæрæфырт	...
	ме=		мхæрæфырт	
	POSS.1SG=		двоюродный брат или сестра	

Моя двоюродная сестра...

80	Агузарова Изета	:	Сынтæджы	бын	зонын	,	фæлæ	...
	Агузарова Изета		сынтæдж -ы	бын	зон -ын		фæлæ	
	Агузарова Изета		кровать GEN	низ	знать PRS.1SG		но	

Агузарова Изета: Под кровать(заглядывали), знаю, но...

81.1	Зоя	:	Сынтæджы	бынтæ	дæр	,	ыстыол	дæр	.
	Зоя		сынтæдж -ы	бын -тæ	=дæр		ыстыол	=дæр	
	Зоя		кровать GEN	низ	PL	=PTCL	стол	=PTCL	

Зоя: И под кровать, и стол.

81.2	Æмæ	ме	‘	мхæрæфыртмæ	усгур	
	æмæ	ме=		мхæрæфырт	-мæ	усгур
	и	POSS.1SG=		двоюродный брат или сестра	ALL	жених

æрбацыди , **на** , **æмæ** **иуварс** **лæууын** , **æмæ** **мæнæ**
 æрба- цыд -и на æмæ иуварс лæуу -ын æмæ мæнæ
 PV идти PST.INTR.3SG NEG и в стороне стоять PRS.1SG и вот

йер **афтæ** **уыдтæн** , **амæ** **гæсгæ**
 йер афтæ уыд -тæн а -мæ гæсгæ
 сейчас так быть PST.INTR.1SG DemProх ALL в соответствии

И к моей двоюродной сестре пришел жених, да, и я стою в стороне, и вот так я стояла, примерно на таком расстоянии.

82.1 **Æмæ** **йæм** **кæсын** , **æмæ** **худ** **систа** ,
 æмæ =йæм кæс -ын æмæ худ с- ист -а
 и =3SG.ENCL.ALL смотреть PRS.1SG и шапка PV брать PST.TR.3SG

на , **æмæ** **йæ** **стылы** **бын** **ракодта** , **æмæ**
 на æмæ =йæ стьол -ы бын ра- код -т -а æмæ
 NEG и =3SG.ENCL.GEN стол GEN низ PV делать TR PST.TR.3SG и

йæм **æркасти** **æмæ** **йæ** **йæ**
 =йæм æр- каст -и æмæ =йæ йæ=
 =3SG.ENCL.ALL PV смотреть PST.INTR.3SG и =3SG.ENCL.GEN POSS.3SG=

фарсмæ **æрæвæрдта**
 фарс -мæ æр- æвæрд -т -а
 сторона ALL PV класть TR PST.TR.3SG

И смотрю на него, а он снял шапку, да, и провел под столом, и посмотрел на нее и положил ее рядом с собой.

82.2 **Æмæ** **уый** **фæстæ** **кæй** **куырда** , **уый** ...
 æмæ уый фæстæ кæй куырда -т -а уый
 и DemDist.GEN после кто.GEN просить TR PST.TR.3SG DemDist.NOM

ме **мхæрæфырты** **куырда** , **æмæ**
 ме= мхæрæфырт -ы куырда -т -ой æмæ
 POSS.1SG= двоюродный брат или сестра GEN просить TR PST.TR.3PL и

йын **афтæ** **зæгъын** , **Беллæ** , **зæгъын** , **усгур** **куыд**
 =йын афтæ зæгъ -ын Беллæ зæгъ -ын усгур куыд
 =3SG.ENCL.DAT так сказать PRS.1SG Белла сказать PRS.1SG жених как

акодта , **уый** **зоньс** , **стылы** **бын** ,
 а- код -т -а уый зон -ыс стьол -ы бын
 PV делать TR PST.TR.3SG DemDist.NOM знать PRS.2SG стол GEN низ

зæгъын , **йæ** **худ** **расæрфта** , **стылы** **бын**
 зæгъ -ын йæ= худ ра- сæрфт -а стьол -ы бын
 сказать PRS.1SG POSS.3SG= шапка PV тереть PST.TR.3SG стол GEN низ

И потом та, которую они сватали... мою двоюродную сестру они сватали, и я ей говорю, Белла, говорю,

жених, знаешь, что сделал, под столом, говорю, провел своей шапкой, под столом.

83 **Æмæ** , **дам** , **дзы** **уый** **рыгтæ** **агуырда**
 æмæ =дам =дзы уый рыг -тæ агуырда -т -а
 и =мол =3SG.ENCL.INESS DemDist.NOM пыль PL искать TR PST.TR.3SG

, **æмæ** , **дам** , **ам** **дæр** **ахæм сау** **чызг** **наёй** , **æмæ** ,
 æмæ =дам ам =дæр ахæм сау чызг наёй æмæ
 и =мол DemProx.IN =PTCL такой чёрный девочка EXST.NEG и

дам , **уым** **рыгтæ** **ныуадза**
 =дам уым рыг -тæ ныу- уадз -а
 =мол DemDist.IN пыль PL PV отпускать SBJV.3SG

А он, говорит, там пыль искал, а здесь, говорит, тоже нет такой неряхи, которая бы там пыль оставила.

84.1 **Æмæ иу** **ран иу** **хæдзармæ** **бацыдысты** **усгуртæ** , **мæнæ**
 æмæ иу ран иу хæдзар -мæ ба- цыд -ысты усгур -тæ мæнæ
 и один место один дом ALL PV идти PST.INTR.3PL жених PL вот

куы **рауалдзæг** **и** , **мит куы** **стади** , **уæд иу**
 куы ра- уалдзæг и мит куы с- тад -и уæд =иу
 когда PV весна EXST снег когда PV таять PST.INTR.3SG тогда =ITER

хæдзармæ **усгуртæ** **бацыдысты** **æмæ** , **значит** , **йер**
 хæдзар -мæ усгур -тæ ба- цыд -ысты æмæ , значит , йер
 дом ALL жених PL PV идти PST.INTR.3PL и сейчас

дзы **сывæллæттæ** **дæр** **уыдис** , **æмæ** **митыл**
 =дзы сывæллæ -тт -æ =дæр уыд -ис æмæ мит -ыл
 =3SG.ENCL.INESS ребенок PL NOM =PTCL быть PST.INTR.3SG и снег SUPER

æвæццагæн-иу **рауадысты** **сæхи** **хъуыдыйы**
 æвæццагæн =иу ра- уад -ысты сæ= хи хъуыды -йы
 наверное =ITER PV скакать PST.INTR.3PL POSS.3PL= REFL.GEN мысль INESS

И где-то в один дом зашли сваты, когда уже весна наступила, когда снег растаял, то в один дом зашли сваты, и, значит, там и дети были, и видимо во двор в туалет ходили.

84.2 **Æмæ-иу** **кæм митыл** **абадтысты** , **кæм цы** , **æмæ мит**
 æмæ =иу кæм мит -ыл а- бадт -ысты кæм цы æмæ мит
 и =ITER где снег SUPER PV сидеть PST.INTR.3PL где что и снег

куы **ратади** , **уæд сæ** **кæрт тæф** **кодта**
 куы ра- тад -и уæд сæ= кæрт тæф код -т -а
 когда PV таять PST.INTR.3SG тогда POSS.3PL= двор запах делать TR PST.TR.3SG

И где на снег садились, где как, и когда снег растаял, то во дворе появился запах.

85.1 **Æмæ сæм** , **йахæм хорз чызг уыди** , **ахæм** ,
 æмæ =сæм йахæм хорз чызг уыд -и ахæм
 и =3PL.ENCL.ALL такой хороший девочка быть PST.INTR.3SG такой

нæ , **тынг хорз чызг** , **фæлæ йæм** , **усгуртæ куы**
 нæ тынг хорз чызг фæлæ =йæм усгур -тæ куы
 NEG очень хороший девочка но =3SG.ENCL.ALL жених PL когда

бацыдысты , **æмæ кулдуарæй куы бахызтысты** , **æмæ**
 ба- цыд -ысты æмæ кулдуар -æй куы ба- хызт -ысты æмæ
 PV идти PST.INTR.3PL и ворота ABL когда PV лезть PST.INTR.3PL и

йæ , **тæф ... кæрты мизынцъаджы тæф сæ**
 =йæ тæф кæрт -ы мизынцъадж -ы тæф сæ=
 =3SG.ENCL.GEN запах двор INESS моча GEN запах POSS.3PL=

былтыл , **куы ауад** , **уæд лæппу афтæ**
 был -т -ыл куы а- уад -*0 уæд лæппу афтæ
 губа PL SUPER когда PV скакать PST.INTR.3SG тогда мальчик так

зæгъы , **махæн** , **дам** , **ам** , **хъуыддаг кæнæн нæй**
 зæгъ -ы махæн =дам ам хъуыддаг кæн -æн нæй
 сказать PRS.3SG мы.DAT =мол DemProx.IN дело делать INF2 EXST.NEG
 здесь

, **æмæ фæстæмæ акодта** , **усгурты**
 æмæ фæстæмæ а- код -т -а усгур -т -ы
 и обратно PV делать TR PST.TR.3SG жених PL GEN

А у них такая хорошая девочка была, да, очень хорошая девочка, но когда сваты к ней пришли, и перешагнули ворота, и запах... во дворе этот запах они почувствовали, то молодой человек говорит, нам, говорит, здесь никаких дел не может быть, и обратно забрал сватов.

85.2 **Ахæм хабæртгæ** , **уыд** , **раздæр**
 ахæм хабæр -тт -æ уыд -*0 раздæр
 такой известие PL NOM быть PST.INTR.3SG вначале

Такие бывали дела раньше.

86 **Тина** : **Минавæр тедтæ** , **куыд ваййы** , **уый**
 Тина минавæр тед -тæ куыд вайй -ы уый
 Тина посланник и так далее PL как бывать PRS.3SG DemDist.GEN

сын , **радзур**
 =сын ра- дзур -*0
 =3PL.ENCL.DAT PV говорить IMP.2SG

Тина: Как сваты приходят, это им расскажи.

87.1 **Зоя** : **О** , **Хъæдгæроны**
 Зоя о Хъæдгæрон -ы
 Зоя да Кадгарон INESS

Зоя: Да, в Кадгароне.

87.2 **Минаэвэр дæр-иу** ... **йер-иу** **чызджы** **куы**
минаэвэр =дæр =иу йер =иу чыздж -ы куы
посланник =PTCL =ITER сейчас =ITER девочка GEN если

фæндыди , **уæд-иу** **минаэвæрттæ** ‘ **рбарвыстой** ,
фæндыд -и уæд =иу минаэвæр -ттæ рба- рвыст -ой
хотеть PST.INTR.3SG тогда =ITER посланник PL PV слать PST.TR.3PL

æмæ-иу **афтæ уыди** , **æмæ-иу** **хъуамæ иу-æртæ хатты**
æмæ =иу афтæ уыд -и æмæ =иу хъуамæ иу æртæ хатт -ы
и =ITER так быть PST.INTR.3SG и =ITER нужно один три раз GEN
примерно три

дæр æрбарвыстаиккой , **фондз хатты дæр æрбарвыстаиккой** ,
=дæр æрба- рвыст -аиккой фондз хатт -ы =дæр æрба- рвыст -аиккой
=PTCL PV слать CNTRF.3PL пять раз GEN =PTCL PV слать CNTRF.3PL

уæддæр-иу хъуамæ чызджы сразы кодтой
уæддæр =иу хъуамæ чыздж -ы с- разы код -т -ой
все-таки =ITER нужно девочка GEN PV согласный делать TR PST.TR.3PL

И сваты тоже... когда девушка бывала согласна, засылали сватов, и было так, что примерно три раза присылали, и пять раз могли прислать, все равно должны были склонить (убедить) девушку.

88 **Мадина : Минаэвары æгъдау куыд у** , **радзур**
Мадина минаэвар -ы æгъдау куыд у ра- дзур -*0
Мадина посланник GEN обычай как быть.PRS.3SG PV говорить IMP.2SG

ма нын æй
ма =нын =æй
NEG =1PL.ENCL.DAT =3SG.ENCL.GEN

Мадина: А как положено свататься, расскажите нам.

89 **Зоя : Минаэвæрттæ ... йер лæппуйæн йæ зæрдæмæ куы**
Зоя Минаэвæр -ттæ йер лæппу -йæн йæ= зæрдæ -мæ куы
Зоя посланник PL сейчас мальчик DAT POSS.3SG= сердце ALL если

фæцæуа , **нæ** , **уæд чызджы зæрдæ ... Ну** , **æртæккæ чызг**
фæ- цæу -а нæ уæд чыздж -ы зæрдæ Ну æртæккæ чызг
PV идти SBJV.3SG NEG тогда девочка GEN сердце сейчас девочка

æмæ лæппу баныхас кæнынц , **уæд афтæ нæ уыди** ,
æмæ лæппу ба- ныхас кæн -ынц уæд афтæ нæ уыд -и
и мальчик PV слово делать PRS.3PL тогда так NEG быть PST.INTR.3SG
договориться

чызджы фæрсгæ ничи кодта
чыздж -ы фæрс -гæ ничи код -т -а
девочка GEN спрашивать CONV никто делать TR PST.TR.3SG

Зоя: Сваты... например, когда молодому человеку понравится девушка, да, то сердце девушки... Ну,

сейчас девушка и молодой человек договариваются, а тогда не так было, девушку никто не спрашивал.

90.1 **Усгур бацыди** , **аема бинонты** , **зардаема**
усгур ба- цыд -и , аема бинон -т -ы зардае -мае
жених PV идти PST.INTR.3SG и семья PL GEN сердце ALL

фацыди , **мад аема фыды** , **зардаема** , **уад чыздзы**
фа- цыд -и , мад аема фыд -ы зардае -мае уад чыздж -ы
PV идти PST.INTR.3SG мать и отец GEN сердце ALL тогда девочка GEN

на фарстой , **на йае фарстой**
на фарст -ой , на =йае фарст -ой
NEG спрашивать PST.TR.3PL NEG =3SG.ENCL.GEN спрашивать PST.TR.3PL

Жених пришел и понравился семье, понравился матери и отцу, тогда девушку не спрашивали, не спрашивали ее.

90.2 **Фалае-иу ае радтой**
фалае =иу =ае рад -т -ой
но =ITER =3SG.ENCL.GEN дать TR PST.TR.3PL

А отдавали ее.

91.1 **Афтае-иу уыди** , **аема-иу каугаеяе** , **даер**
афтае =иу уыд -и , аема =иу кау -гае -йае =даер
так =ITER быть PST.INTR.3SG и =ITER плакать CONV ABL =PTCL

рацыди , **на йае фандыди** , **афтаемаеяе**
ра- цыд -и , на =йае фандыд -и , афтаемаеяе
PV идти PST.INTR.3SG NEG =3SG.ENCL.GEN хотеть PST.INTR.3SG так

Бывало так, что и плача она выходила, не хотела, и так.

91.2 **Фалае-иу усгур бинонты** , **зардаема куы фацыди** ,
фалае =иу усгур бинон -т -ы зардае -мае куы фа- цыд -и
но =ITER жених семья PL GEN сердце ALL когда PV идти PST.INTR.3SG

уад-иу ае радтой , **уад-иу ае**
уад =иу =ае рад -т -ой , уад =иу =ае
тогда =ITER =3SG.ENCL.GEN дать TR PST.TR.3PL тогда =ITER =3SG.ENCL.GEN

тыххаеяе даер радтой , **чыздзы фарсгае нае**
тыххаеяе =даер рад -т -ой , чыздж -ы фарс -гае нае
наильно =PTCL дать TR PST.TR.3PL девочка GEN спрашивать CONV NEG

кодтой

код -т -ой
делать TR PST.TR.3PL

Но когда жених нравился семье, ее отдавали, и насильно даже отдавали, девушку не спрашивали.

92 **Тина** : **Фæнды** **дæ** , **нæ** **дæ** **фæнды**
 Тина фæнд -ы =дæ нæ =дæ фæнд -ы
 Тина хотеть PRS.3SG =2SG.ENCL.GEN NEG =2SG.ENCL.GEN хотеть PRS.3SG

...

Тина: Хочешь ты, не хочешь...

93 **Зоя** : **Фæнды** **дæ** , **нæ** **дæ** **фæнды** ,
 Зоя фæнд -ы =дæ нæ =дæ фæнд -ы
 Зоя хотеть PRS.3SG =2SG.ENCL.GEN NEG =2SG.ENCL.GEN хотеть PRS.3SG

бацыди-иу **усгур** , **сæ** **зæрдæмæ** **фæцыди**
 ба- цыд -и =иу усгур сæ= зæрдæ -мæ фæ- цыд -и
 PV идти PST.INTR.3SG =ITER жених POSS.3PL= сердце ALL PV идти PST.INTR.3SG

бинонтæн , **гъе** **уæд** ... **Стæй** **мæнæ** **æртæккæ** **чызг** **æмæ** **лæппу**
 бинон -т -æн гъе уæд стæй мæнæ æртæккæ чызг æмæ лæппу
 семья PL DAT ну тогда потом вот сейчас девочка и мальчик

кæ ... **иумæ** **куыд** **фæлæууынц** , **афтæ** **нæ**
 кæ иумæ куыд фæ- лæуу -ынц афтæ нæ
 делать.IMP.2SG вместе как PV стоять PRS.3PL так NEG

лæууыдысты

лæууыд -ысты
 стоять PST.INTR.3PL

Зоя: Хочешь ты, не хочешь, приходил жених, понравился семье, и тогда... К тому же сейчас девушка и молодой человек... как сейчас они вместе стоят, так не стояли.

94 **Мæ** **фыдæн** **æз** **ахæм** **фарста** **радтон** ,
 мæ= фыд -æн æз ахæм фарст -а рад -т -он
 POSS.1SG= отец DAT я такой спрашивать PST.TR.3SG дать TR PST.TR.1SG

мæ **мады** , **зæгъын** , **мын** , **куыдæй** ... **куы**
 мæ= мад -ы зæгъ -ын =мын куыдæй куы
 POSS.1SG= мать GEN сказать PRS.1SG =1SG.ENCL.DAT каким.образом если

нæ , **зæгъын** , **цыдысты** **чызджытæ** **æмæ** **лæппутæ**
 нæ зæгъ -ын цыд -ысты чыздж -ыт -æ æмæ лæппу -тæ
 NEG сказать PRS.1SG идти PST.INTR.3PL девочка PL NOM и мальчик PL

иумæ , **уæд** **æй** **куыдæй** ...
 иумæ уæд =æй куыдæй
 вместе тогда =3SG.ENCL.GEN каким.образом

Своему отцу я задала вопрос, как, говорю, ты мою мать... не ходили же, говорю, вместе девушки и молодые люди, как ты к ней (посватался)...

95.1 **Æмæ** , **дам-иу** , **пысыраты** **бамбæхстыстæм** , **хьомтæ**
 æмæ =дам =иу пысыра -т -ы ба- мбæхст -ыстæм хьом -тæ
 и =мол =ITER крапива PL INESS PV прятать PST.INTR.1PL скот PL

кæдæм тардтой , **уым** , **дам-иу** **пысыраты**
 кæдæм тард -т -ой уым =дам =иу пысыра -т -ы
 куда гнать TR PST.TR.3PL DemDist.IN =мол =ITER крапива PL INESS

бамбæхстыстæм , **æмæ** , **дам-иу** **сæ** **уырдыгæй**
 ба- мбæхст -ыстæм æмæ =дам =иу =сæ уырдыгæй
 PV прятать PST.INTR.1PL и =мол =ITER =3PL.ENCL.GEN оттуда

федтам

фед -т -ам
 PV+видеть TR PST.TR.1PL

А, говорит, мы в крапиве прятались, в той стороне, куда скотину гнали, там, говорит, мы в крапиве прятались, и оттуда их (девушек) видели.

95.2 **Æмæ** , **зæгъын-иу** **сæм** **дзургæ** **дæр**
 æмæ зæгъ -ын =иу =сæм дзур -гæ =дæр
 и сказать PRS.1SG =ITER =3PL.ENCL.ALL говорить CONV =PTCL

скодтат

с- код -т -ат
 PV делать TR PST.TR.2PL

И, я говорю, вы с ними заговаривали?

95.3 **Нæ** , **дзурæн** , **дам** , **сæм** **уыди** !
 нæ дзур -æн =дам =сæм уыд -и
 NEG говорить INF2 =мол =3PL.ENCL.ALL быть PST.INTR.3SG

Нет, разве с ними заговорить можно было!

95.4 **Нæ** **уыди** **дзурæн** .
 нæ уыд -и дзур -æн
 NEG быть PST.INTR.3SG говорить INF2

Нельзя было разговаривать.

96.1 **Федта** **мæ** – **это уже** , **уый** , **дам**
 фед -т -а =мæ это уже уый =дам
 PV+видеть TR PST.TR.3SG =1SG.ENCL.GEN это уже DemDist.NOM =мол

, **уже æгъгъæд** **уыди** .
 уже æгъгъæд уыд -и
 уже достаточный быть PST.INTR.3SG

Увидел меня – это уже, этого уже достаточно было.

96.2 **Æмæ** , **дам-иу** **сæм** **афтæмæй** **кастыстæм** , **æндæр**
 æмæ =дам =иу =сæм афтæмæй каст -ыстæм æндæр
 и =мол =ITER =3PL.ENCL.ALL так смотреть PST.INTR.1PL другой

, **дам** , **мын** **чи** **уыди** , **чи** **бар**
 =дам =мын чи уыд -и чи бар
 =мол =1SG.ENCL.DAT кто быть PST.INTR.3SG кто разрешение

лæвæрдта **чызджы** **раз** **æрлæуу** **æмæ** **йæ**
 лæвæрд -т -а чыздж -ы раз æр- лæуу -*0 æмæ =йæ
 давать TR PST.TR.3SG девочка GEN перед PV стоять IMP.2SG и =3SG.ENCL.GEN

бауром

ба- уром -*0
 PV остановить(ся) IMP.2SG

И, говорит, мы так на них смотрели, иначе, говорит, кто мне разрешал стать перед девушкой и остановить ее.

96.3 **Афтæ** , **дам** , **нæ** .
 афтæ =дам нæ
 так =мол NEG

Так, говорит, нет.

96.4 **Æртæккæ** **та** ...
 æртæккæ =та
 сейчас =же

А сейчас...

97.1 **Æртæккæ** **бафæрс** **цыфæнды** **лæппуйы** **дæр** ,
 æртæккæ ба- фæрс -*0 цы фæнд -ы лæппу -йы =дæр
 сейчас PV спрашивать IMP.2SG что хотеть PRS.3SG мальчик GEN =PTCL

чызг **та** **цæмæй** **бæрæг** **у** , **уæд** **æй** **бирæтæ**
 чызг =та цæмæй бæрæг у уæд =æй бирæ -тæ
 девочка =же чтобы заметный быть.PRS.3SG тогда =3SG.ENCL.GEN много PL

нæ **зонынц** , **цæмæй** **бæрæг** **у** , **уый** .
 нæ зон -ынц цæмæй бæрæг у уый
 NEG знать PRS.3PL что.ABL заметный быть.PRS.3SG DemDist.GEN

Спроси сейчас любого молодого человека, чем отличается хорошая девушка, многие не знают.

97.2 **Уымæн** **æмæ** **иууылдæр** **уже** **иухуызон** **сты** .
 уым -æн æмæ иууылдæр уже иу хуыз -он сты
 DemDist DAT и все уже один вид ADJ быть.PRS.3PL
 одинаковый

Потому что все сейчас одинаковые.

бакодтой , **гъа** , **æмæ** **йæ** **йæхи**
ба- код -т -ой **гъа** **æмæ** =йæ **йæ=** **хи**
PV делать TR PST.TR.3PL **ну** **и** =3SG.ENCL.GEN **POSS.3SG= REFL.GEN**
отвести
лæгæн **ратт**
лæг -æн **ратт** -*0
человек DAT **дать** IMP.2SG

Иди, отводили ее к отцу, на, отдайте ее ее мужу.

100.3 **Раздæр** **йафтæ** **уыд**
раздæр **йафтæ** **уыд** -*0
вначале так **быть** PST.INTR.3SG

Раньше было так.

101 **Мадина** : **Минæвар** **чи** **фæцæуы** **иу** **мыггагæй** **иннæ**
Мадина **минæвар** **чи** **фæ- цæу** -ы **иу** **мыггаг** -æй **иннæ**
Мадина **посланник** **кто** PV **идти** PRS.3SG **один** **род** ABL **другой**

мыггагмæ ?
мыггаг -мæ
род ALL

Мадина: А кто идет свататься от одной фамилии к другой?

102.1 **Зоя** : **Минæвар** **ацæуы** ... **равзарынц** **йер** **сыхаг** ,
Зоя **минæвар** **а- цæу** -ы **ра- взар** -ынц **йер** **сыхаг**
Зоя **посланник** PV **идти** PRS.3SG **PV** **выбирать** PRS.3PL **сейчас** **сосед**

сыхæгтæй **иу** **лæг** , **йер** **чи** **фæкуры** **ус** ,
сыхæг -т -æй **иу** **лæг** **йер** **чи** **фæ- кур** -ы **ус**
сосед PL ABL **один** **муж** **сейчас** **кто** PV **просить** PRS.3SG **женщина**

уый **йæ** **хионтæй** **иу** **æмæ** **сыхæй** **дыууæ** .
уый **йæ=** **хи** **-он** -т -æй **иу** **æмæ** **сых** -æй **дыууæ**
DemDist.NOM **POSS.3SG=** **REFL.GEN** **ADJ** **PL** **ABL** **один** **и** **квартал** ABL **два**

Зоя: Свататься идет... выбирают соседа, из числа соседей одного мужчину, кто женится, он из родственников одного берет и двоих соседей.

102.2 **Æртæйæ** **фæцæуынц** **минæвар** .
æртæ -йæ **фæ- цæу** -ынц **минæвар**
три ABL PV **идти** PRS.3PL **посланник**

Втроем идут свататься.

102.3 **Æрæгмæ** **йæ** **куы** **дæттой** , **уæддæр** **иу-æртæ**
æрæгмæ =йæ **куы** **дæтт** -ой **уæддæр** **иу** **æртæ**
поздно =3SG.ENCL.GEN **если** **давать** SBJV.3PL **все-таки** **один** **три**
примерно **три**

хатты	дæр	бацауыныц	,	уæддæр	æй	нæ
хатт -ы	=дæр	ба- цау -ыныц		уæддæр	=æй	нæ
раз GEN	=PTCL	PV идти PRS.3PL		все-таки	=3SG.ENCL.GEN	NEG

ныууадзыныц

ныу- уадз	-ыныц
PV	отпускать PRS.3PL

А если долго ее не отдают, все равно около трех раз приходят, не оставляют ее.

103	Тина	:	О	,	иу	хатт	куы	бацауыныц	,	фæзæгъыныц	,
	Тина		о		иу	хатт	куы	ба- цау -ыныц		фæ- зæгъ -ыныц	
	Тина		да		один	раз	когда	PV идти PRS.3PL		PV сказать PRS.3PL	

аныхас	уал	кæнæм	,	кæрæдзийы	бамбарæм
а- ныхас	уал	кæн -æм		кæрæдзи -йы	ба- мбар -æм
PV слово	больше	делать PRS.1PL		RCP GEN	PV знать PRS.1PL
		посоветываться			

Тина: Да, когда один раз приходят, говорят, мы пока посоветуемся, пойдем друг друга.

104.1	Зоя	:	Дыккаг	хатт	,	уæд	уже	дзуапп	раттыныц	,	мæнæ	гъе	уæд	,
	Зоя		дыккаг	хатт		уæд	уже	дзуапп	ратт -ыныц		мæнæ	гъе	уæд	
	Зоя		второй	раз		тогда	уже	ответ	дать PRS.3PL		вот	ну	тогда	

гъе	уæд	æмæ	гъе	уæд	æрбацаут		æмæ	баныхас	кæндзыстæм
гъе	уæд	æмæ	гъе	уæд	æрба- цае -ут		æмæ	ба- ныхас	кæн -дзыстæм
ну	тогда	и	ну	тогда	PV идти IMP.2PL		и	PV слово	делать FUT.1PL
									договориться

Зоя: Второй раз, тогда уже ответ дают, вот тогда-то, тогда-то приходите, договоримся.

104.2	Æмæ	бацауыныц		æртыккаг	хатт	æмæ	баныхас	кæныныц	,	мæнæ
	æмæ	ба- цау -ыныц		æртыккаг	хатт	æмæ	ба- ныхас	кæн -ыныц		мæнæ
	и	PV идти PRS.3PL		третий	раз	и	PV слово	делать PRS.3PL		вот

гъе	уæд	уыдзæни		чындзæхсæв	,	гъе	уæд	уын
гъе	уæд	уы -дзæни		чындз æхсæв		гъе	уæд	=уын
ну	тогда	быть FUT.3SG		невеста ночь		ну	тогда	=2PL.ENCL.DAT
				свадьба				

æй	раттдзыстæм	,	афтæ
=æй	ратт -дзыстæм		афтæ
=3SG.ENCL.GEN	дать FUT.1PL		так

И приходят в третий раз и договариваются, тогда-то будет свадьба, тогда мы вам ее отдадим.

104.3	Гъе	уæд	ахæссыныц
	гъе	уæд	а- хæсс -ыныц
	ну	тогда	PV носить PRS.3PL

Тогда играют свадьбу.

105.1	Агузарова	Изета	:	Кæд	Зойæйæн	хъыг	нæ	уа	,	уæддæр	та
	Агузарова	Изета		кæд	Зойæ -йæн	хъыг	нæ	уа		уæддæр	=та
	Агузарова	Изета		если	Зоя DAT	горе	NEG	быть.SBJV.3SG		все-таки	=же

æз дæр мæхицæй дæнцæг æрхæссон
 æз =дæр мæ= хицæй дæнцæг æр- хæсс -он
 я =PTCL POSS.1SG= REFL.ABL пример PV носить SBJV.1SG

Агузарова Изета: Если Зоя не обидится, опять я приведу пример.

105.2 Йер мæныл куы сдзырдтой Æгъуызартаæ , уæд
 йер мæныл куы с- дзырд -т -ой Æгъуызар -таæ уæд
 сейчас я.SUPER если PV говорить TR PST.TR.3PL Агузаров PL тогда

бар куы радтон , æрцыдысты нæм
 бар куы рад -т -он æр- цыд -ысты =нæм
 разрешение если дать TR PST.TR.1SG PV идти PST.INTR.3PL =1PL.ENCL.ALL

нæхимæ , æмæ мæ хицауæн йæ кæстæр æфсымæр
 нæ= химæ æмæ мæ= хицау -æн йæ= кæстæр æфсымæр
 POSS.1PL= REFL.ALL и POSS.1SG= хозяин DAT POSS.3SG= младший брат

уыди минавæрттимæ , о , уымæй æдде ма-иу
 уыд -и минавæр -тт -имæ о уым -æй æдде =ма =иу
 быть PST.INTR.3SG посланник PL COMIT да DemDist ABL снаружи =ещё =ITER

йемæ дыууæ лæджы уыди , æмæ-иу сæ
 йемæ дыууæ лæдж -ы уыд -и æмæ =иу =сæ
 3SG.COMIT два человек GEN быть PST.INTR.3SG и =ITER =3PL.ENCL.GEN

æрыгондæр лæппу та раласта
 æрыгон -дæр лæппу =та ра- ласт -а
 молодой COMPAR мальчик =же PV возить PST.TR.3SG

Когда обо мне заговорили Агузаровы, и когда я согласилась, к нам пришли домой, и младший брат моего свекра был вместе со сватами, да, кроме него еще двое мужчин было, и один парень помоложе их привез.

106.1 Æмæ-иу æргом мах хæдзармæ нæма , рбацыдысты ,
 æмæ =иу æргом мах хæдзар -мæ нæма рба- цыд -ысты
 и =ITER напрямик мы.NOM дом ALL ещё.не PV идти PST.INTR.3PL

фæлæ нæ бакомкоммæ царди , Зджыдон лæг уый
 фæлæ нæ= ба- комкоммæ цард -и Зджыд -он лæг уый
 но POSS.1PL= PV напротив жить PST.INTR.3SG Згид ADJ муж DemDist.NOM

дæр , Томæтæй Ирыстон (рухсаг уæд), æмæ-иу
 =дæр Томæ -т -æй Ирыстон рухс -аг уæд æмæ =иу
 =PTCL Томаев PL ABL Ирыстон свет SUF быть.IMP.3SG и =ITER
 царство ему небесное

уымæ бацыдысты , Ирыстонтæм , уый-иу
 уы -мæ ба- цыд -ысты Ирыстон -т -æм уый =иу
 DemDist ALL PV идти PST.INTR.3PL Осетия PL ALL DemDist.NOM =ITER

хицауы ‘ фсымæр чи уыди , Таймураз , уымæй
хицау -ы фсымæр чи уыд -и Таймураз уым -æй
хозяин GEN брат кто быть PST.INTR.3SG Таймураз DemDist ABL

каджындæр лæг æнæхъæн Садонгомы нæ уыди ,
кад -джын -дæр лæг æнæхъæн Садон гом -ы нæ уыд -и
почёт ADJ COMPAR муж весь Садон ущелье GEN PTCL быть PST.INTR.3SG

æмæ гъе уый загъта , фидаугæ
æмæ гъе уый загът -а фидау -гæ
и ну DemDist.NOM сказать PST.TR.3SG заключать.брачный.договор CONV

каенæм , æмæ бафидыдтой .
каен -æм æмæ ба- фидыд -т -ой
делать IMP.1PL и PV заключать.брачный.договор TR PST.TR.3PL

И договорились, и вот моего свекра брат, Таймураз, он был самым уважаемым человеком в Садоне, и он сказал, давайте договоримся, и они договорились.

110 Йæ дзыппæй систа уæд фынддæс туманы ,
йæ= дзыпп -æй с- ист -а уæд фынддæс туман -ы
POSS.3SG= карман ABL PV брать PST.TR.3SG тогда пятнадцать червонец GEN

уæды заманы ма стыр æхцайыл нымад уыдысты ,
уæд -ы заман -ы =ма стыр æхца -йыл нымад уыд -ысты
тогда GEN время INESS =ещё большой деньги SUPER счет быть PST.INTR.3PL

æмæ сæ æрæвæрдта æмæ загъта , йер
æмæ =сæ æр- æвæрд -т -а æмæ загът -а йер
и =3PL.ENCL.GEN PV класть TR PST.TR.3SG и сказать PST.TR.3SG сейчас

ардыгæй фæстæмæ уæ чызг у мах , Æгъуызартыл
ардыгæй фæстæмæ уæ= чызг у мах Æгъуызар -т -ыл
отсюда обратно POSS.2PL= девочка быть.PRS.3SG мы.GEN Агузаров PL SUPER

нымад .
нымад
счет

Из кармана он достал сто пятьдесят рублей, в те времена это была еще большая сумма, и положил их и сказал, с этих пор ваша девочка уже наша, считается Агузаровой.

111 Æмæ мæ мад сæ фæстæ ракасти , æмæ
æмæ мæ= мад сæ= фæстæ ра- каст -и æмæ
и POSS.1SG= мать POSS.3PL= после PV смотреть PST.INTR.3SG и

мæ мадæн æдде афтæ , уый фæстæ мидаемæ куы ‘
мæ= мад -æн æдде афтæ уый фæстæ мидаемæ куы
POSS.1SG= мать DAT снаружи так DemDist.GEN после внутри если

рбахызти	мæ	мад	уæд	афтæ	Таймураз	дам
рба- хызт -и	мæ=	мад	уæд	афтæ	Таймураз	=дам
PV лезть PST.INTR.3SG	POSS.1SG=	мать	тогда	так	Таймураз	=мол

афтæ загъта	ды дæ	ныр сæ	мыггагæй	æмæ
афтæ загът -а	ды дæ	ныр сæ=	мыггаг -æй	æмæ
так сказать PST.TR.3SG	ты быть.PRS.2SG	сейчас POSS.3PL=	род ABL	и

...

И моя мама за ними выглянула, и моей маме на улице он говорит, потом когда мама зашла внутрь, тогда говорит, Таймураз, говорит, сказал так, ты теперь из их фамилии и...

112 Ахуыргæнæгæй	куыстон	Зджыды	уæд	куы
ахуыр гæн -æг	-æй куыст -он	Зджыд -ы	уæд	куы
учеба делать PTCP.PRS ABL	работать PST.TR.1SG	Згид INESS	тогда	когда
учительница				

бацыдтæн	уæд	гъе æмæ	дам	мах	уым	бирæ
ба- цыд -тæн	уæд	гъе æмæ	=дам	мах	уым	бирæ
PV идти PST.INTR.1SG	тогда	ну и	=мол	мы.NOM	DemDist.IN	много

стæм	мах	стыр	мыггаг стæм	мах	каджын
стæм	мах	стыр	мыггаг стæм	мах	кад -джын
быть.PRS.1PL	мы.NOM	большой	род	быть.PRS.1PL	мы.NOM почёт ADJ

мыггаг стæм	хорз	лæгтæ	нæм	и	æмæ
мыггаг стæм	хорз	лæг -т -æ	=нæм	и	æмæ
род	быть.PRS.1PL	хороший	человек PL NOM	=1PL.ENCL.ALL	EXST и

уый	мах	мыггагæй	у	æмæ йæхи
уый	мах	мыггаг -æй	у	æмæ йæ= хи
DemDist.NOM	мы.GEN	род ABL	быть.PRS.3SG	и POSS.3SG= REFL.GEN

куыд æмбæлы	ахæм цыдæй	куыд æрбацауа
куыд æмбæл -ы	ахæм цыд -æй	куыд æрба- цау -а
как подобать PRS.3SG	такой идти.PART.PST ABL	как PV идти SBJV.3SG

афтæ	ома	бабæттæд	йæ	сæрыл	хæцъил
афтæ	ома	ба- бæтт -æд	йæ=	сæр -ыл	хæцъил
так	то есть	PV связывать IMP.3SG	POSS.3SG=	голова SUPER	косынка

Учительницей я работала тогда в Згиде, когда пришла, и, говорит, нас там много, мы большая фамилия, мы уважаемая фамилия, у нас есть хорошие люди, и она из нашей фамилии, и пусть как следует, в таком виде она придет, то есть так, чтобы повязала на голову косынку.

113.1 Æмæ æз фæкуыдтон	æз уый	нæ
æмæ æз фæ- куыд -т -он	æз уый	нæ
и я PV плакать TR PST.TR.1SG	я DemDist.NOM	NEG

бакæндзынæн , **адæм** , **зæгъын** , **зæгъдзысты** , **ай**
ба- кæн -дзынæн адæм зæгъ -ын зæгъ -дзысты ай
PV делать FUT.1SG люди сказать PRS.1SG сказать FUT.3PL DemProx.NOM

гъе уый **фыдæй** **марди** , **æмæ мæм** **тынг**
гъе уый фыд -æй мард -и æмæ =мæм тынг
ну DemDist.NOM зло ABL умирать PST.INTR.3SG и =1SG.ENCL.ALL очень

йед касти
йед каст -и
HES смотреть PST.INTR.3SG

И я проплакала, не сделаю я этого, люди, говорю, скажут, она только об этом и мечтала.
Идиома?

113.2 **Уыдтæн** , **мæнæ куыд фæзæгъынц** , **современный** ,
уыд -тæн мæнæ куыд фæ- зæгъ -ынц современный
быть PST.INTR.1SG вот как PV сказать PRS.3PL

ацы дуджы чызгыл нымад уыдтæн ,
ацы дудж -ы чызг -ыл нымад уыд -тæн
DemProx эпоха GEN девочка SUPER счет быть PST.INTR.1SG

мæхимæ гæсгæ
мæ= химæ гæсгæ
POSS.1SG= REFL.ALL в соответствии

Была, как говорится, современная, современной девушкой считалась, по-моему.

114.1 **Фæлæ** , **мæгъа** , **зæгъын** , **нæ бацæудзынæн** , **ницæй**
фæлæ мæгъа зæгъ -ын нæ ба- цæу -дзынæн ницæй
но не знаю сказать PRS.1SG NEG PV идти FUT.1SG ничто.GEN

тыххæй , **зæгъын**
тыххæй зæгъ -ын
для сказать PRS.1SG

Но, не знаю, говорю, не пойду, ни за что, говорю.

114.2 **Фæлæ уæддæр** , **мæгъа** , **æфсарм** , **æви йæ** **цы**
фæлæ уæддæр мæгъа æфсарм æви =йæ цы
но все-таки не знаю совесть или =3SG.ENCL.GEN что

зæгъон ...
зæгъ -он
сказать SBJV.1SG

Но все равно, не знаю, совесть или как это назвать...

115 **Тина** : **Æгъдау** .
Тина æгъдау
Тина обычай

Тина: Агъдау.

116.1 **Агузарова Изета** : **Æгъдау** , **о** .
Агузарова Изета æгъдау о
Агузарова Изета обычай да

Агузарова Изета: Агъдау, да.

116.2 **Æмæ раздæр бакодтон** , **пуховкæ** **афтæ æддейы** ,
æмæ раздæр ба- код -т -он пуховкæ афтæ æдде -йы
и вначале PV делать TR PST.TR.1SG пуховый платок так снаружи INESS
надеть

фæлæ-иу æй , **уый** **фæстæ къласы-иу** **йæ**
фæлæ =иу =æй уый фæстæ кълас -ы =иу =йæ
но =ITER =3SG.ENCL.GEN DemDist.GEN после класс INESS =ITER =3SG.ENCL.GEN

кæм фелвæстон , **кæм-иу æй**
кæм фе- лвæст -он кæм =иу =æй
где PV тянуть,притягивать PST.TR.1SG где =ITER =3SG.ENCL.GEN

абастон , **цыдæр хæцъил** .
а- баст -он цы -дæр хæцъил
PV связывать PST.TR.1SG что INDEF косынка

И сначала я одела пуховый платок снаружи, но потом в классе где снимала, где завязывала, какой-то платочек.

117.1 **Æмæ гъе афтæ цалдæр** , **къуырийы** , **цалынмæ**
æмæ гъе афтæ цал -дæр къуыри -йы цалынмæ
и ну так сколько INDEF неделя GEN пока

чындрхæсджытæ , **рцыдысты** **æмæ мæ**
чындр хæс -дж -ыт -æ р- цыд -ысты æмæ =мæ
невеста носить PTCP.PRS PL NOM PV идти PST.INTR.3PL и =1SG.ENCL.GEN
забирающий невесту

цалынмæ ахастой **Æгъуызартæ** , **гъе уодмæ** **афтæ** .
цалынмæ а- хаст -ой Æгъуызар -тæ гъе уод =мæ афтæ
пока PV носить PST.TR.3PL Агузаров PL ну тогда =1SG.ENCL.ABL так

И так несколько недель, пока не приехали чындрхæсджытæ (люди, в день свадьбы приезжающие за невестой) и пока Агузаровы меня не забрали, до тех пор так.

117.2 **Стæй мæнæ куы бафидыдтой** , **уымæ**
стæй мæнæ куы ба- фидыд -т -ой уы -мæ
потом вот когда PV заключать.брачный.договор TR PST.TR.3PL DemDist ALL

гæсгæ , **æгъдау куыд у** , **уымæ** **гæсгæ** .
гæсгæ æгъдау куыд у уы -мæ гæсгæ
в соответствии обычай как быть.PRS.3SG DemDist ALL в соответствии

А когда они договорились, к тому, какова традиция, к этому (говорю).

118 **Æмæ бафидыдтой** , **ацыдысты** **æмæ**
 æмæ ба- фидыд -т -ой а- цыд -ысты æмæ
 и PV заключать.брачный.договор TR PST.TR.3PL PV идти PST.INTR.3PL и

фæстæмæ Ирыстонтæм , **æмæ сын** **æхсызгон нæ**
 фæстæмæ Ирыстон -т -æм æмæ =сын æхсызгон нæ
 обратно Ирыстон PL ALL и =3PL.ENCL.DAT приятный PTCL

уыди , **бафидыдтой** , **зæгъгæ** ,
 уыд -и ба- фидыд -т -ой зæгъ -гæ
 быть PST.INTR.3SG PV заключать.брачный.договор TR PST.TR.3PL сказать CONV
 мол

æмæ Ирыстонты **дуармæ** **ацыдысты** , **кæрæдзийы**
 æмæ Ирыстон -т -ы дуар -мæ а- цыд -ысты кæрæдзи -йы
 и Ирыстон PL GEN дверь ALL PV идти PST.INTR.3PL RCP GEN

акомкоммæ цардыстæм **мах** , **мах хæдзар** , **уыцырдæм та**
 а- комкоммæ цард -ыстæм мах мах хæдзар уыцы -рдæм =та
 PV напротив жить PST.INTR.1PL мы.NOM мы.GEN дом тот DIR =же

Ирыстонтæ , **æмæ дуармæ** **фæлæууыдысты** , **æмæ зарын**
 Ирыстон -т -æ æмæ дуар -мæ фæ- лæууыд -ысты æмæ зар -ын
 Ирыстон PL NOM и дверь ALL PV стоять PST.INTR.3PL и петь INF

байдыдтой

ба- йдыд -т -ой
 PV начинать/ся TR PST.TR.3PL

И договорились они, ушли и обратно зашли к Ирыстону, и им ведь было приятно, что они договорились, мол, и они пошли к воротам дома Ирыстона, мы жили напротив друг друга, сюда наш дом, а в ту сторону – Ирыстона, и они простояли у ворот и начали петь.

119.1 **Æмæ махыл** **ацыдысты** **æхсæвы** **иу** **сахатыл** ,
 æмæ мах -ыл а- цыд -ысты æхсæв -ы =иу сахат -ыл
 и мы SUPER PV идти PST.INTR.3PL ночь INESS =ITER час SUPER

часыл , **уырыссагау** , **æмæ часæй** **цыппармæ** **уынджы**
 час -ыл уырыссаг -ау æмæ час -æй цыппар -мæ уындж -ы
 час SUPER русский EQU и час ABL четыре ALL улица GEN

фæкодтой **заргæ** .
 фæ- код -т -ой зар -гæ
 PV делать TR PST.TR.3PL петь CONV

И от нас они ушли ночью, в час ночи, по-русски, и с часу до четырёх они пели на улице.

119.2 **Æмæ мах** **та нæ** **рухсытæ** **ахуыссын** **кæнын**
 æмæ мах =та нæ= рухс -ытæ а- хуысс -ын кæн -ын
 и мы.NOM =же POSS.1PL= свет PL PV спать INF делать INF

нæм худинаг касти , **ома** , **зæгъдзысты** , **мæнæ**
 =нæм худинаг каст -и ома зæгъ -дзысты мæнæ
 =1PL.ENCL.ALL позор смотреть PST.INTR.3SG то есть сказать FUT.3PL вот

сæ уазджытæ федде сты , **æмæ æвваст**
 =сæ уазджы -т -æ фе- дде сты æмæ æвваст
 =3PL.ENCL.GEN гость PL NOM PV снаружи быть.PRS.3PL и сразу

хуыссинмæ **фесты** , **зæгъгæ**
 хуысс -ын -мæ фе- сты зæгъ -гæ
 спать INF ALL PV быть.PRS.3PL сказать CONV

А мы свет погасить нам было стыдно, то есть, вдруг подумают, вот гости ушли, и они сразу же легли спать.

120 **Æмæ уымæ** **гæсгæ** , **мæ мад афтæ** , **кæй**
 æмæ уы -мæ гæсгæ мæ= мад афтæ кæй
 и DemDist ALL в соответствии POSS.1SG= мать так кто.GEN

фæдыл , **дам** , **æрцыдысты** , **уый** **бадæд** **æмæ**
 фæд -ыл =дам æр- цыд -ысты уый бад -æд æмæ
 след SUPER =мол PV идти PST.INTR.3PL DemDist.NOM сидеть IMP.3SG и

йед ... **æмæ сæм** **кæсæд**
 йед æмæ =сæм кæс -æд
 HES и =3PL.ENCL.ALL смотреть IMP.3SG

И поэтому, моя мама говорит, вот за кем, говорит, они пришли, та пусть и сидит... и смотрит.

121.1 **Æмæ æз дæр бадтæн** , **уый** **фæстæ зæгъын** ,
 æмæ æз =дæр бад -тæн уый фæстæ зæгъ -ын
 и я =PTCL сидеть PST.INTR.1SG DemDist.GEN после сказать PRS.1SG

а-æмæ рухсмæ дæр куы и фынаей кæнын
 а æмæ рухс -мæ =дæр куы и фынаей кæн -ын
 и свет ALL =PTCL ведь EXST сон делать INF

И я тоже сидела, а потом думаю, можно же и при свете спать.

121.2 **Уыдон** **æдде зарыдысты** **æмæ ... Йер афтæ**
 уыдон æдде зарыд -ысты æмæ йер афтæ
 DemDist.PL.NOM снаружи петь PST.INTR.3PL и сейчас так

уыди **хабар**
 уыд -и хабар
 быть PST.INTR.3SG известие

Они на улице пели и... Вот так было дело.

122 **Стæй мæ** **куы** **рхастой** , **Зойæ дæр**
 стæй =мæ куы р- хаст -ой Зойæ =дæр
 потом =1SG.ENCL.GEN если PV носить PST.TR.3PL Зоя =PTCL

уын	æй	зæгъдзæн	, фæлæ ... мæхæдæг
=уын	=æй	зæгъ -дзæн	фæлæ мæхæдæг
=2PL.ENCL.DAT	=3SG.ENCL.GEN	сказать FUT.3SG	но я.сам

æй	... æз	ма	йæ	мæхиуыл	уыцы
=æй	æз	=ма	=йæ	мæхи =уыл	уыцы
=3SG.ENCL.GEN	я	=ещё	=3SG.ENCL.GEN	я.сам.GEN =2PL.ENCL.SUPER	тот

æгъдау	банкъардтон	, Зджыды	афтæ	у	, йер
æгъдау	ба-нкъард	-т -он	Зджыд -ы	афтæ у	йер
обычай	PV чувствовать	TR PST.TR.1SG	Згид INESS	так быть.PRS.3SG	сейчас

мæнæ	быдыры	хъæуты	та	афтæ	у	, чынды	абон
мæнæ	быдыр -ы	хъæу -т -ы	=та	афтæ у		чынды	абон
вот	поле GEN	село PL INESS	=же	так	быть.PRS.3SG	невеста	сегодня

хæссынц	, абон	лæппуйы	хæдзары	у	чындыæхсæв
хæсс -ынц	абон	лæппу -йы	хæдзар -ы	у	чынды æхсæв
носить PRS.3PL	сегодня	мальчик GEN	дом INESS	быть.PRS.3SG	невеста ночь
					свадьба

А еще когда меня забрали, и Зоя вам тоже скажет, но... то, что я сама... я еще этот обычай на себе испытала, в Згиде так, а в низменных селах так, сегодня едут за невестой, сегодня же свадьба в доме жениха.

123.1 Зджыды	та	афтæ	нæ	уыди	, сабаты
Зджыд -ы	=та	афтæ	нæ	уыд -и	сабат -ы
Згид INESS	=же	так	NEG	быть PST.INTR.3SG	суббота INESS

мæм	чындыæхсæджытæ	æрцыдысты	,
=мæм	чынды хæс -дж	-ыт -æ æр- цыд -ысты	
=1SG.ENCL.ALL	невеста носить PTCP.PRS PL NOM	PV идти PST.INTR.3PL	
	забирающий невесту		

Хуымгæнæны	мæй	уыди	, фарæстæм	, æрцыдысты
Хуымгæнæн -ы	мæй	уыд -и	фарæст -æм	æр- цыд -ысты
апрель GEN	месяц	быть PST.INTR.3SG	девять ORD	PV идти PST.INTR.3PL

æмæ	мæ	сабаты	баластой
æмæ =мæ		сабат -ы	ба- ласт -ой
и =1SG.ENCL.GEN		суббота INESS	PV возить PST.TR.3PL

А в Згиде не так было, в субботу за мной приехали чындыæхсæджытæ (свита), был апрель, девятое число, приехали и привезли меня в субботу.

123.2 Тынг	æрæджиу	бахæцца	стæм	Зджыдмæ	, æмбисæхсæв
тынг	æрæджиу	ба- хæцца	стæм	Зджыд -мæ	æмбис æхсæв
очень	поздно	PV смешанный	быть.PRS.1PL	Згид ALL	половина ночь
			достигнуть		полночь

дыуадæс	сахаты	гъе	уæд	уыди
дыуадæс	сахат -ы	гъе	уæд	уыд -и
двенадцать	час GEN	ну	тогда	быть PST.INTR.3SG

Очень поздно мы доехали в Згид, посреди ночи, уже было двенадцать часов.

123.3 **Æмæ мыд райуæрстон** , **мыдыкъус куыд**
æмæ мыд рай- уæрст -он мыд -ы къус куыд
и мёд PV раздавать PST.TR.1SG мёд GEN чашка как

фæуарынц , **афтæ** .
фæ- уар -ынц афтæ
PV раздавать PRS.3PL так

И я раздала мёд, так, как обычно раздают чашу с мёдом.

124 **Тина : Гъе уыцы афон ?**
Тина гъе уыцы афон
Тина ну тот время

Тина: В это время?

125.1 **Агузарова Изета : Гъе уыцы афон** , **о** , **фенхъæлмаэ**
Агузарова Изета гъе уыцы афон о фе- нхъæл -мæ
Агузарова Изета ну тот время да PV надежда ALL

кастысты .
каст -ысты
смотреть PST.INTR.3PL
ждать

Агузарова Изета: В это время, да, они прождали.

125.2 **Фæлæ сæм чындзæхсæв та вæййы дыккаг бон** .
фæлæ =сæм чындз æхсæв =та вæйй -ы дыккаг бон
но =3PL.ENCL.ALL невеста ночь =же бывать PRS.3SG второй день
свадьба

А свадьба у них бывает на второй день.

125.3 **Æмæ ам уый каддын нæ уыди** , **мæнæ**
æмæ ам уый кад -ддын нæ уыд -и мæнæ
и DemProx.IN DemDist.GEN почёт ADJ PTCL быть PST.INTR.3SG вот
здесь

цал къухдарæны йæм æрцыди , **куыд**
цал къух дар -æн -ы =йæм æр- цыд -и куыд
сколько рука содержать INF2 GEN =3SG.ENCL.ALL PV идти PST.INTR.3SG как
кольцо

æм æрцыди , **æмæ уыдон та сæ**
=æм æр- цыд -и æмæ уыдон =та =сæ
=3SG.ENCL.ALL PV идти PST.INTR.3SG и DemDist.PL.NOM =же =3PL.ENCL.GEN

хуынтæ хастой хуыцаубоны .
хуын -тæ хаст -ой хуыцаубон -ы
подарок PL носить PST.TR.3PL воскресенье INESS

И здесь же было престижно, сколько колец ей подарили, как подарили, а они свои подарки несли в воскресенье.

126.1 **Æмæ йер æз дæр нымад чызг уыдтæн**
 æмæ йер æз =дæр нымад чызг уыд -тæн
 и сейчас я =PTCL счет девочка быть PST.INTR.1SG

нæхимæ , мæ хъæуы , УЗКайы
 нæ= химæ мæ= хъæу -ы УЗКа -йы
 POSS.1PL= REFL.ALL POSS.1SG= село INESS УЗК-а INESS

И я тоже считалась хорошей девушкой у себя дома, в нашем селе, в УЗК.

126.2 **Æмæ дын мæм уæртæ æрбацауынц , æмæ**
 æмæ =дын =мæм уæртæ æрба- цау -ынц æмæ
 и =2SG.ENCL.DAT =1SG.ENCL.ALL вон PV идти PRS.3PL и

дын сæ къухты æртæ къоппы йедтæмæ нæ
 =дын сæ= къух -т -ы æртæ къопп -ы йедтæмæ нæ
 =2SG.ENCL.DAT POSS.3PL= рука PL GEN три коробка GEN кроме NEG

И вот они идут ко мне, и у них в руках только лишь три коробочки.

126.3 **Æмæ алчидæр кæсы æмæ хæрзаг зæгъынц ,**
 æмæ алчи =дæр кæс -ы æмæ хæрзаг зæгъ -ынц
 и каждый =PTCL смотреть PRS.3SG и вероятно сказать PRS.3PL

Изетæйы хуызæн Изетæ æмæ уæртæ æртæ къухдарæны тыххæй
 Изетæ -йы хуызæн Изетæ æмæ уæртæ æртæ къух дар -æн -ы тыххæй
 Изета GEN похожий Изета и вон три рука содержать INF2 GEN для
 кольцо

æрхауди

æр- хауд -и
 PV падать PST.INTR.3SG

И все смотрят, и небось думают, вроде Изеты Изета, и вот всего-то три колечка.

127.1 **Фæлæ уый фæстæ дыккаг бон сæ хуынтæ куы**
 фæлæ уый фæстæ дыккаг бон сæ= хуын -тæ куы
 но DemDist.GEN после второй день POSS.3PL= подарок PL когда

хастой , уæд та , чындзæхсæв гъе уæд нæ
 хаст -ой уæд =та чындз æхсæв гъе уæд нæ
 носить PST.TR.3PL тогда =же невеста ночь ну тогда PTCL
 свадьба

уыди , æмæ бабирæ сты , кæйдæр
 уыд -и æмæ ба- бирæ сты кæй -дæр
 быть PST.INTR.3SG и PV много быть.PRS.3PL кто.GEN INDEF
 стать много

загъдау , фæлæ
 загъд -ау фæлæ
 сказать.PART.PST EQU но

Но потом, на второй день, когда они несли подарки, то, свадьба же была тогда, и стало их много, как говорится, но...

127.2 **Скодтой** **мын** **æгъдау** , **чындзæхсæв** **уыцы** **бон**
 с- код -т -ой =мын æгъдау чындз æхсæв уыцы бон
 PV делать TR PST.TR.3PL =1SG.ENCL.DAT обычай невеста ночь тот день
 свадьба

уыди , **куыд** **вæййы** , **афтæ** , **ссыдысты**
 уыд -и куыд вæйй -ы афтæ с- сыд -ысты
 быть PST.INTR.3SG как бывать PRS.3SG так PV идти PST.INTR.3PL

Оказали мне почет, свадьба была в тот день, как полагается, так, приехали.

128 **Мæ** **фæстæ** **цы** **дынджыр** **хуындзæуттæ**
 мæ= фæстæ цы дынджыр хуын дзæу -ттæ
 POSS.1SG= после что большой подарок идти PL

молодёжь, которая едет из дома невесты в дом жениха

ссыди , **бирæйæ** **ссыдысты** , **æмæ** **цалæй**
 с- сыд -и бирæ -йæ с- сыд -ысты æмæ цал -æй
 PV идти PST.INTR.3SG много ABL PV идти PST.INTR.3PL и сколько ABL

уыдысты , **уæды** **замантæм** **гæсгæ** , **бирæйæ**
 уыд -ысты уæд -ы заман -т -æм гæсгæ бирæ -йæ
 быть PST.INTR.3PL тогда GEN время PL ALL в соответствии много ABL

ссыдысты , **æгъдауыл** **цыд** **скодтой** ,
 с- сыд -ысты æгъдау -ыл цыд с- код -т -ой
 PV идти PST.INTR.3PL обычай SUPER идти.PART.PST PV делать TR PST.TR.3PL

ома **дзы** **хæдзуйæ** **нич** **уыди** , **ныр**
 ома =дзы хæд- дзу -йæ ничи уыд -и ныр
 то есть =3SG.ENCL.ABL само идти ABL никто быть PST.INTR.3SG сейчас

хæдзуйæ **бакæлынц** **кайфæнды** **машинайы** **дæр** ,
 хæд- дзу -йæ ба- кæл -ынц кай фæнд -ы машина -йы =дæр
 само идти ABL PV литься PRS.3PL кто.GEN хочет PRS.3SG машина INESS =PTCL
 устремиться

о
о
 да

За мной большое число хуындзæуттæ (молодежь, которая едет из дома невесты в дом жениха на второй день) приехали, много их приехало, они, как полагается, ехали, т.е., сам по себе, без приглашения, никто не приехал, сейчас по своему желанию заваливаются в чью угодно машину, да.

129.1 **Æмæ** **цалæй** **цыдысты** , **уалæй** **мæм** **чи**
 æмæ цал -æй цыд -ысты уал -æй =мæм чи
 и сколько ABL идти PST.INTR.3PL столько ABL =1SG.ENCL.ALL кто

иронау **дзырдта** , **чи** **уырыссагау** : «
 ирон -ау дзырд -т -а чи уырыссаг -ау
 осетинский EQU говорить TR PST.TR.3SG кто русский EQU

Хуыцаухатырæй , **дæ** **бон** **уæлдæр** **ссæуын** **нæ**
 Хуыцау хатыр -æй дæ= бон уæлдæр с- сæу -ын нæ
 бог прощение ABL POSS.2SG= возможность выше PV идти INF NEG
 Боже мой
уыди ?»,
 уыд -и
 быть PST.INTR.3SG

И сколько их было, все мне кто по-осетински говорил, кто по-русски: «Боже мой, ты выше не могла забраться?»

129.2 – **чи** **уырыссагау** : « **Ты выше не** **могла забраться** ?».
 чи уырыссаг -ау ***
 кто русский EQU

, – кто по-русски: «Ты выше не могла забраться?».

129.3 **Афтæ фæтарстысты** **фæндагыл** .
 афтæ фæ- тарст -ысты фæндаг -ыл
 так PV бояться PST.INTR.3PL путь SUPER

Так они испугались по дороге.

130.1 **Æмæ чындзæхсæв ахицæн** **и** , **уæддæр та** ... **Æмæ**
 æмæ чындз æхсæв а- хицæн и уæддæр =та Æмæ
 и невеста ночь PV отдельный EXST все-таки =же и
 свадьба закончиться
мæ **ме** ‘ **фсин** **раргом** **кодта** .
 =мæ ме= фсин ра- ргом код -т -а
 =1SG.ENCL.GEN POSS.1SG= свекровь PV лицо делать TR PST.TR.3SG
 представить

И свадьба закончилась, и все равно... И моя свекровь представила меня.

130.2 **Къуырийы бонмæ та** ... **къуыри та** **мæ** **мæ**
 къуыри -йы бон -мæ =та ... къуыри =та =мæ мæ=
 неделя GEN день ALL =же неделя =же =1SG.ENCL.GEN POSS.1SG=

хицаумæ **не** ‘ **ргом** **кодта** .
 хицау -мæ не ргом код -т -а
 хозяин ALL NEG лицо делать TR PST.TR.3SG
 представить

А через неделю... А неделю меня моему свекру не представляла она.

130.3 **Къуыри куы рацыди** , **уæд** **лæгты** **æрæмбырд**
 къуыри куы ра- цыд -и уæд лæг -т -ы æр- æмбырд
 неделя когда PV идти PST.INTR.3SG тогда муж PL GEN PV собрание

кодта , **йе** ‘ **фсымæрты** , **йæ** **сыхаг**
 код -т -а йе= фсымæр -т -ы йæ= сыхаг
 делать TR PST.TR.3SG POSS.3SG= брат PL GEN POSS.3SG= сосед
 собрать

лæгты , **мыггаджы** **лæгты** , **æмæ** **мæ** **се**
 лæг -т -ы мыггадж -ы лæг -т -ы æмæ =мæ се=
 муж PL GEN род GEN муж PL GEN и =1SG.ENCL.GEN POSS.3PL=

ппæт дæр сæхимæ **ракодтой** **æмæ** **мæ**
 ппæт =дæр сæ= химæ ра- код -т -ой æмæ =мæ
 все =PTCL POSS.3PL= REFL.ALL PV делать TR PST.TR.3PL и =1SG.ENCL.GEN

раргом кодтой
 ра- ргом код -т -ой
 PV лицо делать TR PST.TR.3PL
 представить

Когда прошла неделя, то он собрал мужчин, своих братьев, соседей, мужчин фамилии, и они меня вывели к себе и меня им представили.

131 **Æмæ** **мæ** **мæ** **хицау** **агъай** **дæр** **дзурын** **не**
 æмæ =мæ мæ= хицау агъай =дæр дзур -ын не
 и =1SG.ENCL.GEN POSS.1SG= хозяин конечно =PTCL говорить INF NEG

скодта , **фæлæ** **мын** **æргомæггаг** **æхца**
 с- код -т -а фæлæ =мын æргом -æггаг æхца
 PV делать TR PST.TR.3SG но =1SG.ENCL.DAT откровенный DEST деньги

сæвæрдта , **æмæ** **æз** **дæр** **бавдæлыдтæн** **æмæ**
 с- æвæрд -т -а æмæ æз =дæр ба- вдæлыд -тæн æмæ
 PV класть TR PST.TR.3SG и я =PTCL PV иметь время PST.INTR.1SG и
 удосузиться

дзы **мæнæ** **ацы** **хъусдæджытæ** **гъе** **уыдонæй**
 =дзы мæнæ ацы хъус дæдж -ытæ гъе уыдон -æй
 =3SG.ENCL.ABL вот DemProx ухо кольцо PL ну DemDist.PL.NOM ABL
 серёжка

балхæдтон
 ба- лхæд -т -он
 PV купить TR PST.TR.1SG

И мой свекор, конечно же, меня заговорить не заставил, но деньги положил за то, что меня ему представили, и я тоже собралась и купила на них вот эти сережки на эти деньги.

132 **Мадина** : **Кæдæй** **нырмæ** **сæ** **дары** !
 Мадина кæд -æй ныр -мæ =сæ дар -ы
 Мадина когда ABL сейчас ALL =3PL.ENCL.GEN содержать PRS.3SG

Мадина: С каких пор она их носит!

133.1 **Агузарова Изета** : **О** .
 Агузарова Изета о
 Агузарова Изета да

Агузарова Изета: Да.

133.2 **Йер** **мæ** **хицауы** **кæстæр** **æфсымæр** **мæ** , **Солтанбег**
 йер **мæ=** **хицау** **-ы** **кæстæр** **æфсымæр** **=мæ** **Солтанбег**
 сейчас **POSS.1SG=** **хозяин** **GEN** **младший** **брат** **=1SG.ENCL.GEN** **Солтанбег**

, **уый** **мæ** **дзурын** **скодта** , **Таймураз**
 уый **=мæ** **дзур** **-ын** **с-** **код** **-т** **-а** **Таймураз**
DemDist.NOM **=1SG.ENCL.GEN** **говорить** **INF** **PV** **делать** **TR** **PST.TR.3SG** **Таймураз**

дæр **мæ** **не** **сдзурын** **кодта** .
 =дæр **=мæ** **не** **с-** **дзур** **-ын** **код** **-т** **-а**
 =PTCL **=1SG.ENCL.GEN** **NEG** **PV** **говорить** **INF** **делать** **TR** **PST.TR.3SG**

А младший брат моего свекра, Солтанбег, он меня и заговорить с ним заставил, а Таймураз тоже нет.

134 **Æмæ** **къуырийы** **фæстæ** **уæд** **уже** **мæ** **хицауы** **цурмæ**
 æмæ **къуыри** **-йы** **фæстæ** **уæд** **уже** **мæ=** **хицау** **-ы** **цур** **-мæ**
 и **неделя** **GEN** **после** **тогда** **уже** **POSS.1SG=** **хозяин** **GEN** **около** **ALL**

цыдтæн , **æгъдау** **ын** **лæвæрдтон** , **нæ**
 цыд **-тæн** **æгъдау** **=ын** **лæвæрд** **-т** **-он** **нæ**
 идти **PST.INTR.1SG** **обычай** **=3SG.ENCL.DAT** **давать** **TR** **PST.TR.1SG** **NEG**

йæм **сдзырдтон** , **йæ** **цурь-иу**
 =йæм **с-** **дзырд** **-т** **-он** **йæ=** **цур** **-ы** **=иу**
 =3SG.ENCL.ALL **PV** **говорить** **TR** **PST.TR.1SG** **POSS.3SG=** **около** **INESS** **=ITER**

кæдфæнды **дæр** **дардтон** , **фæлæ-иу** ... **афтæ** ,
 кæд **фæнд** **-ы** **=дæр** **дард** **-т** **-он** **фæлæ** **=иу** **афтæ**
 когда **хотеть** **PRS.3SG** **=PTCL** **содержать** **TR** **PST.TR.1SG** **но** **=ITER** **так**

куы **фæналатдæр** **дæн** , **уæд** **æдде** ...
 куы **фæ-** **налат** **-дæр** **дæн** **уæд** **æдде**
 когда **PV** **нахал** **COMPAR** **быть.PRS.1SG** **тогда** **снаружи**

систон-иу **мæ** **сæрбæттæн** .
 с- **ист** **-он** **=иу** **мæ=** **сæр** **бæтт** **-æн**
PV **брат** **PST.TR.1SG** **=ITER** **POSS.1SG=** **голова** **связывать** **INF2**
платок

И спустя неделю, тогда я уже могла показаться на глаза свекру, оказывала ему почести, не заговорила с ним, и в его присутствии всегда носила (платок), но... так, когда уже стала наглее, то на улице... снимала свой платок.

135 **Сæхæдæг** **мын** **загътой** , **фæлæ-иу** **уæддæр** ,
 сæ= **хæдæг** **=мын** **загът** **-ой** **фæлæ** **=иу** **уæддæр**
POSS.3PL= **REFL** **=1SG.ENCL.DAT** **сказать** **PST.TR.3PL** **но** **=ITER** **все-таки**

хибарæй **цæрын** **байдыдтам** , **æмæ-иу** **уырдаем** ,
 хибар **-æй** **цæр** **-ын** **ба-** **йдыд** **-т** **-ам** **æмæ** **=иу** **уырдаем**
уединённый **ABL** **жить** **INF** **PV** **начинать/ся** **TR** **PST.TR.1PL** **и** **=ITER** **туда**

куы	ныццыдтæн	,	уæд-иу	никуы	уыдтæн	йед	...
куы	ныц- цыд -тæн		уæд =иу	никуы	уыд -тæн	йед	
когда	PV идти PST.INTR.1SG		тогда =ITER	никогда	быть PST.INTR.1SG	HES	

æнæ	сæрбæттæн	,	мæ	сæр	,	мæ	дзыккутæ	...
æнæ=	сæр бæтт -æн		мæ=	сæр		мæ=	дзыкку -тæ	
без=	голова связывать INF2		POSS.1SG=	голова		POSS.1SG=	коса PL	

Сами они мне сказали, но все равно, начали мы отдельно жить, и когда я приходила к ним, я никогда не была без платка, моя голова, мои волосы...

136	Фæлæ-иу	мыл		амбæлыди		уынджы	уæддæр
	фæлæ =иу	=мыл		а- мбæлыд -и		уындж -ы	уæддæр
	но =ITER	=1SG.ENCL.SUPER		PV встречать PST.INTR.3SG		улица INESS	все-таки

искуы	иу	хатт	,	æмæ-иу	мæм	æгад	касти
искуы	иу	хатт		æмæ =иу	=мæм	æгад	каст -и
когда-либо	один	раз		и =ITER	=1SG.ENCL.ALL	позор	смотреть PST.INTR.3SG

мæхимæ		,	æмæ-иу	фыццаг хатт	куы	амбæлдтæн	
мæ=	химæ		æмæ =иу	фыццаг хатт	куы	а- мбæлд -тæн	
POSS.1SG=	REFL.ALL		и =ITER	первый раз	когда	PV встречать PST.INTR.1SG	

мæ	хицау	афтæ	æрцæйцыди		Мызуры	,	æз	та
мæ=	хицау	афтæ	æр- цæй- цыд -и		Мызур -ы		æз	=та
POSS.1SG=	хозяин	так	PV PV идти PST.INTR.3SG		Мизур INESS		я	=же

уæлаемæ		,	æмæ	ма	цы	фæуыдаин	,	æмæ	ма	мæ
уæлæ	-мæ		æмæ =ма	цы	фæ- уыд -аин		æмæ =ма	мæ=		
верхняя.часть	ALL		и =ещё	что	PV быть CNTRF.1SG		и =ещё	POSS.1SG=		

сæрыл	афтæ	хæцыдтæн		,	фæлæ	мæм		къухæй
сæр -ыл	афтæ	хæцыд -тæн			фæлæ =мæм			къух -æй
голова SUPER	так	держать PST.INTR.1SG			но =1SG.ENCL.ALL			рука ABL

ацамыдта		,	рацу		,	дам	,	рацу	
ац- амыд	-т -а		ра- цу -*0			=дам		ра- цу -*0	
PV показывать TR	PST.TR.3SG		PV идти IMP.2SG			=мол		PV идти IMP.2SG	

зæгъгæ
 зæгъ -гæ
 сказать CONV
 мол

Но он со мной встречался на улице иногда все-таки, и мне самой стыдно тогда бывало, и в первый раз когда я встретила с ним, мой свекор так шел в Мизуре, а я наверх, и куда мне было еще деться, и я еще накрыла голову, но он мне рукой показал, проходи, говорит, проходи, мол.

137.1	Æмæ	ма	цы	фæуыдаин	!
	æмæ =ма	цы	фæ- уыд -аин		
	и =ещё	что	PV быть CNTRF.1SG		

И как мне было стыдно!

137.2 **Фæлæ йафтæ** , **гæнæн нæ уыди**
фæлæ йафтæ гæнæн нæ уыд -и
но так возможность NEG быть PST.INTR.3SG

Но так, ничего не оставалось.

137.3 **Йер ма уымæй æдде къуыри ... куы мыл**
йер =ма уым -æй æдде къуыри куы =мыл
сейчас =ещё DemDist ABL снаружи неделя когда =1SG.ENCL.SUPER

рацыди ... Дыккаг бон мæ , устыты бон
ра- цыд -и дыккаг бон =мæ усты -т -ы бон
PV идти PST.INTR.3SG второй день =1SG.ENCL.GEN женщина PL GEN день

æй хонынц Зджыды , чындзæхсæв куы
=æй хон -ынц Зджыд -ы чындз æхсæв куы
=3SG.ENCL.GEN называть PRS.3PL Згид INESS невеста ночь когда
свадьба

фæци , уæд та ма къуырисæры уыди
фæци уæд =та =ма къуыри сæр -ы уыд -и
PV+быть.PRS.3SG тогда =же =ещё неделя голова GEN быть PST.INTR.3SG
закончиться

устыты бон , æмæ мæ уæд та хуыдтой
усты -т -ы бон æмæ =мæ уæд =та хуыд -т -ой
женщина PL GEN день и =1SG.ENCL.GEN тогда =же называть TR PST.TR.3PL

донмæ

дон -мæ
вода ALL

А еще кроме этого неделя... когда я там провела... На второй день меня, этот день называют в Згиде днем женщин, когда закончилась свадьба, тогда в понедельник был день женщин, и тогда меня вели к воде.

138.1 **Йер уын мæнæ нæ загътон , Уациллайы**
йер =уын мæнæ нæ загът -он Уацилла -йы
сейчас =2PL.ENCL.DAT вот PTCL сказать PST.TR.1SG Уацилла GEN
DISC

фæлæ ... Æмæ мæ уырдаем ахуыдтой дон
фæлæ Æмæ =мæ уырдаем а- хуынд -т -ой дон
но и =1SG.ENCL.GEN туда PV зваться TR PST.TR.3PL вода

хæссынмæ

хæсс -ын -мæ
носить INF ALL

Вот я же вам говорила, праздник Уацилла, но... И меня туда отвели за водой.

138.2 **Сæ хæдзары дæр уыди кърант , дон , фæлæ**
сæ= хæдзар -ы =дæр уыд -и кърант дон фæлæ
POSS.3PL= дом INESS =PTCL быть PST.INTR.3SG кран вода но

мæ	ахуыдтой	...	уым	фæзы
=мæ	а- хуынд -т -ой		уым	фæз -ы
=1SG.ENCL.GEN	PV зваться TR PST.TR.3PL		DemDist.IN	поляна INESS

уыди	суадон	,	æмæ мæ	гъе	уырдаем
уыд -и	суадон		æмæ =мæ	гъе	уырдаем
быть PST.INTR.3SG	родник		и =1SG.ENCL.GEN	ну	туда

схуыдтой	разгæмтты	,	фæндыримæ
с- хуыд -т -ой	разгæм -тт -ы		фæндыр -имæ
PV приглашать TR PST.TR.3PL	свадебное платье PL INESS		гармошка COMIT

устытæ	мемæ
усты -тæ	мемæ
женщина PL	1SG.COMIT

В доме у них тоже был кран, вода, но меня отвели... там на поляне был родник, и меня туда отвели в платье невесты, с гармошкой, вместе со мной были женщины.

139.1	Æмæ мын	дзы	иугыццыл	...	ведра	дзаг	нæ
	æмæ =мын	=дзы	иу гыццыл		ведра	дзаг	нæ
	и =1SG.ENCL.DAT	=3SG.ENCL.INESS	один маленький		ведро	полный	NEG
			немного				

бакодтой	,	фæлæ иуцæдæр	,	æмæ мæ
ба- код -т -ой		фæлæ иу цæдæр		æмæ =мæ
PV делать TR PST.TR.3PL		но один несколько		и =1SG.ENCL.GEN

хæдзармæ	дон æрбахæссын	кодтой
хæдзар -мæ	дон æрба- хæсс -ын	код -т -ой
дом ALL	вода PV носить INF	делать TR PST.TR.3PL

И мне немного... ведро не наполнили, но немножко, и заставили меня принести в дом воды.

139.2	Йер афтæ
	йер афтæ
	сейчас так

Вот так.

139.3	Дон
	дон
	вода

Вода.

140	Мадина :	Кувгæ	дын	не	скодтой	?
	Мадина	кув -гæ	=дын	не	с- код -т -ой	
	Мадина	молиться CONV	=2SG.ENCL.DAT	NEG	PV делать TR PST.TR.3PL	

Мадина: А молитву возносили?

141.1 Агузарова Изета : Кувгæ дæр куыд нæ !
 Агузарова Изета кув -гæ =дæр куыд нæ
 Агузарова Изета молиться CONV =PTCL как NEG

Агузарова Изета: Как же не молиться!

141.2 Уæдæ !

уæдæ
 так
 так

Конечно!

141.3 Æгъдауыл алцыдæр , куыд æмбæлы , афтæ .
 æгъдау -ыл алцыдæр куыд æмбæл -ы афтæ
 обычай SUPER всё как пододать PRS.3SG так

По обычаю все, так, как полагается.

142 Мадина : Сылгоймæгтæ-иу скуывтой , нæ ?
 Мадина сылгоймæг -тæ =иу с- куывт -ой нæ
 Мадина женщина PL =ITER PV молиться PST.TR.3PL NEG

Мадина: Женщины возносили молитву, да?

143 Агузарова Изета : Сылгоймæгтæ , устыты бон , о , афтæ
 Агузарова Изета сылгоймæг -тæ усты -т -ы бон о афтæ
 Агузарова Изета женщина PL женщина PL GEN день да так

йæ хуыдтой – устыты бон , зæгъгæ .
 =йæ хуыд -т -ой усты -т -ы бон зæгъ -гæ
 =3SG.ENCL.GEN называть TR PST.TR.3PL женщина PL GEN день сказать CONV

Агузарова Изета: Женщины, день женщин, да, так его называли – день женщин, мол.

144 Мадина : Æмæ йер кувгайæ ахæм ран цы
 Мадина Æмæ йер кув -гæ -йæ ахæм ран цы
 Мадина и сейчас молиться CONV ABL такой место что

фæдзурынц , суадоны раз ?
 фæ- дзур -ынц суадон -ы раз
 PV говорить PRS.3PL родник GEN перед

Мадина: А в таком месте молясь, что произносят, у родника?

145.1 Агузарова Изета : Æмæ ма сæ йер хъуыды кæнын
 Агузарова Изета Æмæ ма =сæ йер хъуыды кæн -ын
 Агузарова Изета и NEG =3PL.ENCL.GEN сейчас мысль делать PRS.1SG
 помнить

афтæ ?
 афтæ
 так

Агузарова Изета: А разве я еще так помню?

145.2 **Йер** , **æвæццагæн** , **адæймаг сæ** **йæ**
 йер æвæццагæн адæймаг =сæ йæ=
 сейчас наверное человек =3PL.ENCL.GEN POSS.3SG=

фырдиссагæй **нал** **фæхъуыды** **кæны**
 фыр диссаг -æй нал фæ- хъуыды кæн -ы
 большой чудо ABL больше.не PV мысль делать PRS.3SG
 переживание помнить
 Вот, наверное, человек от переживания не помнит всего этого.

146.1 **Зоя** : **Донмæ-иу** **акодтой** **чындзы** , **цæмæй кæдæм**
 Зоя дон -мæ =иу а- код -т -ой чындз -ы цæмæй кæдæм
 Зоя вода ALL =ITER PV делать TR PST.TR.3PL невеста GEN чтобы куда

цæуын хъæуы , **дон хæссын кæцæй хъæуы** ,
 цæу -ын хъæу -ы дон хæсс -ын кæцæй хъæу -ы
 идти INF быть.нужным PRS.3SG вода носить INF откуда быть.нужным PRS.3SG

уыдæттæдтæ **базона** **ног чындз**
 уыдæ -тт -ед -тæ ба- зон -а ног чындз
 DemDist.PL PL ASSOC PL PV знать SBJV.3SG новый невеста

Зоя: За водой отводили невестку, чтобы она знала, куда надо идти, откуда надо воду носить, чтобы это все новая невестка узнала.

146.2 **Йер æндæрхъæуккаг** **куы** ‘ **рхæссай** , **уæд ног**
 йер æндæр хъæуккаг куы р- хæсс -ай уæд ног
 сейчас другой односельчанин если PV носить SBJV.2SG тогда новый
 человек из другого села

чындз , **ног чындз нæма фæзаны** , **кæцæй хæссын**
 чындз ног чындз нæма фæ- зон -ы кæцæй хæсс -ын
 невеста новый невеста ещё.не PV знать PRS.3SG откуда носить INF

хъæуы
 хъæу -ы
 быть.нужным PRS.3SG

Например, приведешь в дом невестку из другого села, то недавно приведенная в дом невестка пока не знает, откуда надо носить (воду).

147 **Зæгъæм** , **мæнæ йер æз куы** ‘ **рцыдтæн** , **мæн**
 зæгъ -æм мæнæ йер æз куы р- цыд -тæн мæн
 сказать IMP.1PL вот сейчас я когда PV идти PST.INTR.1SG я.GEN

ыскъæфгæ **акодтой** , **уæд райсомæй** ... **æхсæвы**
 ыскъæф -гæ а- код -т -ой уæд райсом -æй æхсæв -ы
 похищать CONV PV делать TR PST.TR.3PL тогда утро ABL ночь INESS
 похитить

хæдзары **уыдтæн** , **æхсæв уыдонмæ**
 хæдзар -ы уыд -тæн æхсæв уыдон -мæ
 дом INESS быть PST.INTR.1SG ночь DemDist.PL.NOM ALL

баззадтæн , **æмæ райсомæй куы сбон и** , **уæд**
ба- ззад -тæн æмæ райсом -æй куы с- бон и уæд
PV оставаться PST.INTR.1SG и утро ABL когда PV день EXST тогда
рассвести

мын ме ‘ **фсин афтæ зæггы** , **цу æмæ**
=мын ме= фсин афтæ зæгъ -ы цу -*0 æмæ
=1SG.ENCL.DAT POSS.1SG= свекровь так сказать PRS.3SG идти IMP.2SG и

, **дам** , **дон схæсс** .
=дам дон с- хæсс -*0
=мол вода PV носить IMP.2SG

Скажем, когда я пришла, меня украли, то утром... ночью я была в доме, ночью осталась у них, и когда рассвело, то мне моя свекровь говорит, иди, говорит, принеси воды.

148 **Æмæ дуарæй ракасттæн** , **æмæ сыхæгты лæгтæ**
æмæ дуар -æй ра- каст -тæн æмæ сыхæг -т -ы лæг -тæ
и дверь ABL PV смотреть PST.INTR.1SG и сосед PL GEN человек PL

дуармæ бадынц , **æмæ йер мах æгъдауы афтæ нæй** ,
дуар -мæ бад -ынц æмæ йер мах æгъдау -ы афтæ нæй
дверь ALL сидеть PRS.3PL и сейчас мы.GEN обычай INESS так EXST.NEG

ахсæв фысым бакæ хæдзары , **лæппуйы**
ахсæв фысым ба- кæ хæдзар -ы лæппу -йы
сегодня ночью хозяин (гостей) PV делать.IMP.2SG дом INESS мальчик GEN

хæдзары , **æмæ райсом зæронд лæгты рæзты ныссыффытт**
хæдзар -ы æмæ райсом зæронд лæг -т -ы рæз -т -ы ныс- сыффытт
дом INESS и утро старый муж PL GEN перед PL INESS PV шелест

лас йедмæ , **донмæ** .
лас -*0 йед -мæ дон -мæ
возить IMP.2SG HES ALL вода ALL
бежать

И я выглянула из ворот, и соседские мужчины сидели на улице, и, например, в нашей традиции такого нет, на ночь останься в доме, в доме молодого человека, а наутро мимо стариков беги за водой.

149.1 **Ницы сдзырдтон** , **ме фсинмæ дæр**
ницы с- дзырд -т -он ме= фсин -мæ =дæр
ничто PV говорить TR PST.TR.1SG POSS.1SG= свекровь ALL =PTCL

уайсадгæ кодтон , **фæлæ** .
уайсад -гæ код -т -он фæлæ
молчать CONV делать TR PST.TR.1SG но

Ничего я не сказала, и со свекровью я не заговаривала, но.

149.2 **Дон ... мæхæдаг кæцырдыгæй уыдтæн** , **уый дæр**
дон мæхæдаг кæцы -рдыгæй уыд -тæн уый =дæр
вода я.сам какой RCS быть PST.INTR.1SG DemDist.NOM =PTCL

нæ	зыдтон	,	хъæуæн	кæцырдыгæй	уыдтæн	мæхæдæг
нæ	зыд -т -он		хъæу -æн	кæцы -рдыгæй	уыд -тæн	мæхæдæг
NEG	знать TR PST.TR.1SG		село DAT	какой RCS	быть PST.INTR.1SG	я.сам

,	æхсæвыгон	мæ	бахастой	,	уый	дæр	нæ
	æхсæвыгон	=мæ	ба- хаст -ой		уый	=дæр	нæ
	ночью	=1SG.ENCL.GEN	PV носить PST.TR.3PL		DemDist.NOM	=PTCL	NEG

зыдтон

зыд -т -он
 знать TR PST.TR.1SG

Вода... С какой стороны я сама была, я и этого не знала, с какой стороны села я была, меня ночью украли, и этого я не знала.

150.1	Æмæ	мæ	кум	мæ	бакомкоммæ	царди	,	æмæ
	æмæ	мæ=	кум	мæ=	ба- комкоммæ	цард -и		æмæ
	и	POSS.1SG=	кум	POSS.1SG=	PV напротив	жить PST.INTR.3SG		и

йæм	барвыстон	сывæллæгты	,	æмæ	ма	,
=йæм	ба- рвыст -он	сывæллæ -тт -ы		æмæ	=ма	
=3SG.ENCL.ALL	PV слать PST.TR.1SG	ребенок PL GEN		и	=ещё	

зæгъын	,	æрбауайæд
зæгъ -ын		æрба- уай -æд
сказать PRS.1SG		PV скакать IMP.3SG

И мой кум жил напротив нас, и я отправила за ним детей, и пусть, говорю, он зайдет.

150.2	Æмæ	мæм	æрбацыд	æмæ	афтæ	зæгъы	...
	æмæ	=мæм	æрба- цыд -*0	æмæ	афтæ	зæгъ -ы	
	и	=1SG.ENCL.ALL	PV идти IMP.2SG	и	так	сказать PRS.3SG	

Цæрай	,	зæгъын	,	мамæ	мæ	донмæ	æрвиты	,
Цæра -й		зæгъ -ын		мамæ	=мæ	дон -мæ	æрвит -ы	
Цара VOC		сказать PRS.1SG		мама	=1SG.ENCL.GEN	вода ALL	слать PRS.3SG	

æмæ	,	зæгъын	,	куыд	...	кæм	дæн	,	уый	куы	нæ
æмæ		зæгъ -ын		куыд		кæм	дæн		уый	куы	нæ
и		сказать PRS.1SG		как		где	быть.PRS.1SG		DemDist.GEN	ведь	NEG

зонын	,	Æрыдоны	,	зæгъын	,	кæцырдыгæй	дæн	,
зон -ын		Æрыдон -ы		зæгъ -ын		кæцы -рдыгæй	дæн	
знать PRS.1SG		Ардон INESS		сказать PRS.1SG		какой RCS	быть.PRS.1SG	

уый	куы	нæ	зонын	,	уæд	кæдæм	ацæуон
уый	куы	нæ	зон -ын		уæд	кæдæм	а- цæу -он
DemDist.NOM	ведь	NEG	знать PRS.1SG		тогда	куда	PV идти SBJV.1SG

И он пришел и говорит... Цара, говорю, мама меня за водой отправляет, и, говорю, как... я же даже не знаю, где я нахожусь, в какой стороне Ардона, говорю, я и этого не знаю, куда же мне идти.

151.1 Стәй , зәгъын , махмә афтә нәу , зәронд
 стәй зәгъ -ын махмә афтә нә у зәронд
 потом сказать PRS.1SG мы.ALL так NEG быть.PRS.3SG старый

ләгтә дуармә бадәнт , әмә ног чындз сә
 ләг -тә дуар -мә бад -әнт әмә ног чындз сә=
 человек PL дверь ALL сидеть IMP.3PL и новый невеста POSS.3PL=

рәзты фәцәуы .
 рәз -т -ы фә- цәу -ы
 перед PL INESS PV идти PRS.3SG

К тому же, говорю, у нас не так, старики сидят на улице, а недавно приведенная в дом невестка мимо них идет.

151.2 Әмә уәд мын афтә зәгъы , уәдә , дам ,
 әмә уәд =мын афтә зәгъ -ы уәдә =дам
 и тогда =1SG.ENCL.DAT так сказать PRS.3SG так =мол

дә ... изәры ‘ рбацәудзынән , әмә , дам ,
 =дә изәр -ы рба- цәу -дзынән әмә =дам
 =2SG.ENCL.GEN вечер INESS PV идти FUT.1SG и =мол

дә ахондзынән , әмә , дам , кәцы ран дә
 =дә а- хон -дзынән әмә =дам кәцы ран дә
 =2SG.ENCL.GEN PV называть FUT.1SG и =мол какой место быть.PRS.2SG

, центрмә , дам , дә ныххондзынән .
 центр -мә =дам =дә ных- хон -дзынән
 центр ALL =мол =2SG.ENCL.GEN PV называть FUT.1SG

И тогда он мне говорит, тогда, говорит, я тебя... вечером приду, и, говорит, отведу тебя, и, говорит, где ты, до центра, говорит, тебя отведу.

152.1 Әмә мә рахуыдта , әмә центрмә ... мәнә
 әмә =мә ра- хуынд -т -а әмә центр -мә мәнә
 и =1SG.ENCL.GEN PV зваться TR PST.TR.3SG и центр ALL вот

ам дуканитә , мәнә ам центр , мәнә кърант , әмә гъе
 ам дукани -тә мәнә ам центр мәнә кърант әмә гъе
 DemProx.IN магазин PL вот DemProx.IN центр вот кран и ну
 здесь здесь

уәд дыккаг бон сәумәраджы сыстадтән әмә дон
 уәд дыккаг бон сәумә раджы сы- стад -тән әмә дон
 тогда второй день утром рано PV вставить PST.INTR.1SG и вода

схастон .
 с- хаст -он
 PV носить PST.TR.1SG

И он меня вывел, и до центра... здесь магазины, здесь центр, вот кран, и тогда на второй день с утра

пораньше я встала и принесла воды.

152.2 **Æппаеты** **фыццаг** **дуæрттæ** **ныммарзтон** , **афтæ**
æппæт -ы фыццаг дуæр -ттæ ным- марзт -он афтæ
все GEN первый дверь PL PV подметать PST.TR.1SG так

уыди , **сыхæгтыуæттæ** **дæр** **хъуамæ**
уыд -и сыхæг -т -ы уæт -тæ =дæр хъуамæ
быть PST.INTR.3SG сосед PL GEN место PL =PTCL нужно

ныммæрзай

ным- мæрз -ай
PV подметать PST.TR.2SG

Сначала я на улице подмела, так было, и возле соседей ты должна подмести.

153.1 **Æмæ** **æртæ** **дуары** **нæхи** **фарсыл**
æмæ æртæ дуар -ы нæ= хи фарс -ыл
и три дверь GEN POSS.1PL= REFL.GEN сторона SUPER

ныммарзтон , **æртæ** **дуары** ... **гъе** **уыцы** **æхсæз** **дуары**
ным- марзт -он æртæ дуар -ы гъе уыцы æхсæз дуар -ы
PV подметать PST.TR.1SG три дверь GEN ну тот шесть дверь GEN

фæмарзтон **æхсæз** **мæйы**
фæ- марзт -он æхсæз мæй -ы
PV подметать PST.TR.1SG шесть месяц GEN

И три соседских двора с нашей стороны, три двора... эти шесть дворов я подметала шесть месяцев.

153.2 **Æмæ** **уæд** **дон** **дæр-иу** **схастон**
æмæ уæд дон =дæр =иу с- хаст -он
и тогда вода =PTCL =ITER PV носить PST.TR.1SG

И воду тогда я приносила.

153.3 **Ахæм** **йед** **уыди** **раздæр** , **ахæм** **закъæттæ**
ахæм йед уыд -и раздæр ахæм закъæ -тт -æ
такой HES быть PST.INTR.3SG раньше такой закон PL NOM

Такие были раньше, такие законы.

154.1 **Æмæ** **гъе** **уæд** **фæцахуыр** **дæн** **æмæ** **цыдтæн** **донмæ**
æмæ гъе уæд фæц- ахуыр дæн æмæ цыд -тæн дон -мæ
и ну тогда PV учеба быть.PRS.1SG и идти PST.INTR.1SG вода ALL

И тогда я привыкла и ходила за водой.

154.2 **Йер** **æй** , **зæгъын** , **зонын** , **кæдæм** **цæуын**
йер =æй зæгъ -ын зон -ын кæдæм цæу -ын
сейчас =3SG.ENCL.GEN сказать PRS.1SG знать PRS.1SG куда идти INF

хъæуы , **уый** , **кæм дæн** , **уый** **дæр** **уже**
хъæу -ы уый кæм дæн уый =дæр уже
село GEN DemDist.NOM где быть.PRS.1SG DemDist.NOM =PTCL уже

зонын

зон -ын
знать PRS.1SG

Теперь, говорю, я знаю, куда надо идти, где я, это я тоже уже знаю.

154.3 **Аст азы** **Æрыдон** **куыстон** , **æмæ мæ**
аст аз -ы Æрыдон -ы куыст -он æмæ =мæ
восемь год GEN Ардон INESS работать PST.TR.1SG и =1SG.ENCL.GEN

кæдæм бахастой , **уый** **нæ зыдтон**
кæдæм ба- хаст -ой уый нæ зыд -т -он
куда PV носить PST.TR.3PL DemDist.NOM NEG знать TR PST.TR.1SG

Семь лет я в Ардоне работала, а куда меня украли, этого я не знала.

154.4 **Æрыдонæн чердыгæй** **уыдтæ** , **уый** **нæ**
Æрыдон -æн чердыгæй уыд -тæ уый нæ
Ардон DAT с какой стороны быть PST.INTR.2SG DemDist.NOM NEG

зыдтон , **цалынмæ мын** **мæ** **кум**
зыд -т -он цалынмæ =мын мæ= кум
знать TR PST.TR.1SG пока =1SG.ENCL.DAT POSS.1SG= кум

бацамыдта , **уæдмæ**
бац- амыд -т -а уæдмæ
PV показывать TR PST.TR.3SG до.тех.пор

С какой стороны Ардона я была, этого я не знала, пока мне мой кум не показал, до тех пор.

155.1 **Æргомæй та райсомæй ног чындзæн адаемы**
æргом -æй =та райсом -æй ног чындз -æн адаем -ы
откровенный ABL =же утро ABL новый невеста DAT люди GEN

астæуты рацæуæн нæ уыди
астæу -т -ы ра- цæу -æн нæ уыд -и
между PL INESS PV идти INF2 NEG быть PST.INTR.3SG

А навиду у всех утром молодая невестка среди людей появиться не могла.

155.2 **Фæлæ йер** , **æвæццæгæн** , **ме** **фсин** **дæр** **уый**
фæлæ йер æвæццæгæн ме= фсин =дæр уый
но сейчас наверное POSS.1SG= свекровь =PTCL DemDist.GEN

бæрц нæма ... **йæхæдæг æрыгон уыди** , **æмæ**
бæрц нæма йæхæдæг æрыгон уыд -и æмæ
количество ещё.не молодой быть PST.INTR.3SG и

уыйбәрц		наема	арәхст	,	әндәр	мә
уый	бәрц	наема	арәхст -*0		әндәр	=мә
DemDist.GEN	количество	ещё.не	уметь PST.INTR.3SG		другой	=1SG.ENCL.GEN

кәдәм	әрвыста		зәронд	ләгты		рәзты
кәдәм	әрвыст -а		зәронд	ләг -т -ы		рәз -т -ы
куда	посылать PST.TR.3SG		старый	человек PL GEN		перед PL INESS

Но, наверное, моя свекровь тоже столько не знала еще... она сама была еще молодая, и еще столько не понимала, иначе куда она меня отправляла мимо стариков.

155.3 Афгәтә

афгә -гә
так PL

Вот так.

156.1 Агузарова	Изета	:	Йер	гье	уый	...	куы	...	әргом
Агузарова	Изета		йер	гье	уый		куы		әргом
Агузарова	Изета		сейчас	ну	DemDist.NOM		когда		откровенный

мә	ракодтой	,	фәлә	мын
=мә	ра- код -т -ой		фәлә	=мын
=1SG.ENCL.GEN	PV делать TR PST.TR.3PL		но	=1SG.ENCL.DAT

ныффәдзәхстой	,	уайсадгә	,	дам-иу	кәен
ныф- фәдзәхст -ой		уайсад -гә		=дам =иу	кәен -*0
PV поручать PST.TR.3PL		молчать CONV		=мол =ITER	делать IMP.2SG

Агузарова Изета: Вот это... когда... меня представили, но мне наказали, в присутствии старших молчи.

156.2 Әмә	мын		сә	ранымадтой	,	йер
әмә	=мын		=сә	ра- нымад -т -ой		йер
и	=1SG.ENCL.DAT		=3PL.ENCL.GEN	PV считать TR PST.TR.3PL		сейчас

әгас	ма	дзы		чи	у	,	уыдонәй		ныр	дәр
әгас	=ма	=дзы		чи	у		уыдон -әй		ныр	=дәр
живой	=ещё	=3PL.ENCL.ABL		кто	быть.PRS.3SG		DemDist.PL ABL		сейчас	=PTCL

ма	хистәр	...	мыггадзы	хистәр	Мамсырмаә	уайсадын	,	йер
=ма	хистәр		мыггадж -ы	хистәр	Мамсыр -мә	уайсад -ын		йер
=ещё	старший		род GEN	старший	Мамсыр ALL	молчать INF		сейчас

иннәтәй	загътой	,	гье	уымә	дәр	уайсаддзынә	,
иннә -т -әй	загът -ой		гье	уы -мә	=дәр	уайсад -дзынә	
другой PL ABL	сказать PST.TR.3PL		ну	DemDist ALL	=PTCL	молчать FUT.2SG	

уымә	дәр	уайсаддзынә	,	уымә	дәр	уайсаддзынә	,
уы -мә	=дәр	уайсад -дзынә		уы -мә	=дәр	уайсад -дзынә	
DemDist ALL	=PTCL	молчать FUT.2SG		DemDist ALL	=PTCL	молчать FUT.2SG	

æмæ архайдтон

æмæ архайд -т -он
и стараться TR PST.TR.1SG

И мне перечислили их, те, кто жив еще из них, и до сих пор старший... старший фамилии Мамсыр, в его присутствии я не говорю, о других сказали, и в его присутствии молчи, и в его присутствии молчи, и с тем не заговаривай, и я старалась.

157.1 **Фæлæ дзы** ... **нæ дæлейы царди** , **æмæ**
 фæлæ =дзы нæ= дæле -йы цард -и æмæ
 но =3SG.ENCL.INESS POSS.1PL= внизу INESS жить PST.INTR.3SG и

æз ахуыргæнæгæй

æз ахуыр гæн -æг -æй куыст -он , æмæ мæ
 я учеба делать PTCP.PRS ABL работать PST.TR.1SG и æмæ =мæ
 учительница =1SG.ENCL.GEN

хъуыди Мызурмæ ацæуын санитарный чиныг , **афтæ**
 хъуыд -и Мызур -мæ а- цæу -ын санитарный чиныг афтæ
 быть.нужным PST.INTR.3SG Мизур ALL PV идти INF книга так

санитарный книжкæ скæнын

санитарный книжкæ с- кæн -ын
 PV делать INF

Но там... ниже нас жил, а я работала учительницей, и мне надо было поехать в Мизур санитарную книжку оформить.

157.2 **Æмæ мæ ног чындзæй æмæ дуармæ**
 æмæ =мæ ног чындз -æй æмæ дуар -мæ
 и =1SG.ENCL.GEN новый невеста ABL и дверь ALL

лæууыдтæн , **æмæ машина æрцæйцыди æмæ**
 лæууыд -тæн æмæ машинæ æр- цæй- цыд -и æмæ
 стоять PST.INTR.1SG и машина PV PV идти PST.INTR.3SG и

мæм фæурæдта

=мæм фæ- урæд -т -а
 =1SG.ENCL.ALL PV остановить(ся) TR PST.TR.3SG

И я, будучи молодой невесткой, стояла на улице возле нашего дома, и ехала мимо машина, и остановилась.

158.1 **Æмæ йæм æз хъуамæ** , **куыд мын**
 æмæ =йæм æз хъуамæ куыд =мын
 и =3SG.ENCL.ALL я нужно как =1SG.ENCL.DAT

ныффæдзæхстой

ныф- фæдзæхст -ой , **ма йæ дзырдтаин** ,
 PV поручать PST.TR.3PL ма =йæ дзырд -т -аин
 NEG =3SG.ENCL.GEN говорить TR CNTRF.1SG

уайсадгæ **йæм** **хъуамæ** **кодтаин**
уайсад -гæ =йæм хъуамæ код -т -аин
молчать CONV =3SG.ENCL.ALL нужно делать TR CNTRF.1SG

И я должна была бы, как мне наказывали, не разговаривать, должна была молчать в его присутствии.

158.2 **Æмæ** **мæм** **фæурæдта** , **æмæ** **æз**
æмæ =мæм фæ- урæд -т -а æмæ æз
и =1SG.ENCL.ALL PV остановить(ся) TR PST.TR.3SG и я

машинæйы **дуар** **куы** **фегом** **кодтон** , **уæд**
машинæ -йы дуар куы фе- гом код -т -он уæд
машина GEN дверь когда PV открытый делать TR PST.TR.1SG тогда

мæ **æрбайрох** **и** , **æмæ** , **зæгъын** ,
=мæ æрба- йрох и æмæ зæгъ -ын
=1SG.ENCL.GEN PV забытый EXST и сказать PRS.1SG
забыть

абадон ?
а- бад -он
PV сидеть SBJV.1SG

И он остановил мне, и я открыла дверь машины, и забыла, и, говорю, можно сесть?

159.1 **Æмæ** **мæ** **уайсыст** **уыйадыл** **фæци**
æмæ мæ= уайсыст уый -ад -ыл фæци
и POSS.1SG= молчать.PTCP.PST DemDist NMLZ SUPER PV+быть.PRS.3SG

æмæ **дзы** **абадтæн**
æмæ =дзы а- бад -тæн
и =3SG.ENCL.INESS PV сидеть PST.INTR.1SG

И мое молчание на этом закончилось, и я уселась в машину.

159.2 **Æмæ** **йæм** **нал**
æмæ =йæм нал
и =3SG.ENCL.ALL больше.не

И все.

159.3 **Фæлæ** **йер** **гъе** **уыцы** , **Маирбегæн** **йæ** **мадмæ** **та** ...
фæлæ йер гъе уыцы Маирбег -æн йæ= мад -мæ =та
но сейчас ну тот Майрбек DAT POSS.3SG= мать ALL =же

мыггаджы **зæронд** **ус** , **дам** , **у** , **æмæ** **уымаæ**
мыггадж -ы зæронд ус =дам у æмæ уы -мæ
род GEN старый женщина =мол быть.PRS.3SG и DemDist ALL

дæр **нæ** **мæ** **бауагътой** **сдзурын**
=дæр нæ =мæ ба- уагът -ой с- дзур -ын
=PTCL NEG =1SG.ENCL.GEN PV отпускать PST.TR.3PL PV говорить INF

Но в присутствии матери Маирбека... она, говорит, старшая из фамилии, и в ее присутствии тоже мне не

разрешили говорить.

160.1 **Æмæ ма-иу æз уыйфæстæ хынджылæг кодтон**
 æмæ =ма =иу æз уый фæстæ хынджылæг код -т -он
 и =ещё =ITER я DemDist.GEN после насмешка делать TR PST.TR.1SG

ныххатыр мын æй кæнæд Дзыдздза цы
 ных- хатыр =мын =æй кæн -æд Дзыдздза цы
 PV прощение =1SG.ENCL.DAT =3SG.ENCL.GEN делать IMP.3SG Дзыдздза что
 простить

мæрдты и , йер , зæгъын , мæ
 мæрд -т -ы и йер зæгъ -ын =мæ
 мёртвый PL INESS EXST сейчас сказать PRS.1SG =1SG.ENCL.GEN

мæрдтæм æнæдзургæйæ нæ ацыди
 мæрд -т -æм æнæ= дзур -гæ -йæ нæ а- цыд -и
 мёртвый PL PRS.1PL без= говорить CONV ABL PTCL PV иди PST.INTR.3SG
 не говоря

зæгъгæ

зæгъ -гæ
 сказать CONV

И потом я еще шутила, пусть простит мне Дзыдздза в том царстве, где она, вот, говорю, она от меня в царство мёртвых ушла, так и не заговарив со мной, мол.

160.2 **Уымæ дæр , дам , уайсад**
 уы -мæ =дæр =дам уайсад -*0
 DemDist ALL =PTCL =мол молчать IMP.2SG

И в её присутствии, говорит, тоже не разговаривай.

160.3 **Афтид нæлгоймагмæ нæ , фæлæ йедмæ дæр ...**
 афтид нæлгоймаг -мæ нæ фæлæ йед -мæ =дæр
 только мужчина ALL NEG но HES ALL =PTCL

Не только в присутствии мужчины, но и...

161 **Мадина : Сылгоймагмæ**
 Мадина сылгоймаг -мæ
 Мадина женщина ALL

Мадина: [...но также в присутствии] женщины.

162.1 **Агузарова Изета : О , афтæ ... мæ хицаумæ дæр**
 Агузарова Изета о афтæ мæ= хицау -мæ =дæр
 Агузарова Изета да так POSS.1SG= хозяин ALL =PTCL

Агузарова Изета: Да, так... и со свекром.

162.2 **Фæлæ мæ уыйфæстæ мæ хицауы фсымæр**
 фæлæ =мæ уый фæстæ мæ= хицау -ы фсымæр
 но =1SG.ENCL.GEN DemDist.GEN после POSS.1SG= хозяин GEN брат

цалдæр	азы	фæстæ	сдзурын	кодта
цал -дæр	аз -ы	фæстæ	с- дзур -ын	код -т -а
сколько INDEF	год GEN	после	PV говорить INF	делать TR PST.TR.3SG

Но потом, спустя несколько лет, брат моего свекра заставил меня с ним заговорить.

162.3	Æмæ маэ	хицауы	фсымæр	Таймураз	куыста
	æмæ маэ=	хицау -ы	фсымæр	Таймураз	куыст -а
	и POSS.1SG=	хозяин GEN	брат	Таймураз	работать PST.TR.3SG

базæйы
 базæ -йы
 база GEN

И брат моего свекра, Таймураз, работал на базе.

163.1	Æмæ Садоны	комбинат	уыди	...	шахтёрты	йед	наэ
	æмæ Садон -ы	комбинат	уыд -и		шахтёр -т -ы	йед	наэ
	и Садон INESS	комбинат	быть PST.INTR.3SG		шахтер PL GEN	HES	PTCL

уыди	,	æрзæткъахджыты	,	æмæ уыдонмæ
уыд -и		æрзæт къах -дж -ыт -ы		æмæ уыдон -мæ
быть PST.INTR.3SG		руда копать PTCP.PRS PL GEN		и DemDist.PL ALL
		рудокоп		

дзæбæх	цæстæнгас	уыди	,	йер	паддзахады
дзæбæх	цæст æнгас	уыд -и		йер	паддзахад -ы
хороший	глаз взгляд	быть PST.INTR.3SG		сейчас	государство GEN
	внимание				

И в Садоне был комбинат... это же был шахтерский, а им правительство всегда хорошо уделяло внимание.

163.2	Æмæ-иу	сæ	дуканитæ	,	базæтæ	уыдысты	дзаг
	æмæ =иу	сæ=	дукани -тæ		базæ -тæ	уыд -ысты	дзаг
	и =ITER	POSS.3PL=	магазин PL		база PL	быть PST.INTR.3PL	полный

И их магазины, базы всегда были полны.

164.1	Æмæ йæ	...	худæджы		тыххæй йæ
	æмæ =йæ		худ -æдж -ы		тыххæй =йæ
	и =3SG.ENCL.GEN		смеяться PTCP.PRS GEN		для =3SG.ENCL.GEN

дзурын	,	æмæ кæддæр	афтæ маэ	хицауы	фсымæрмæ
дзур -ын		æмæ кæд -дæр	афтæ маэ=	хицау -ы	фсымæр -мæ
говорить PRS.1SG		и когда INDEF	так POSS.1SG=	хозяин GEN	брат ALL

ссыдтæн	,	æмæ маэ	хъуыди	базæйæ
с- сьд -тæн		æмæ =мæ	хъуыд -и	базæ -йæ
PV идти PST.INTR.1SG		и =1SG.ENCL.GEN	быть.нужным PST.INTR.3SG	база ABL

цыдæр	,	къафетты	къопп маэ	хъуыди
цы -дæр		къафет -т -ы	къопп =мæ	хъуыд -и
что INDEF		конфета PL GEN	коробка =1SG.ENCL.GEN	быть.нужным PST.INTR.3SG

кæмæндæр лæварæн
 кæмæн -дæр лæвар -æн
 кто.DAT INDEF подарок DAT

И... ради смеха я рассказываю, и когда-то я пришла к брату своего свекра, и мне надо было кое-что с базы, коробка конфет мне нужна была кому-то на подарок.

164.2 **Æмæ йæм** , **мæ мæгуыр** ...
 æмæ =йæм мæ= мæгуыр
 и =3SG.ENCL.ALL POSS.1SG= бедный

И я к нему...

165.1 **Ссыдтæн** , **æмæ дзы** **ничи уыди** ,
 с- сьд -тæн æмæ =дзы ничи уыд -и
 PV идти PST.INTR.1SG и =3SG.ENCL.INESS никто быть PST.INTR.3SG

æмæ мын **чи алаууыдаид** **тæлмацгæнагæй** ,
 æмæ =мын чи а- лæууыд -айд тæлмац гæн -æг -æй
 и =1SG.ENCL.DAT кто PV стоять CNTRF.3SG перевод делать PTCP.PRS ABL

ахæм нæ уыди , **æмæ лæууын** , **æмæ** , **зæгъын** ,
 ахæм нæ уыд -и æмæ лæуу -ын æмæ зæгъ -ын
 такой NEG быть PST.INTR.3SG и стоять PRS.1SG и сказать PRS.1SG

ныр цы кæнон , **чи мын** **æй**
 ныр цы кæн -он чи =мын =æй
 сейчас что делать SBJV.1SG кто =1SG.ENCL.DAT =3SG.ENCL.GEN

зæгъа
 зæгъ -а
 сказать SBJV.3SG

Пришла, а там никого не было, и кто бы мне постоял в качестве переводчика, такого не было, и я стою, и, думаю, что же мне делать, кто бы мою просьбу сказал.

165.2 **Æмæ мæ** **фæрсы** , **Изетæ** , **цы** , **дам** ,
 æмæ =мæ фæрс -ы Изетæ цы =дам
 и =1SG.ENCL.GEN спрашивать PRS.3SG Изета что =мол

дæ **хъæуы** ?
 =дæ хъæу -ы
 =2SG.ENCL.GEN быть.нужным PRS.3SG

И он меня спрашивал, Изета, что, говорит, ты хочешь?

165.3 **Дзидза дæ** **хъæуы** ?
 дзидза =дæ хъæу -ы
 мясо =2SG.ENCL.GEN быть.нужным PRS.3SG

Мясо тебе надо?

165.4 **Æмæ та-иу æм маэ сæр батылдтон**
 æмæ =та =иу =æм маэ= сæр ба- тылд -т -он
 и =же =ITER =3SG.ENCL.ALL POSS.1SG= голова PV катать(ся) TR PST.TR.1SG
 качнуть

на
 на
 PRED.NEG

И я мотаю головой, нет.

166.1 **Масло дæ хъæуы ?**
 масло =дæ хъæу -ы
 =2SG.ENCL.GEN быть.нужным PRS.3SG

Масло тебе надо?

166.2 **Мæ сæр та йæм батылдтон**
 мæ= сæр =та =йæм ба- тылд -т -он
 POSS.1SG= голова =же =3SG.ENCL.ALL PV катать(ся) TR PST.TR.1SG
 качнуть

на
 на
 PRED.NEG

Я опять мотаю головой, нет.

166.3 **Уæдæ дæ цы хъæуы ?**
 уæдæ =дæ цы хъæу -ы
 так =2SG.ENCL.GEN что быть.нужным PRS.3SG

А что ты тогда хочешь?

166.4 **Сгущёнкæ дæ хъæуы ?**
 сгущёнкæ =дæ хъæу -ы
 =2SG.ENCL.GEN быть.нужным PRS.3SG

Сгущёнку хочешь?

166.5 **Нæ мæ хъæуы**
 нæ =мæ хъæу -ы
 NEG =1SG.ENCL.GEN быть.нужным PRS.3SG

Не хочу.

166.6 **Цы дæ хъæуы зæгъ æй**
 цы =дæ хъæу -ы зæгъ -*0 =æй
 что =2SG.ENCL.GEN быть.нужным PRS.3SG сказать IMP.2SG =3SG.ENCL.GEN

Скажи, что ты хочешь.

166.7 **Æмæ та-иу афтæ акодта йæ къухтæ**
 æмæ =та =иу афтæ а- код -т -а йæ= къух -тæ
 и =же =ITER так PV делать TR PST.TR.3SG POSS.3SG= рука PL

та-иу **афтæ** **акодта** , **зæгъ** **æй** ,
 =та =иу афтæ а- код -т -а зæгъ -*0 =æй
 =же =ITER так PV делать TR PST.TR.3SG сказать IMP.2SG =3SG.ENCL.GEN

ничи **дæ** **фехъусдзæн** .
 ничи =дæ фе- хъус -дзæн
 никто =2SG.ENCL.GEN PV слушать FUT.3SG

И он так, руками так показывает, скажи, никто тебя не услышит.

167.1 **Æмæ** **мæнæн** **афтæ** **зын** **уыди** **уыцы** **уайсаг**
 æмæ мæнæн афтæ зын уыд -и уыцы уайсаг
 и я.DAT так трудный быть PST.INTR.3SG тот молчать.PTCP.PST

сйед **кæнын** , **æмæ** **ма** **цы** **фæуыдаин** , **æмæ** **мæ**
 с- йед кæн -ын æмæ =ма цы фæ- уыд -аин æмæ мæ=
 PV HES делать INF и =ещё что PV быть CNTRF.1SG и POSS.1SG=

пъалтойы **дзыппы** **мæ** **къух** **атъыстон** , **æмæ**
 пълто -йы дзыпп -ы мæ= къух а- тъыст -он æмæ
 пальто GEN карман INESS POSS.1SG= рука PV совать PST.TR.1SG и

мын **дзы** **иу** **къафет** **разынди** , **æмæ**
 =мын =дзы =иу къафет ра- зынд -и æмæ
 =1SG.ENCL.DAT =3SG.ENCL.INESS =ITER конфета PV появляться PST.INTR.3SG и

къафет **æм** **равдыстон** **æмæ** **йæм**
 къафет =æм ра- вдыст -он æмæ =йæм
 конфета =3SG.ENCL.ALL PV показывать PST.TR.1SG и =3SG.ENCL.ALL

æй **ацамыдтон** , **къафетты** **къопп** , **ома**
 =æй ац- амыд -т -он къафет -т -ы къопп ома
 =3SG.ENCL.GEN PV показывать TR PST.TR.1SG конфета PL GEN коробка то есть

А мне было так тяжело это молчание (нарушить), и куда мне еще было деться, и я сунула руку в карман пальто, и у меня там оказалась одна конфета, я показала ему конфету и показала руками коробку, то есть.

167.2 **Æмæ** , **дам** , **нæ** , **рагæй** **дæр** **мæм** , **нæ**
 æмæ =дам нæ рагæй =дæр =мæм нæ
 и =мол NEG издавна =PTCL =1SG.ENCL.ALL NEG

уыди .
 уыд -и
 быть PST.INTR.3SG

И, говорит, нет, уже давно не было у меня.

167.3 **Йер** **уымæ** **гæсгæ** ... **Тынг** **зын** **уыди** .
 йер уы -мæ гæсгæ тынг зын уыд -и
 сейчас DemDist ALL в соответствии очень трудный быть PST.INTR.3SG

Вот к тому... Очень сложно было.

168 **Зоя** : **Уайсадын раджы кадджын уыди** , **уый**
 Зоя уайсад -ын раджы кад -джын уыд -и уый
 Зоя молчать INF давно почёт ADJ быть PST.INTR.3SG DemDist.NOM

сæ **тæккæ** ... **æгъдауттæн** **йеддæр** **уыд** ... **се**
 сæ= тæккæ æгъдæу -тт -æн йед =дæр уыд -*0 се=
 POSS.3PL= как.раз обычай PL DAT HES =PTCL быть PST.INTR.3SG POSS.3PL=

шæты ...
 шæт -ы
 все GEN

Зоя: Молчать при старших раньше было почетно, это сейчас... из обычаев это был самый...

169.1 **Агузарова Изета** : **Йер гъе уыцы** ... **Йер æй** **иу хатт**
 Агузарова Изета йер гъе уыцы йер =æй иу хатт
 Агузарова Изета сейчас ну тот сейчас =3SG.ENCL.GEN один раз

дæр ма загътон , **тынг кадджын** .
 =дæр =ма загът -он тынг кад -джын
 =PTCL =ещё сказать PST.TR.1SG очень почёт ADJ

Агузарова Изета: Вот этот... Вот еще раз сказала, очень почетный.

169.2 **Йер мæнæ Таймураз кæмæй зæгъын** , **мæнæн мæ**
 йер мæнæ Таймураз кæмæй зæгъ -ын мæнæн мæ=
 сейчас вот Таймураз кто.ABL сказать PRS.1SG я.DAT POSS.1SG=

хицауы фсымæр , **кадджын лæг** , **стæй махæн** ... **йер**
 хицау -ы фсымæр кад -джын лæг стæй махæн йер
 хозяин GEN брат почёт ADJ муж потом мы.DAT сейчас

мæ сæры хицау , **Шурик** , **уый** **куы**
 мæ= сæр -ы хицау Шурик уый куы
 POSS.1SG= голова GEN хозяин DemDist.NOM когда
 муж

райгуырди , **гъе уæд фылдæр царди**
 рай- гуырд -и гъе уæд фылдæр цард -и
 PV рождаться PST.INTR.3SG ну тогда больше жить PST.INTR.3SG

Таймуразтæм .
 Таймураз -т -æм
 Таймураз PL ALL

Вот про Таймураза я говорила, моего свекра брат, уважаемый человек, и для нас... мой муж, Шурик, когда он родился, то больше жил у Таймураза.

170.1 **Æхсæрдæс азмæ йæ** **фыдымад кæм уыди** , **гъе**
 æхсæрдæс аз -мæ йæ= фыд -ы мад кæм уыд -и гъе
 шестнадцать год ALL POSS.3SG= отец GEN мать где быть PST.INTR.3SG ну
 бабушка

уым , **йæ** **фыдыфсымæртæм** **фæцарди**
уым йæ= фыд -ы фсымæр -т -æм фæ- цард -и
DemDist.IN POSS.3SG= отец GEN брат PL ALL PV жить PST.INTR.3SG
дядя прожить

До шестнадцати лет там, где была его бабушка (по отцу), у своего дяди (брата отца) он прожил.

170.2 **Æфсадмæ** **дæр** **æй** **уырдыгæй** **акодтой**
æфсад -мæ =дæр =æй уырдыгæй а- код -т -ой
армия ALL =PTCL =3SG.ENCL.GEN оттуда PV делать TR PST.TR.3PL
забрать

И в армию его оттуда забрали.

170.3 **Æмæ** **фсадæй** **куы** **ссыди** , **уæддæр**
æмæ фсад -æй куы с- сыд -и уæддæр
и армия ABL когда PV идти PST.INTR.3SG все-таки

сæхи ... **йæ** **фыд** **æмæ** **йæ** **мады** **хæдзары**
сæ= хи йæ= фыд æмæ йæ= мад -ы хæдзар -ы
POSS.3PL= REFL.GEN POSS.3SG= отец и POSS.3SG= мать GEN дом GEN

рæзты **ныххызти** **æмæ** **Таймуразтæм**
рæз -т -ы ных- хызт -и æмæ Таймураз -т -æм
перед PL INESS PV лезть PST.INTR.3SG и Таймураз PL ALL

ныщыди

ныщ- цыд -и
PV идти PST.INTR.3SG

И когда он вернулся из армии, даже тогда не в свой... мимо дома своих отца с матерью он прошел и пришёл к Таймуразу.

171.1 **Йер** **æй** ... **афтæ** **уыди** **гъе** **уæды**
йер =æй афтæ уыд -и гъе уæд -ы
сейчас =3SG.ENCL.GEN так быть PST.INTR.3SG ну тогда GEN

заманы

заман -ы
время INESS

Вот... так было в то время.

171.2 **Æмæ** **йæ** **йер** **йедмæ** **гæсгæ** **зæгъын** ,
æмæ =йæ йер йед -мæ гæсгæ зæгъ -ын
и =3SG.ENCL.GEN сейчас HES ALL в соответствии сказать PRS.1SG

цæмæ **гæсгæ** **йæ** **дзурын** , **Таймураз** **куы**
цæмæ гæсгæ =йæ дзур -ын Таймураз куы
что.ALL в соответствии =3SG.ENCL.GEN говорить PRS.1SG Таймураз когда

амарди , **уæд** **ыл** **агъай** **дæр** **адæм** **фæхъыг**
а- мард -и уæд =ыл агъай =дæр адæм фæ- хъыг
PV умирать PST.INTR.3SG тогда =3SG.ENCL.SUPER конечно =PTCL люди PV горе

кодтой		æмæ та-иу	мын	кæддæр	Шурик афтæ
код -т -ой		æмæ =та =иу	=мын	кæд -дæр	Шурик афтæ
делать TR PST.TR.3PL		и =же =ITER	=1SG.ENCL.DAT	когда INDEF	так

бакодта		Изетæ	цыдæр	дæ	курдзынæн
ба- код -т -а		Изетæ	цы -дæр	=дæ	кур -дзынæн
PV делать TR PST.TR.3SG		Изета	что INDEF	=2SG.ENCL.ABL	просить FUT.1SG

æмæ ... Ныртæккæ йæ	афтæ нал	кæнынц	ирон
æмæ ныртæккæ =йæ	афтæ нал	кæн -ынц	ирон
и сейчас =3SG.ENCL.GEN	так больше.не	делать PRS.3PL	осетинский

адæммæ	Зазхæссæнтæ	вæййы	нæ ?
адæм -мæ	заз хæсс -æн -тæ	вæйй -ы	нæ
люди ALL	ель носить INF2 PL	бывать PRS.3SG	NEG

поминки в день Вознесения

И я к тому еще говорю, к чему я говорю, Таймураз когда умер, конечно же, люди скорбили, и Шурик мне временами говорил, Изета, кое-что я попрошу у тебя и... Сейчас уже так не делают, у осетин бывают Заххæссæнтæ (поминки, приуроченные к православному дню Вознесения), да?

172.1 Æмæ Заххæссæнты	кæнынц	цырагъдарæнтæ
æмæ заз хæсс -æн -т -ы	кæн -ынц	цырагъ дар -æн -тæ
и ель носить INF2 PL INESS	делать PRS.3PL	свеча содержать INF2 PL
		подсвечник

фæлæ Зджыды та ... Зджыды нæ	фæлæ-иу æй
фæлæ Зджыд -ы =та Зджыд -ы нæ	фæлæ =иу =æй
но Згид INESS =же Згид INESS NEG	но =ITER =3SG.ENCL.GEN

раздæр быдыры хъæуты дæр кодтой	æлæм
раздæр быдыр -ы хъæу -т -ы =дæр код -т -ой æлæм	
раньше поле GEN село PL INESS =PTCL делать TR PST.TR.3PL алам	

зæгъгæ
зæгъ -гæ
сказать CONV

И во время заххассана делают ритуальные подсвечники, но в Згиде... не в Згиде, а раньше и в равнинных селах тоже делали, алам называется.

172.2 Уый у гауызы хуызæн алы адджинагтæй
уый у гауыз -ы хуызæн алы адджинаг -т -æй
DemDist.NOM быть.PRS.3SG ковёр GEN похожий каждый сладости PL ABL

конд
конд
делать.PTCP.PST

Это нечто вроде ковра, сделанного из сладостей.

Поможем.

174.1 **Куысты фæстæ ‘ рцыдыстæм æмæ нын Верæ куыд**
 куыст -ы фæстæ р- цыд -ыстæм æмæ =нын Верæ куыд
 работа GEN после PV идти PST.INTR.1PL и =1PL.ENCL.DAT Вера как

амыдта , уымæ гæсгæ æлæм конд
 амыд -т -а уы -мæ гæсгæ æлæм конд
 показывать TR PST.TR.3SG DemDist ALL в соответствии алам делать.PTCP.PST

æрцыди
 æр- цыд -и
 PV идти PST.INTR.3SG

После работы мы пришли, и как нам Вера показывала, так алам мы изготовили.

174.2 **Æмæ æлæм куыд фæкæнынц ?**
 æмæ æлæм куыд фæ- кæн -ынц
 и алам как PV делать PRS.3PL

А алам как делают?

174.3 **Дыууæ даргъ хъилы , Шурик сæ**
 дыууæ даргъ хъил -ы Шурик =сæ
 два длинный палка GEN =3PL.ENCL.GEN

слæгъз кодта , сахуырста сæ
 с- лæгъз код -т -а с- ахуырс -а =сæ
 PV ласковый делать TR PST.TR.3SG PV красить PST.TR.3SG =3PL.ENCL.GEN
 обстругать

уыдоныл кæрдæйнаг байтыдтой , æмæ цыллæ æндахыл
 уыдон -ыл кæрдæйнаг бай- тыд -т -ой æмæ цыллæ æндах -ыл
 DemDist.PL SUPER ткань PV рвать TR PST.TR.3PL и шёлк нить SUPER

скодтам æнгузтæ , къафеттæ , алцытæ
 с- код -т -ам æнгуз -тæ къафет -тæ алцы -тæ
 PV делать TR PST.TR.1PL грецкий орех PL конфета PL всякий PL

Две большие палки, Шурик их обстругал, покрасил, на них повесили бельевую ткань, и на шелковую нить мы нанизали орехи, конфеты, все остальное.

175.1 **Æмæ дзы скодтой ... нывдбыд дзы**
 æмæ =дзы с- код -т -ой нывдбыд =дзы
 и =3SG.ENCL.INESS PV делать TR PST.TR.3PL узор =3SG.ENCL.INESS

скодтой йер афтæ , уырыссагау æй куы
 с- код -т -ой йер афтæ уырыссаг -ау =æй куы
 PV делать TR PST.TR.3PL сейчас так русский EQU =3SG.ENCL.GEN если

загъæм , уæд ромбиктæ гонд уыди , æмæ
 загъ -æм уæд ромбик -тæ гонд уыд -и æмæ
 сказать SBJV.1PL тогда ромб PL делать.PTCP.PST быть PST.INTR.3SG и

У Таймураза было три алама, так как он был уважаемым человеком.

176.3 **Æмæ æлæм та хæссынц бæхыл**
æмæ æлæм =та хæсс -ынц бæх -ыл
и алам =же носить PRS.3PL конь SUPER

А алам несут на лошади.

176.4 **Æмæ тынг уæззау нæ уыди** ... **æмæ æлæмы фæстæ та**
æмæ тынг уæззау нæ уыд -и æмæ æлæм -ы фæстæ =та
и очень тяжёлый PTCL быть PST.INTR.3SG и алам GEN после =же

сывæллæттæ-иу тахтысты
сывæллæ -ттæ =иу тахт -ысты
ребенок PL =ITER летать PST.INTR.3PL

И он же был тяжёлый... а за аламом бежали дети.

177.1 **Зазхæссæнтæ уымæн хуыйнынц** , **æмæ-иу заз дæр**
заз хæсс -æн -тæ уым -æн хуыйн -ынц æмæ =иу заз =дæр
ель носить INF2 PL DemDist DAT зваться PRS.3PL и =ITER ель =PTCL
поминки в день Вознесения

сарæзтой , **адджинагтай сфæлыстой-иу**
с- арæзт -ой адджинаг -т -æй с- фæлыст -ой =иу
PV делать PST.TR.3PL сладости PL ABL PV украшать PST.TR.3PL =ITER

йæ
=йæ
=3SG.ENCL.GEN

Зазхассан потому называется, что изготовляли заз (сосновое или еловое ритуальное деревце), украшали его сладостями.

177.2 **Фæлæ заз дæр нæ уыди** , **фæлæ æлæм**
фæлæ заз =дæр нæ уыд -и фæлæ æлæм
но ель =PTCL NEG быть PST.INTR.3SG но алам

Но это не заз был, а алам.

177.3 **Æмæ æртæ æлæмы** , **æмæ сæ бæхтыл**
æмæ æртæ æлæм -ы æмæ =сæ бæх -т -ыл
и три алам GEN и =3PL.ENCL.GEN конь PL SUPER

хастой
хаст -ой
носить PST.TR.3PL

И три алама, и их несли на лошадях.

177.4 **Иу дзы разæй тырысаимæ цыди**
иу =дзы раз -æй тырыса -имæ цыд -и
один =3PL.ENCL.ABL перед ABL знамя COMIT идти PST.INTR.3SG

йæ фæстæ та æләм , æмæ та ногæй тырысджын æмæ æләм
 йæ= фæстæ =та æләм æмæ =та ног -æй тырыса -джын æмæ æләм
 POSS.3SG= после =же алам и =же новый ABL знамя ADJ и алам

, афтæ æртæ дæр ахастой
 афтæ æртæ =дæр а- хаст -ой
 так три =PTCL PV носить PST.TR.3PL

Один впереди шел с траурным флагом, за ним – алам, и опять – с флагом и алам, так все три несли.

178.1 **Æмæ-иу æй ныццагътой** , **æмæ тонын** ... **æмæ**
 æмæ =иу =æй ныц- цагът -ой æмæ тон -ын æмæ
 и =ITER =3SG.ENCL.GEN PV трясти PST.TR.3PL и рвать INF и

æрцагътой-иу æй , **иуцасдæр-иу**
 æр- цагът -ой =иу =æй иу цасдæр =иу
 PV трясти PST.TR.3PL =ITER =3SG.ENCL.GEN один несколько =ITER

ауадысты бæхджынтæ æмæ та-иу æй
 а- уад -ысты бæх -джын -тæ æмæ =та =иу =æй
 PV скакать PST.INTR.3PL конь ADJ PL и =же =ITER =3SG.ENCL.GEN

æрцагътой , **æмæ-иу æй сывæллæттæ æрæмбырд**
 æр- цагът -ой æмæ =иу =æй сывæллæ -тт -æ æр- æмбырд
 PV трясти PST.TR.3PL и =ITER =3SG.ENCL.GEN ребенок PL NOM PV собрание

кодтой

код -т -ой
 делать TR PST.TR.3PL
 собрать

И его трясли и рвали... и потрясут его, немножко пройдут всадники и опять потрясут его, и дети его собирали.

178.2 **Йер-иу сывæллæттæ** ...
 йер =иу сывæллæ -тт -æ
 сейчас =ITER ребенок PL NOM

Вот дети...

179 **Гъе уый кадыл нымæд уыди** , **æмæ цæмæ**
 гъе уый кад -ыл нымæд уыд -и æмæ цæмæ
 ну DemDist.NOM почёт SUPER счет быть PST.INTR.3SG и что.ALL

йæ кодтой , **афтæ дæр æй куыддæр**
 =йæ код -т -ой афтæ =дæр =æй куыд -дæр
 =3SG.ENCL.GEN делать TR PST.TR.3PL так =PTCL =3SG.ENCL.GEN как INDEF

не мбарын , **йер мæм кæмдæр чиныджы**
 не мбар -ын йер =мæм кæм -дæр чиныдж -ы
 NEG понимать PRS.1SG сейчас =1SG.ENCL.ALL где INDEF книга INESS

дæр	фыст	уыди	,	о	,	фæлæ	...	йер
=дæр	фыст	уыд -и		о		фæлæ		йер
=PTCL	писать.PART.PST	быть PST.INTR.3SG		да		но		сейчас

зазхæссæнтæ

заз хæсс -æн -тæ
ель носить INF2 PL

Это считалось за честь, и зачем его делали, я тоже как-то не очень понимаю, вот где-то у меня даже в книге было написано, но... вот зазхассан.

180	Мадина	:	Кæд	дыууæ	хъилыл	конд		уыдис	,	уæд
	Мадина		кæд	дыууæ	хъил -ыл	конд		уыд -ис		уæд
	Мадина		если	два	палка SUPER	делать.PTCP.PST		быть PST.INTR.3SG		тогда

æй	дыууæ	барæджы	хастой	?
=æй	дыууæ	барæдж -ы	хаст -ой	
=3SG.ENCL.GEN	два	всадник GEN	носить PST.TR.3PL	

Мадина: Если он был на двух палках, то его несли двое всадников?

181.1	Агузарова	Изета	:	На	,	иу
	Агузарова	Изета		на		иу
	Агузарова	Изета		PRED.NEG		один

Агузарова Изета: Нет, одна.

181.2	Фæрæдыдтæн	,	йед	ыл		уыди
	фæ- рæдыд -тæн		йед	=ыл		уыд -и
	PV ошибаться PST.INTR.1SG		HES	=3SG.ENCL.SUPER		быть PST.INTR.3SG

афтæ	уæлейы	,	йер	,	зæгъæм	,	мæнæ	экран	куыд
афтæ	уæле -йы		йер		зæгъ -æм		мæнæ	экран	куыд
так	наверху INESS		сейчас		сказать IMP.1PL		вот		как

вæййы	,	афтæ	,	афтæ-иу	æй		стыхтам
вæйй -ы		афтæ		афтæ =иу	=æй		с- тыхт -ам
бывать PRS.3SG		так		так =ITER	=3SG.ENCL.GEN		PV кутать PST.TR.1PL

Я ошиблась, на нем было, так сверху, вот, скажем, как экран бывает, вроде этого, так мы его сворачивали.

181.3	Æмæ	йед	та	...	дзы	уый	тыххæй	уыди
	æмæ	йед	=та		=дзы	уый	тыххæй	уыд -и
	и	HES	=же		=3SG.ENCL.INESS	DemDist.GEN	для	быть PST.INTR.3SG

кæрдæйнаг	,	цæмæй	æнцондæр	тухæн	уа	,	о
кæрдæйнаг		цæмæй	æнцон -дæр	тух -æн	уа		о
ткань		чтобы	удобный COMPAR	кутать INF2	быть.SBJV.3SG		да

А это... для того там было, бельевая ткань, чтобы легче было его сворачивать.

182 **Дыккаг хьил та – уый йеды , тырысайы хьил**
 дыккаг хьил =та уый йед -ы тырыса -йы хьил
 второй палка =же DemDist.NOM HES GEN знамя GEN палка

уыди , æмæ уымæ гæсгæ фæрæдытæн ,
 уыд -и æмæ уы -мæ гæсгæ фæ- рæдыд -тæн
 быть PST.INTR.3SG и DemDist ALL в соответствии PV ошибаться PST.INTR.1SG

дыууæ уый тыххæй загътон .
 дыууæ уый тыххæй загът -он
 два DemDist.GEN для сказать PST.TR.1SG

А вторая палка – это древко флага было, и поэтому я ошиблась, две поэтому сказала.

183 **Тина : Нæ кодтой заз йедыл ... ёлкæйыл ?**
 Тина нæ код -т -ой заз йед -ыл ёлкæ -йыл
 Тина NEG делать TR PST.TR.3PL ель HES SUPER SUPER

Тина: Не делали заз... на ёлке?

184 **Агузарова Изета : Заз кодтой , о .**
 Агузарова Изета заз код -т -ой о
 Агузарова Изета ель делать TR PST.TR.3PL да

Агузарова Изета: Заз делали, да.

185 **Мадина : Æмæ зазбæлас æмæ æлæм – уый ну у ?**
 Мадина Æмæ заз бæлас æмæ æлæм уый ну у
 Мадина и ель дерево и алам DemDist.NOM один быть.PRS.3SG

Мадина: А зазбалас (ритуальное дерево) и алам – это одно и то же?

186 **Агузарова Изета : Нæу .**
 Агузарова Изета нæ у
 Агузарова Изета NEG быть.PRS.3SG

Агузарова Изета: Нет.

187 **Тина : На , нæу .**
 Тина на нæ у
 Тина PRED.NEG NEG быть.PRS.3SG

Тина: Нет, не одно и то же.

188 **Агузарова Изета : Заз хибар у , æлæм та хибар**
 Агузарова Изета заз хибар у æлæм =та хибар
 Агузарова Изета ель отдельный быть.PRS.3SG алам =же отдельный

у
 у
 быть.PRS.3SG

Агузарова Изета: Заз отдельный, и алам отдельный.